

Anul XXII (serie nouă), nr. 2 (86) 2025

Mesager bucovinean

Revistă de cultură pentru bucovinenii de pretutindeni

**Centrul Cultural Român
„Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți –
zece ani în prima linie a rezistenței identitare**

CERNĂUȚI – BUCUREȘTI – RĂDĂUȚI – CHIȘINĂU

IMAGINI PE COPERTĂ:

Pag. 1: Inaugurarea sediului Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți – investiție generoasă a familiei Eugen și Ludmila Patraș. Ceremonia tăierii panglicii de la intrarea în Centru. Cernăuți, str. Kobileanska nr.9, 10 mai 2015

Foto: Nicolae HAUCA

Pag. 2: Participanți la lansarea volumului „Rusia la răspântie” al politologului Oleg Serebrian, diplomat, scriitor, director al Institutului de Studii Europene din Republica Moldova (rândul întâi, al patrulea din dreapta). Cernăuți, Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”, 22 august 2015

Foto: Nicolae HAUCA

Pag. 3: Vedere de la inaugurarea Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”. Cernăuți, str. Olga Kobileanska, 10 mai 2015

Foto: Nicolae HAUCA

Pag. 4: Președintele Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”, poetul Vasile Tărășeanu, membru de onoare al Academiei Române, împreună cu primărița comunei Mahala, Elena Nandriș, la Parada Portului Popular, ediția a II-a, organizată de Centru. Cernăuți, str. Olga Kobileanska, 22 mai 2016

Foto: Stepan KARACHKO

Editor: Societatea pentru Cultura și Literatură Română în Bucovina,
în parteneriat cu Centrul Cultural Român "Eudoxiu Hurmuzachi"
din Cernăuți și Asociația Social-culturală "Bucovina" din Chișinău

Director onorific: Arcadie SUCEVEANU

Director: Prof. univ. dr. Liviu-George MAHA

Redactor-sef: Ștefan HOSTIUC

**Colegiul
de redacție:** Prof. univ. dr. Mircea A. DIACONU (Suceava)
Prof. univ. dr. Ștefan PURICI (Suceava)
Dr. habil. Constantin UNGUREANU (Suceava)
Conf. dr. Cristina PALADEAN (Cernăuți)
Av. dr. Eugen PATRAȘ, senior editor (Cernăuți)
Jurnalist Maria TOACĂ (Cernăuți)
Arhivist Dragoș OLARU (Cernăuți)
Prof. Nicolai COSTAȘ (Cernăuți)
Dr. Irina VASILE AIRINEI (București)
Ing. Mihai ONCIUL (București)
Ing. Mircea IRIMESCU (Rădăuți)
Prof. Carmen ANDRONACHI (Rădăuți)
Dr. Marian OLARU (Rădăuți)
Publicist Malina ANIȚOAEI (Rădăuți)
Dr. Ion BOTOȘ (reg. Transcarpatică)
Prof. Zinaida PINTEAC (reg. Odesa)

**Design/
Tehnoredactare:** Angela BASARABA,
Maria COSTAȘ

Adresa redacției: Rădăuți, Piața Unirii nr. 67, c. 35-38, cod poștal 725400

Adresa electronică: mesager.bucovinean@gmail.com

Bun de tipar: 2025

Apărut: 2025

Tipărit la: DRUK-ART

Tiraj: 500 exemplare

ISSN 1841-0499

Răspunderea pentru conținutul textelor publicate în revistă
aparține în exclusivitate autorilor.

DEPARTAMENTUL PENTRU
ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Proiect finanțat de Departamentul
pentru Românii de Pretutindeni

Această revistă a fost tipărită cu sprijinul De-
partamentului pentru Românii de Pretutindeni,
<https://dprp.gov.ro/web/>

Conținutul acestei reviste nu reprezintă poziția
oficială a Departamentului pentru Românii de
Pretutindeni

SE DIFUZEAZĂ GRATUIT

CUPRINS

Editorial

Ștefan HOSTIUC , Sub semnul lui Hurmuzachi: zece ani în slujba comunității românești	3
--	---

Zece ani în prima linie a rezistenței identitare

Eugen PATRAȘ , Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” – o instituție românească în bătaia vremurilor	4
Marian OLARU , La ceas aniversar: Institutul „Bucovina” al Academiei Române și Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți	41
Mircea IRIMESCU , De la inițiativă la instituție: traseul unei idei temerare	46
Marin GHERMAN , Un deceniu în oglinda presei: povestea Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți	48
Maria TOACĂ , Un deceniu de trăire românească	52
Edmond NEAGOE , Un proiect temerar: Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”	57
Carmen ANDRONACHI , Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți – simbol și apărător al identității românești	61

File de istorie

Ion CONSTANTIN , Optzeci și cinci de ani de la ultimatumul sovietic prin care Stalin a lovit România în înțelegere cu Hitler	66
--	----

Cartea Bucovinei

Matei VISNIEC , Mălina Anițoei și personajul care se confesează pînă la sînge	69
--	----

Vitrina editorială

Alis NICULICĂ , Un „Crai nou pe cerul Bucovinei”	71
Viorica STAN , Cartea cronicilor din țara unde „oamenii și cărțile trăiesc împreună”	73

Poezie

Ianoși ȚURCANU , În zidul care n-a căzut, fă o fereastră către soare... ..	76
---	----

Memorie și patrimoniu

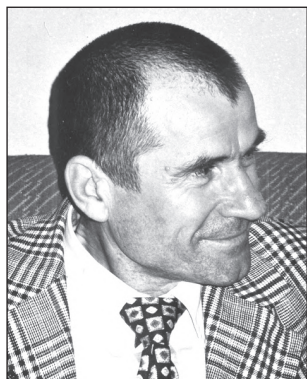
Eleonora SCHIPOR , Într-o zi de mai, la Pătrăuții de Jos: povestea unei case devenite muzeu	80
---	----

Bucovina multiculturală

Vasile CARLAȘCIUC , Poeta Tamara Severniuk, excelentă traducătoare din literatura română	84
Seghei VORONTOV , Leon și Leonardo	87

Restituiri

Mircea Streinul , Cazul profesorului Ipatie Hrisant CAPITOLUL II. Zăpadă la Cernăuți (partea a doua)	92
--	----

Ștefan HOSTIUC

Sub semnul lui Hurmuzachi: zece ani în slujba comunității românești

Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți, care marchează anul acesta un deceniu de activitate neobosită în sprijinul comunității istorice românești din Ucraina, a luat ființă într-un moment de cumpănă, când politicile identitare, educaționale, culturale și mediatice promovate de noua clasă politică afectau tot mai vizibil fibra comunității românești, iar societatea civilă devenise prea slăbită pentru a reuși să se opună cu adevărat pericolului crescând al deznaționalizării. Mediul asociativ românesc, foarte activ în primii săi ani de existență, acum se cam moleșise, mulțumindu-se doar cu organizarea de evenimente folclorice și sărbători calendaristice. În acest peisaj de vulnerabilitate, Centrul a venit ca o necesară trezire, ca o voce limpede și fermă a demnității românești.

În primii doi ani de existență, Centrul s-a ocupat mai mult de reconstrucția sediului. Și doar odată cu inaugurarea acestuia în centrul civic al orașului – pe fosta stradă domnească Iancu Flondor – el și-a început practic activitatea, devenind, în scurt timp, un reper al coagulării forțelor, al solidarității și rezistenței identitare. Asumându-și o misiune publică fermă, a inițiat acțiuni memorabile: petiții comune pentru salvarea școlilor românești, intervenții împotriva fragmentării administrative a comunității, refacerea inscripțiilor istorice pe Catedrala ortodoxă și Palatul Național al românilor, iar mai nou și înnoirea plăcii memoriale Mihai Eminescu pe zidul fostului Gimnaziu Superior, cu modificarea inscripției.

Tot Centrul a organizat, cu o impresionantă consecvență, cinci ediții ale Paradei Portului Popular Românesc. În fiecare an, în preajma aniversării inaugurării sale, zeci de delegații din localitățile românești ale regiunii Cernăuți au defilat în costume tradiționale, sub tricolorul național, pe străzile capitalei Bucovinei.

În sediul Centrului s-a constituit și Consiliul Național al Românilor din Ucraina – organ colectiv format din 20 de asociații, care a intervenit în momente critice prin demersuri adresate autorităților și organizațiilor naționale și internaționale. Valoroasele inițiative au fost coordonate cu mult curaj de regretatul scriitor Vasile Tărățeanu, membru de onoare al Academiei Române, sufletul acestui efort colectiv.

Anul trecut, la sfârșitul verii, Centrul a găzduit Adunarea de constituire a organizației religioase „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina” – un gest de apărare a patrimoniului spiritual românesc, care, deși legală, nu a fost înregistrată nici până astăzi de autoritățile ucrainene. În schimb, la doar cinci zile după acest eveniment, vicepreședintele Centrului, dr. Eugen Patraș, cetățean român de origine nord-bucovineană, s-a pricopsit cu o interdicție de trei ani de intrare în Ucraina.

Printre realizările culturale ale Centrului se numără și tipărirea a zeci de titluri de carte cu tematică istorică, culturală și identitară, inclusiv unsprezece volume în colecția „Scriitori români din Cernăuți”, în cadrul proiectului „Caravana culturii și civilizației românești în regiunea Cernăuți”, sprijinit de Departamentul pentru Românii de Pretutindeni. Astfel, autori români publicați în epoca sovietică cu alfabet chirilic au fost salvați de la uitare și reintegrați în circuitul cultural românesc.

E de remarcat și faptul că Centrul a organizat și câteva conferințe științifice menite să demaște strategiile de divizare lingvistică și identitară a comunității.

La ceas aniversar, Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” se confirmă nu doar ca instituție, ci ca simbol viu al demnității românești în Ucraina. Zece ani de activitate înseamnă zece ani de luptă, de memorie, de solidaritate și de speranță.

Eugen PATRAȘ

Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” – o instituție românească în bătaia vremurilor

*„Să nu uităm de cele trei datorii mari
și sfinte – Patria, Limba, Biserica”
(Doxachi Hurmuzachi)*

Un început de drum cu entuziasm și riscuri

În tumultul vremurilor pe care le trăim, cu fluxuri și refluxuri de toate soiurile, activitatea Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți a înscris, în cei zece ani de existență, o pagină aparte în viața mediului asociativ românesc din Ucraina. Au fost de toate: urcușuri și coborâșuri, bucurii și lovituri sub centură – mai ales din partea celor cărora le stăm în gât. Dar nimeni nu poate, și nu va putea, să conteste faptul că activitățile Centrului au adus o plusvaloare substanțială în peisajul tot mai trist al comunității.

În ce măsură am reușit să răspundem așteptărilor și provocărilor vremurilor tulburi prin care am trecut – și, din păcate, continuăm să trecem – rămâne să ne judece contemporanii și istoria. Noi însă vom trece în revistă crâmpoie din ceea ce am făcut, cu reușite mai mari sau mai modeste. Un fapt nu-l va putea contesta nimeni: ne-am asumat, poate, cele mai îndrăznețe proiecte și acțiuni ale mediului asociativ local, venind adesea cu inițiativa demersurilor – motiv pentru care am fost și cei mai atacați, din toate părțile.

S-a dorit și s-a obținut, în mare măsură, ca mediul asociativ românesc din care facem parte să fie cât mai amorf în fața problemelor „sensibile” ale comunității. Iar sensibile sunt majoritatea, exceptând – poate – muzica, dansul și poezia. Putem constata cu regret că, pentru noi, românii din Ucraina, a te manifesta deschis sub aspect identitar înseamnă,

încă, dosare penale, percheziții, etichetări în presă, amenințări, intoleranță, interdicții, controale suplimentare prin vămi etc. Suntem departe de normalitate, mai ales acum, în timp de război. Indiferent însă de vremuri, avem cu toții obligația de a ne duce mai departe crucea destinului în acest colț de țară, pentru a supraviețui și a nu ne fi rușine în fața urmașilor.

Înființarea Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți, ca organizație neguvernamentală, în 2013, și inaugurarea sa la sediul de pe strada Kobileanska, la 10 mai 2015, s-a dorit a fi un proiect menit să sprijine o comunitate ce dădea tot mai multe semne de oboesală, fără ca mediul asociativ să vină cu soluții. Începuturile Centrului s-au suprapus cu perioada post-Maidan – departe de a fi cea mai fastă pentru un dialog constructiv cu autoritățile. Mereu cu sabia lui Damocle deasupra capului, am fost suspectați la tot pasul de activități „subversive”, iar mass-media de limbă ucraineană – nu fără încurajarea sistemului – ne-a fost adesea ostilă. Entuziasmul începutului de drum depășea însă riscurile care ne pândeau la tot pasul.

Din capul locului trebuie spus că ceea ce s-a reușit ar fi fost imposibil fără cel care a fost, încă din prima zi, inegalabilul **Vasile Tărățeanu** – poet, academician și Om al cetății – care și-a asumat povara de a fi președinte al Centrului. Prin *Spovedania* sa, Poetul și-a rostit crezul în fața contemporanilor.

Speranțe deșarte

Odată cu dispariția regimului totalitar sovietic, ne-am fi așteptat la o cu totul altă înțelegere a modului în care merită să fie tratate minoritățile, mai ales că și etnia titulară a trecut, la rândul ei, printr-un amplu proces de „reeducare” de tristă amintire. La începutul anilor '90 existau semnale încurajatoare pentru asemenea speranțe. O serie de documente veneau în sprijinul acestor așteptări.

Prin „Apelul Radei Supreme a Ucrainei” din 28 august 1991, adresat tuturor cetățenilor Ucrainei de toate naționalitățile, „*Prezidiul Radei Supreme al republicii afirmă cu responsabilitate că declararea independenței Ucrainei nu va duce nicidecum la lezarea drepturilor persoanelor, indiferent de etnie*”. În același „Apel...” se mai preciza că „*Ucraina [...] va asigura tuturor cetățenilor drepturi politice, economice și sociale egale, libertate deplină pentru dezvoltarea tuturor limbilor și culturilor naționale*”.

Declarația drepturilor naționalităților din Ucraina afirma clar că „*statul ucrainean își asumă obligația privind crearea condițiilor necesare dezvoltării tuturor limbilor și culturilor naționalităților*” (art. 2), precum și „*liberarea folosire a limbilor în toate domeniile vieții sociale, inclusiv în învățământ...*” (art. 3).

Legea privind minoritățile naționale, adoptată în 1992, venea cu un suflu ceva mai nou față de perioada sovietică, deși avea mai degrabă un caracter declarativ, deseori interpretabil la nivel local.

Lucrurile aveau să ia, însă, mai târziu, o cu totul altă întorsătură, întărind senzația că acele acte normative au fost mai degrabă conjuncturale, menite să convingă opinia publică internă și internațională să accepte noul curs de independență al țării. Rigiditatea clasei politice ucrainene în a răspunde adecvat solicitărilor firești ale minorităților naționale privind dreptul de a-și păstra identitatea etnică a fost peste măsură, iar anii care au urmat au venit, din păcate, cu destule dovezi în acest sens. Nimeni n-a avut de câștigat din această rigiditate – dimpotrivă.

Să ne amintim cum, în 2020, Administrația de Stat a regiunii Cernăuți solicita administrațiilor raionale Herța, Hliboca și Noua Suliță să faciliteze anularea, de către consiliile locale și raionale, a deciziilor anterioare prin care limba română obținea statut de limbă regională și putea fi folosită, alături de limba ucraineană, în unitățile administrativ-teritoriale. Se întâmpla în urma adoptării de către Rada Supremă a *Legii privind funcționarea limbii ucrainene ca limbă de stat*.

Mai recent, anunțul făcut în 2024 de ombudsmanul lingvistic al Ucrainei, Taras Kremini, privind trecerea de la ucrainizarea „blândă” la cea „ofensivă” va afecta, fără îndoială, alte entități etnice. Credem cu tărie că forțarea artificială a unor procese lingvistice – care își au propriile ritmuri și reguli de dezvoltare – nu face bine nimănui.

Educația și iar educația

Ne-am implicat în toate, solicitând să fim consultați constant și în mod aprofundat cu privire la modificările legislative care privesc prezervarea identității noastre etnice, culturale, lingvistice și religioase. Educația, însă – în sensul larg al cuvântului – a fost și rămâne una dintre prioritățile Centrului.

Adoptarea *Legii Educației* (în special art. 7), a *Legii privind învățământul mediu general* (art. 5) și a *Legii privind minoritățile (comunitățile) naționale* a creat un cadru legislativ restrictiv pentru educația în limba maternă a minorităților. Noile reglementări au generat o situație total neordinară pentru secolul XXI, în care un întreg sistem de învățământ în limbile minorităților naționale a fost pus sub semnul întrebării doar pentru faptul că procesul educațional se desfășura într-o altă limbă de predare decât cea a etniei titulare. Obiectivele erau evidente.

De menționat că *Legea Educației* a fost adoptată în condițiile unei lipse totale de transparență, iar articolul 7 a fost strecurat în textul final în ultimul moment, fără a fi supus dezbaterii parlamentare – fapt confirmat și de răspunsul primit din partea deputatului Grigore Timiș. Nici comunitatea românească,

nici celelalte minorități care încă beneficiau de învățământ în limba maternă nu au fost consultate în perioada premergătoare adoptării legii. Autismul instituțional al autorităților ne-a costat pe toți foarte scump, știrbind totodată imaginea internațională a Ucrainei.

Pentru noi, românii, restrângerile dreptului la educație în limba română veneau în contradicție flagrantă și cu prevederile pct. 5, art. 13 din *Tratatul cu privire la relațiile de bună vecinătate și cooperare dintre România și Ucraina*, care stipulează că „membrii comunității românești din Ucraina au dreptul să fie instruiți în limbă maternă, într-un număr necesar de școli și instituții de stat pentru învățământ și specializare, situate ținând seama de răspândirea geografică a minorității naționale”. În acest context, atragem atenția asupra faptului că, potrivit art. 9 din *Constituția Ucrainei*, în cazul coliziunii între tratatele internaționale și legislația internă, prevalează obligațiile internaționale ale Ucrainei.

Școala românească din Ucraina actuală are o tradiție de circa 200 de ani. În Bucovina, ea a funcționat aproape un secol și jumătate sub stăpânire austro-ungară și mai bine de o jumătate de secol sub regim sovietic – dar niciodată n-a fost atacată frontal ca în perioada de după 2014. Nu forțele politice de azi au deschis școlile naționale și nu forțele politice de azi pot să le închidă. Nu putem însă să nu observăm că, din cele 205 școli cu limba română de predare care funcționau în 1941, cele 132 rămase în 1991 după destrămarea URSS, în prezent au rămas circa 50, dar și acestea, în ultimul timp, sunt luate cu asalt. Am pierdut masiv din tot ce-am avut.

La 27 iunie 2017, președintele Centrului Cultural Român adresează guvernatorului regiunii un memoriu scris prin care solicită încetarea presiunilor asupra sistemului de învățământ în limba română.

În aceste condiții deosebit de tensionate și îngrijorătoare, Centrul Hurmuzachi a inițiat o serie de demersuri către principalele instituții de stat din Ucraina, România, precum și către organisme europene – *Comisia de la Veneția*, *Înaltul Comisar OSCE pentru Minorități*

Naționale. În adresarea către Înaltul Comisar OSCE, Lamberto Zannier, din decembrie 2017, după pichetarea Centrului de către „Corpul național” (o organizație de extremă dreaptă), se menționa:

„Nici Stalin, și nici Brejnev nu ne-au lipsit de dreptul de a învăța în limba maternă, folosind asemenea metode. Nu putem accepta asimilarea noastră lingvistică și distrugerea identității noastre etnice în mileniul trei, tocmai când Ucraina își propune integrarea în Uniunea Europeană și declară solemn că acceptă valorile europene – deci multiculturalismul și plurilingvismul.”

La 21 septembrie 2017, consilierii Consiliului raional Herța adoptă un apel către președintele Petro Poroșenko, solicitând nepromulgarea Legii Educației, deoarece aceasta ar îngreuna drepturile românilor la școlarizare în limba maternă. Mai multe colective pedagogice și de părinți i-au trimis președintelui adrese similare.

La 5 octombrie 2017, Departamentul pentru Învățământ al Administrației Regionale de Stat anunța cu mândrie că, la Ministerul Învățământului și Științei, „*reprezentanții regiunii Cernăuți s-au alăturat discuțiilor privind implementarea art. 7 din Legea Ucrainei privind educația în școlile minorităților naționale*”, la care, tradițional, au luat parte și câteva directoare de școli cu limba română de predare.

La 9 octombrie 2017 are loc întâlnirea reprezentanților OSCE cu liderii ONG-urilor românești din regiunea Cernăuți, la care a participat și conducerea Centrului.

Conștientizând gravitatea extremă a situației create prin aplicarea noii Legi a Învățământului, la 12 octombrie 2017 șapte lideri ai mediului asociativ românesc din Cernăuți adresează o *Scrisoare deschisă către cetățenii României și consăngenii noștri din întreaga lume*, solicitând susținere și solidaritate în acele momente dificile. Printre altele, se arăta:

„Nu credem că există păcat mai mare decât acela de a interzice cuiva să vorbească liber și să învețe în școală în limba maternă, în limba pe care i-a dat-o Bunul Dumnezeu.”

Motoarele dezinformării și reacția comunității

Motoarele dezinformării sistemului au fost puse la turații maxime. Neacceptarea articolului 7 din noua Lege a Educației era prezentată de vuvuzelele „binevoitoare” drept nesupunere civică, separatism, refuz de a învăța limba de stat, putinism, iar opțiunea de a studia în limba română era interpretată ca o simplă etapă intermediară pentru continuarea studiilor în România. Președintele Radei Supreme, ministrul Învățământului și ministrul de Externe, cu orice ocazie, nu încetau să declare sus și tare că Ucraina nu va modifica articolul 7.

Conștientizând că simpla corespondență cu autoritățile nu va convinge pe nimeni, conducerea Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” inițiază organizarea unui protest autorizat în fața Administrației de Stat a regiunii Cernăuți, pentru a transmite un NU clar către guvernanți. Era, de fapt, a doua oară când comunitatea românească din regiune se organiza la un protest în fața Administrației regionale, după mitingul din 17 septembrie 1991, organizat de Societatea „Mihai Eminescu”,

când s-a obținut, pentru o scurtă vreme, dreptul la tricolor și la o mai mare libertate în folosirea limbii române în localitățile locuite de români.

Principalul miting de protest împotriva articolului 7, care limita drastic dreptul la educație în limba maternă, a avut loc în după-amiaza zilei de 17 octombrie 2017, în fața Administrației Regionale de Stat Cernăuți, începând cu ora 15:00. Au participat circa 500 de persoane – părinți, profesori, membri ai mediului asociativ – iar protestul a fost susținut și de un grup de preoți români. Principalele cerințe vizau anularea articolului 7 și respectarea dreptului constituțional la educație în limba maternă. Acțiunea, inițiată de Centrul Cultural Român, a avut aprobarea municipalității și sprijinul celorlalte ONG-uri românești. În fruntea protestatarilor s-a aflat, ca întotdeauna, președintele Centrului, Vasile Tărățeanu. Manifestanții au transmis lui Oleksandr Fișciuk, șeful Administrației regionale, și lui Ion Muntean, președintele Consiliului Regional, un protest scris, cu solicitarea de a fi înaintat președintelui Petro Poroșenko.

Protestul din 17 octombrie 2017 al românilor din Ucraina în fața Administrației de Stat a regiunii Cernăuți inițiat de Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” împotriva art. 7 din noua Lege a Educației

Pentru a calma spiritele, la Cernăuți a sosit de urgență Lilia Grinevici, ministrul Educației. La 19 octombrie 2017, Centrul adresează guvernatorului regiunii solicitarea de a organiza o întâlnire separată a ministrului cu directorii școlilor cu predare în limba română, pentru a discuta în detaliu problemele legate de aplicarea Legii Educației, în special articolul 7. Drept urmare, la 20 octombrie 2017, în Sala Verde a Universității de Stat, are loc întâlnirea cu Lilia Grinevici. Obiectivul doamnei ministru era să ne convingă de beneficiile noii legi; obiectivul nostru – anularea articolului 7.

Ministerul a lansat ulterior o „foaie de parcurs” pentru implementarea articolului 7. La 11 mai 2018, în incinta Bibliotecii Regionale, are loc o întâlnire a ministrului-adjunct al Educației, Pavlo Hobzei, cu reprezentanții mediului asociativ românesc din Cernăuți, pentru consultări privind aplicarea articolului 7 și discutarea Legii Învățământului Secundar. S-a invocat, în mod fals, că elevii aparținând minorităților naționale nu ar fi motivați să învețe limba ucraineană. Solicitarea comunității românești a fost clară: anularea articolului 7, respectarea Constituției și a Opiniei Comisiei de la Veneția.

Anunțul noului ministru, Hanna Novosad, din 4 octombrie 2019, potrivit căruia toate școlile minorităților naționale din Ucraina care folosesc o limbă a Uniunii Europene vor trece la predarea în limba ucraineană începând cu 1 septembrie 2023, ne-a pus pe toți în gardă. Tot în 2019, Pavlo Hobzei a anunțat că și grădinițele ar trebui să treacă la educația în limba ucraineană, iar Oksana Paliiciuk, șefa Inspectoratului Școlar Cernăuți, insista ca, începând cu 1 septembrie 2018, unele materii să fie deja predate în limba ucraineană.

Opinia Comisiei de la Veneția și presiunile structurilor europene, suprapuse cu negocierile de aderare a Ucrainei la Uniunea Europeană, au determinat Kievul să-și revizuiască înfrângerea manifestată în aplicarea articolului 7.

După revenirea învățământului la „limba moldovenească” în regiunea Odesa, în anul 2000, ne-am solidarizat cu demersurile profesorilor, părinților și mediului asociativ din Bu-

geac pentru unificarea programelor de studii ale acestor școli cu cele din regiunile Cernăuți și Transcarpatia, unde limba română avea „dezlegare” de la autorități.

În perioada 3 februarie – 15 iunie 2024, Centrul Cultural Român, în parteneriat cu Inspectoratul Școlar Județean Suceava, a desfășurat proiectul educațional transfrontalier „Călătorie de suflet în spațiul românesc”, structurat în două module: primul dedicat geografiei României, iar al doilea abordând aspecte din istoria, geografia și cultura Bucovinei. Proiectul a constat într-un ciclu de lecții online, susținute săptămânal cu profesori din județul Suceava, publicul țintă fiind elevii și profesorii școlilor românești din Ucraina, mai puțin familiarizați cu tematica propusă. Pentru viitor, cooptarea acestor școli în proiecte similare ar fi un câștig real.

Experimentul predării bilingve

Prin Ordinul nr.95 din 08.02.2016 emis de Ministerul Învățământului s-a dispus efectuarea experimentului „Formarea abilităților multilingve la preșcolari și elevi : idei europene progresive în contextul european” (ce haină frumoasă i s-a dat, nu-i așa ?) în unele școli din regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa, cu predare în limbile minorităților naționale, inclusiv Gimnaziul nr.6 „Alexandru cel Bun” din Cernăuți, Gimnaziul din Boian și școala generală din Utconosovca, regiunea Odesa. Ordinul sus-menționat a fost completat cu diferite dispoziții ministeriale și ale structurilor subsecvente. În regiunea Cernăuți, prin dispoziția nr.01-31/267 din 01.01.2018 emisă de O. Paliiciuk, șefa Inspectoratului școlar regional, pentru a cumpăra interesul profesorilor, s-au stabilit și stimulente financiare (suplimente la salariu în proporție de 30%) pentru participanții la proiect (în total 13 persoane). De menționat că, școlile cu limba maghiară de predare din Ucraina au refuzat să ia parte la proiect. În realitate, proiectul își propunea cu totul altceva – predarea bilingvă a materiei în timpul aceleași ore de studii.

Proiectul în cauză a fost lansat în cârdășie cu directorii de școli, fără nicio consultare

cu părinții sau profesorii școlilor respective. Timp de aproape doi ani acesta nu a fost explicat sub nicio formă celor vizați – profesorilor și părinților, discuțiile purtându-se mai mult în taină, între funcționarii ministerului și administrației regionale de stat, pe de o parte și directorii de școli, pe de altă parte. Deși actele normative care reglementează organizarea și desfășurarea experimentului în școli presupune obligativitatea consultării și acceptului din partea părinților și a cadrelor didactice, în cazul dat această condiție n-a fost îndeplinită. Pentru a da mai multă credibilitate proiectului pentru comunitatea românească, în el a fost cooptat un ONG din România – PATRIR din Cluj-Napoca, pentru care proiectul n-a fost altceva decât o sursă de venit. Or, predarea amestecată în două limbi în cadrul aceleiași lecții a fost un eșec total, elevii neputând obține întregul volum de informații în timpul lecției, ceea ce a dus la degradarea procesului educațional. În cadrul recentului „Forum al comunității românești”, desfășurat în decembrie 2024 în Cernăuți, însuși directorul Liceului „Alexandru cel Bun” a recunoscut scăderea drastică a numărului de elevi în intervalul care a cuprins experimentul. Colectivul pedagogic al Gimnaziului nr.6 din Cernăuți, în cadrul Adunării sindicale a profesorilor, din data de 13 februarie 2018, s-a pronunțat ferm asupra nocivității experimentului. A urmat scrisoarea de protest a 17 profesori înaintată directorului Ion Ignat, iar părinții au colectat semnături pentru respingerea proiectului. Tot atunci, părinții elevilor Gimnaziului nr.6 din Cernăuți au apelat la Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” pentru sprijin, iar sprijinul pe care l-am putut acorda a fost să le asigurăm asistența juridică, prin angajarea unui avocat care să le susțină cererea către instanța de contencios administrativ din Kiev, pentru a obliga Ministerul Învățământului să anuleze experimentul. Totodată, o delegație a mediului asociativ românesc, condusă de acad. Vasile Tărățeanu a solicitat atunci o întâlnire cu dl Ion Ignat, directorul Gimnaziului nr.6 „Alexandru cel Bun” din Cernăuți. În cadrul întâlnirii, membrii delegației și-au exprimat nedumerirea față

de acceptarea nocivului experiment și îngrijorarea față de efectele negative ale acestuia, solicitând renunțarea la acest proiect. Ei au arătat că acest așa-zis experiment „novator” (dar în fond babilonic) este cu atât mai anti-pedagogic în cazul în care prevede predarea simultană (babilonică), în două limbi, (română și ucraineană), a materiilor chiar din clasele primare. De remarcat că, în manualul de istorie a Ucrainei, clasa a 10-a, pentru școlile cu limba română de predare (autor F. Gh. Turcenko, Ed. Svyt, 2003, p.375) găsim pasaje care atacă cu vehemență predarea bilingvă polono-ucraineană pentru ucrainenii din Polonia în perioada interbelică, care nu urmărea altceva decât polonizarea masivă și rapidă a ucrainenilor. De ce oare o fi bună azi aceeași metodă pentru românii din Ucraina? Care o fi diferența între predarea bilingvă din perioada interbelică și cea de azi? Procesul de judecată este în derulare și azi, fără să se dea deocamdată vreo decizie în prima instanță. Doar că efectele nocive ale experimentului, prin degradarea cunoașterii limbii române de către elevi, deja se resimt în școală, deși nimeni nu ia lucrul acesta în seamă. De ce oare?

Limba română vs limba moldovenească Moldovenismul și moldoveniștii

Deși existența unei unice limbi române este un adevăr demonstrat științific, denumirea ei diferită în diverse spații geografice rămâne o problemă creată artificial, menită să servească interese strict geopolitice. Falsa divizare lingvistică „moldo-română” stă la baza fragmentării comunității românești, atât din Republica Moldova, cât și din Ucraina, generând confuzii identitare profunde.

Pentru exemplificare, este suficient să invocăm cazul ziarului moldovenist *Luceafărul* (Odesa), apărut simultan cu Asociația moldovenilor din Ucraina, imediat după semnarea tratatului bilateral dintre Ucraina și România (1997). Țintele principale ale publicației au fost, constant, România și limba română. Administrația de Stat a regiunii Odesa, care a subvenționat ziarul, a cheltuit pentru editarea lui, doar în perioada 2016–2019, suma record

de 2.260.000 grivne. În contrast, ziarele care își afișau deschis limba română – altele decât cele oficiale – nu au beneficiat de niciun sprijin financiar din partea statului. Drept urmare, publicații precum *Concordia*, *Zorile Bucovinei* și *Libertatea Cuvântului* au dispărut, rând pe rând.

În regiunea Odesa, trecerile succesive de la limba română de predare în școli, la „limba română (moldovenească)”, în 1998, apoi la „limba moldovenească (română)” în 1999, și în final la „limba moldovenească” în 2000, s-au înfăptuit la solicitarea – formală, desigur – a unui agronom, Anatolii Fetescu, președintele Asociației moldovenilor. Evident, ideea nu-i aparținea, altfel n-ar fi fost îmbrățișată cu atâta ușurință de autorități, care, prin dispoziții verbale, au efectuat practic schimbarea – fără urme scrise, din motive lesne de înțeles.

Într-un interviu acordat agenției HotNews, ambasadorul Ucrainei în România, Oleksandr Bankov, declara fără echivoc: „*Pentru noi nu există limba moldovenească. Cei din România și Moldova vorbesc o singură limbă.*” Doar că drumul către renunțarea oficială de către guvernul ucrainean la sintagma „limbă moldovenească”, la 18 octombrie 2023, a fost lung și spinos – și, din păcate, nefinalizat nici până în prezent.

Legea pentru implementarea considerentelor unor hotărâri ale Curții Constituționale, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 16 martie 2023, a pus punctul pe „i” în privința acestei sintagme, legiferând definitiv limba română.

Pentru a veni în sprijinul conaționalilor din Bugeac, Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” a purtat o vastă corespondență cu instituțiile din Ucraina – în special cu Ministerul Afacerilor Externe și Ministerul Învățământului și Științei – insistând asupra renunțării la sintagma stalinistă de „limbă moldovenească”, care afecta profund sistemul educațional din sudul Basarabiei. Subiectul a fost abordat și în paginile revistei *Mesager bucovinean*.

Majoritatea colectivelor pedagogice din regiunea Odesa s-au pronunțat deschis și ferm pentru revenirea la limba română, la care se

trecuse în 1991, revocată ulterior prin metode „specifice”. După cum menționa președintele Centrului, Vasile Tărățeanu, în scrisoarea din 26 decembrie 2019 către ambasadorul Bankov, căruia îi mulțumea pentru declarația tranșantă: „*A venit timpul să se dea dovadă de maturitate politică în relațiile româno-ucrainene și să se dea curs acestei solicitări. Sperăm că epoca Fetescu în relațiile ucraineano – române a apus.*”

Chiar și Comisia de la Veneția, în Opinia sa din decembrie 2017 privind Legea Educației din Ucraina, menționa: „*Merită să fie menționată situația particulară a persoanelor care se identifică moldoveni, a căror limbă este aceeași cu limba vorbită de minoritatea română și, prin urmare, limbă a Uniunii Europene.*”

În aceste condiții, la 23 martie 2021, Curtea de contencios administrativ din Kiev a fost sesizată de reprezentanții a zece școli din regiunea Odesa, care solicitau obligarea Ministerului Învățământului și Științei să dispună trecerea la limba română de predare în locul „limbii moldovenești” și unificarea programelor de învățământ din regiunea Odesa cu cele din regiunile Cernăuți și Transcarpatia, conform cererilor din august 2020 ale cvasi-totalității părinților – ignorate de autorități. La 31 martie 2021, Curtea a admis cererea spre examinare. După patru ani, procesul continuă, iar ministerul de resort nu catadicsește să vină în instanță cu propunerea de încetare a procesului, deși guvernul din care face parte a renunțat oficial la sintagma „limbă moldovenească” în 18 octombrie 2023.

La rugămintea profesorilor și părinților din Bugeac, Centrul Cultural Român a susținut de la bun început acest proces, prin angajarea unui avocat care să le reprezinte cauza dreaptă.

Și totuși, întrebarea rămâne: de ce această tergiversare? Faptul că „decizia” guvernului ucrainean nu este propriu-zis o decizie, ci un extras dintr-un proces-verbal (nr. 115), faptul că acest document nu a fost dat publicității și nu este opozabil *erga omnes*, precum și faptul că se stipulează aplicarea acesteia (doar) în relația cu Republica Moldova, nu și în Ucraina propriu-

zis – toate acestea constituie temeiuri suficiente pentru a păstra rezerve privind buna-credință în renunțarea definitivă la sintagma stalinistă. Se lasă deschisă porțița unei eventuale reveniri, într-o altă conjunctură geopolitică. Este și asta o stratagemă, doar că e de rea-credință în relațiile cu cele două state vecine.

Pentru a elimina orice suspiciuni, problema se impune a fi tranșată definitiv pe cale diplomatică, între București, Chișinău și Kiev.

Pentru a susține, din punct de vedere științific, demersurile mediului asociativ, dar și opțiunea părinților și profesorilor din regiunea Odesa de a trece de la sintagma „limbă moldovenească” la „limba română” în procesul educațional, Centrul a solicitat, la 6 noiembrie 2020, un punct de vedere Academiei Române. Biroul forului științific suprem din România a răspuns cu promptitudine, venind cu argumente de netăgăduit în favoarea adevărului, subliniind că *„solicitările mediului asociativ românesc din regiunea Cernăuți și din raioanele din sudul Basarabiei pentru recunoașterea glotonimului corect al limbii conaționalilor noștri, acela de limba română, sunt în concordanță cu adevărul științific și cu realitatea concretă”*.

Cartea – izvorul înțelepciunii

Nu e niciun secret că lipsa de carte românească a devenit un fenomen cronic în comunitate. Potrivit unui studiu din 2020, din fondul total de carte însumând 220.000 de volume al raionului Herța, doar 5,4% erau în limba română. În celelalte trei raioane, procentul era și mai mic. Majoritatea bibliotecilor satești s-au închis sau sunt în curs de lichidare. În 2021, Consiliul local Mămăliga a decis desființarea celor șase biblioteci satești din comună, dintre care cinci se aflau în localități cu populație românească. Fenomenul este în derulare și în alte zone.

Odată cu închiderea fostei librării „Drujba”, care avea un raion de carte românească, fluxul de carte în limba lui Eminescu s-a subțiat vizibil. Acesta a fost motivul pentru care am inițiat proiectul deschiderii Librăriei „Mihai Eminescu”. Aici au avut loc prezentări de carte, întâlniri cu poeți și alte evenimente culturale.

Pentru a aduce mai multă lumină asupra trecutului istoric și cultural al provinciei, am tipărit, cu forțe proprii, mai multe lucrări: *Unirea Bucovinei, 1918*, de Radu Economu

Lansare de carte la sediul Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți.
Vorbește președintele Centrului, acad. Vasile Tărâțeanu

(Ed. Alexandru cel Bun, Cernăuți, 2008); *Arboroasa. File din cronica vieții studențești cernăuțene*, de Pantelimon Socaciu (Ed. Septentrion, Rădăuți, 2009); *Istoria orașului Cernăuți*, de Al. Bocănețu (Ed. Zelena Bucovina, Cernăuți, 2010); *20 de ani în Siberia. Amintiri din viață*, de Anița Nandriș-Cudla (Ed. DrukArt, Cernăuți, 2017), proiect comun cu Primăria Mahala; *Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice și demografice*, ediție bilingvă română-germană, îngrijită de acad. Radu Grigorovici (Ed. Alexandru cel Bun, Cernăuți, edițiile a II-a și a III-a, 2011 și 2019); *Membrii Consiliului Național Român din Bucovina ales la Adunarea Constituantă din 27 octombrie 1918*, de Dumitru Covalciuc (Ed. DrukArt, 2017).

Volumul Aniței Nandriș, apărut la Cernăuți din inițiativa Centrului și prin bunăvoința Editurii Humanitas din București, grație doamnei Lidia Bodea, a făcut ca memoriile autoarei – premiate de Academia Română – să devină cunoscute și în Bucovina ei dragă, pentru care s-a zbatut întreaga familie Nandriș. Cartea a fost îngrijită de dr. Gheorghe Nandriș din Sibiu, nepotul autoarei, cu o amplă prefață semnată de Ștefan Hostiuc, consăteanul Aniței. Volumul a fost lansat atât la sediul Centrului, cât și la Mahala, baștina autoarei.

Cu ocazia inaugurării Centrului Hurmuzachi, am solicitat lui Dumitru Covalciuc și Ilie Luceac să elaboreze monografii dedicate vieții și operei lui Eudoxiu Hurmuzachi. Drept urmare, ne-am ales cu două lucrări prețioase: *Eudoxiu Hurmuzachi, omul providențial al Bucovinei*, de Dumitru Covalciuc (Ed. Misto, Cernăuți, 2015) și *Eudoxiu (Doxaki) Hurmuzachi, 1812–1871*, de Ilie Luceac, redescoperind astfel importanța familiei Hurmuzachi pentru Bucovina.

La 30 iunie 2015, Centrul a găzduit un simpozion dedicat lui Mihai Jar, primul director al Școlii Nr. 29, românești, deschisă în 1991, în centrul civil al municipiului Cernăuți, prin efortul Societății „Mihai Eminescu”. Ulterior, în 2021, ca obligație morală de cinstire a memoriei regretatului director Mihai Jar, Centrul a inițiat adunarea într-un volum a memoriilor

lor prietenilor, colegilor și celor care au stat la temelia acestei oaze de românism din centrul urbei. Cartea *Mihai Jar, primul director al primei școli românești din centrul civic al orașului Cernăuți*, apărută prin grija Centrului, cu sprijinul profesoarei Larisa Jar și al inimosului român Titus Scripa, prieten de studenție al lui Mihai, a fost îngrijită și prefațată de scriitorul Ștefan Hostiuc. Volumul a fost lansat la Centru, la Liceul „Alexandru cel Bun”, cu participarea fostului primar Mikola Fedoruk, și ulterior în școala din satul natal al lui Mihai – Mihoreni.

De menționat că, în anii '90, Societatea „Mihai Eminescu” a reușit să deschidă școli și clase românești la Cernăuți, Corovia, Molodia, Camenca, Storojineț, Valea Cosminului – dar numai „școala lui Mihai Jar” a supraviețuit, în special prin eforturile incredibile ale primului său director.

În vara anului 2016, Centrul a inițiat și organizat, în parteneriat cu Institutul „Eudoxiu Hurmuzachi” din cadrul MAE, *Caravana civilizației și culturii românești* în circa 15 școli din regiune, cu predare în limba română, însoțită de donații de carte. Din caravană au făcut parte Vasile Tărățeanu, Corneliu Nichitovici, Arcadie Moisei, Dumitru Covalciuc și Vasile Rauț.

Ulterior, proiectul Caravanei a continuat în parteneriat cu Departamentul pentru Românii de Pretutindeni, propunându-și editarea de carte cu tematică bucovineană sau de autori bucovineni. Obiectivul principal: acoperirea unui mare gol editorial privind trecutul istoric și cultural al Bucovinei – subiect tabu atât înainte de 1991, cât și după.

Până în prezent, Centrul a tipărit multiple titluri, între care: *Minorități naționale inventate. Moldovenismul: politici, cauze, efecte*, volum rezultat din Conferința științifică internațională cu același titlu (2019); *Mesaje din trecut* de arhivistul Dragoș Olaru, cartedocument cu materiale din Arhivele Statului din Cernăuți (2020); proiect editorial respins de DRP tocmai în perioada în care instituția era condusă de o bucovineancă, Oana Ursache (2021); *Antologie poetică* de Arcadie Su-

ceveanu și *Sfârșit și început de lume într-un ducat habsburgic. Bucovina. Amintiri, locuri, oameni* de Ovid Țopa (2022), *Opera poetică* de Ilie Motrescu, *Dialoguri septentrionale* de Ștefan Hostiuc, *Punctul Omega* de Mircea Lutic, *Pe creste de cuvinte* de Nicolae Șapcă (2023); *Românii din Ucraina. Teme, probleme, dileme* de Ștefan Hostiuc, *Opera poetică* de Ilie T. Zegrea, *Opera poetică* (vol. I) de Vasile Târâțeanu, *Poezii pentru (când suntem) copii* de Arcadie Suceveanu, *Amintiri și portrete din Cernăuțiul interbelic* de Leon Țopa. În 2025 ne aflăm la a V-a ediție a *Caravanei civilizației și culturii românești*, în cadrul căreia sunt programate să apară trei lucrări de referință: *Opera poetică* de Vasile Levițchi, *Critice* de Ștefan Hostiuc și *Catedra de limbă și literatură română a Universității din Cernăuți: 150 de ani de activitate sub patru Stăpâniri* de Cristina Paladian.

Multiplele lansări de carte organizate la sediul Centrului de-a lungul anilor s-au transformat în adevărate sărbători de suflet, delectând spiritul de cunoaștere al celor interesați de trecutul istoric și cultural al Bucovinei. Dezbaterile pe marginea volumelor ne-au confirmat că suntem pe drumul cel bun în promovarea cărții românești. Menționăm doar o parte dintre lucrările lansate la Centru: *Populația Bucovinei și Basarabiei sub stăpâniri străine. 1774/1812–1918* de Constantin Ungureanu, *Cupca – un sat din Bucovina. Monografie istorică (partea a II-a, anii 1944–2000)* de Domițian-Modest Cucuruz, *Atlasul etnolingvistic și confesional al Bucovinei, 1774–2002* de Constantin Ungureanu, *Familia Hurmuzachi și Unirea Principatelor Române* de Ion Maței, *Ținutul Hotin în surse statistice rusești din prima jumătate a secolului al XIX-lea* de Valentin Tomuleț, *Drumul spre Golgota* de Ilie Popescu, *Din istoria Bucovinei, 1774–1862, 30 de zile în Siberia și Reflecții privind România Mare* de Mihai Iacobescu, *Privește și încearcă să vezi* de Doina Cernica, *I.G. Sbiera – album de familie* de Elena Pintilei, *Călătorii identitare. Românii megieși* de Mihai Nicolae, *La răspântia Boianului* de Viorica Chibac-Cuciureanu (în îngrijirea Mariei Toacă), *Neamul*

nostru de martiri de Maria Toacă, *Forța destinului sau fereastra prin care privești cerul*, interviuri, de Ilie Luceac și altele.

În săptămâna luminată din mai 2018 (a treia zi de Paști), Centrul Hurmuzachi a organizat lansări de carte la Gimnaziul românesc din Crasna. Printre lucrările prezentate, atenția publicului a fost atrasă în mod special de *Opera poetică* a lui Ilie Motrescu – cea mai completă ediție apărută vreodată despre viața și opera autorului-martir, originar din Crasna. Maestrul Arcadie Suceveanu i-a încântat pe gimnaziști cu poeziile proprii, într-un moment de autentică comuniune culturală.

Centrul a participat la mai multe ediții ale *Saloanelor de carte* organizate de Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava.

Către bibliotecile școlare au fost direcționate multiple donații de carte, primite atât din Țară, cât și – în mod special – cele tipărite în cadrul proiectelor de parteneriat cu *Departamentul pentru Românii de Pretutindeni*.

Doar că și aici sunt probleme, pentru că donațiile noastre încă mai sunt supuse cenzurii, chiar dacă Constituția o interzice. În zadar noi facem eforturi de a duce carte, dacă a doua zi bibliotecarii sau directorii de școli primesc dispoziții sau sunt din oficiu obligați să anunțe de donațiile primite superiorilor. Interesant de observat cazul pe care l-am semnalat și la întâlnirea Avocaților Poporului din Ucraina și România, din 28 mai 2024. Cu ceva timp în urmă am donat bibliotecii satești din Mahala cca.1000 de cărți, iar la câteva zile Inspectoratul pentru cultură a raionului Noua Suliță, din motive necunoscute dar cu siguranță nelegale, a solicitat transportarea acestora „pentru expertiză” la raion. Și duse au fost până azi... Iar controlorii trimiși pe teren după sesizarea cazului față de înalții demnitari, în loc să clarifice unde sunt cărțile, cine și de ce le-a luat fără niciun act și de ce nu le-a restituit bibliotecii, le-au găsit ac de joc...mahalenilor, nu hoților de cărți.

Începând cu anul 2017, Centrul Hurmuzachi este coeditor al revistei *Mesager bucovinean*, publicată în parteneriat cu *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în*

Zece ani în prima linie a rezistenței identitare

Bucovina și *Asociația Culturală „Bucovina”* din Chișinău, într-un tiraj de 500 de exemplare, difuzat în cea mai mare parte în regiunea Cernăuți. Editarea revistei este parte a unui proiect transfrontalier finanțat de Departamentul pentru Români de Pretutindeni. Îngrijită cu dăruire și profesionalism de criticul literar Ștefan Hostiuc, publicația și-a câștigat simpatia cititorilor. În lipsa altor reviste de acest gen, *Mesagerul bucovinean* rămâne un reper al scrisului românesc din nordul Bucovinei și o sursă bogată de documentare pentru cercetătorii vieții românești din acest spațiu.

Timp de câțiva ani, Centrul a tipărit (e adevărat, cu intermitențe) – pe cheltuială proprie – ziarul *Neamul Românesc* (redactor-șef Vasile Tărățeanu), care a fost o tribună a comunității.

Activități culturale

Anual, în a doua duminică din mai – ziua în care a fost inaugurat și Centrul Cultural Român – s-au organizat *Parade ale Portului Popular Românesc*, care au adunat mii de bucovineni dornici să-și etaleze portul tradițional și, totodată, să admire frumusețea zestreii rămase din străbuni. Cu o durată de 5–6 ore, paradele se transformau în adevărate sărbători ale sufletu-

lui, când strada domnească din Cernăuți devenea, măcar pentru o zi, românească.

Zeci de colective folclorice și-au demonstrat măiestria artistică, alături de cei mai talentați interpreți din Țară și din Republica Moldova: Maria Iliuț, Ioan Paulencu, Mihai Amihalachioae ș.a. În 2018, de ziua Paradei, s-a organizat și o expoziție-târg de artizanat al meșterilor populari. Tot în 2018 a fost unicul caz când la Paradă a participat și primarul Oleksii Kaspruk. La 12 mai 2019, Parada a fost organizată împreună cu Consutul General al României la Cernăuți, în contextul președinției României în Consiliul Uniunii Europene. Obiectivul: promovarea valorilor culturale europene, sub sloganul „Unitate în diversitate”. Tradițional, cele mai active grupuri folclorice au fost cele venite din Crasna, Ciudei, Pătrăuții de Jos, Boian, Carapciu, Horbova, Ropcea, Voloca etc.

Cenacul „Mașina cu poeți”, un proiect de suflet al lui Vasile Tărățeanu, pornit inițial să unească prin poezie cele două emisfere bucovinene, a devenit într-un timp scurt un liant spiritual pentru cei însetați de frumosul cuvântului matern. Cele mai multe ședințe cernăuțene ale Cenacului au avut loc la

*Parada Portului Popular Românesc organizată de Centrul Hurmuzachi, ediția a III-a, 2017
Vedere din strada pietonală Olga Kobileansca din Cernăuți*

Zece ani în prima linie a rezistenței identitare

Centru, care de fiecare dată îi aștepta pe ultimii romantici cu ușile larg deschise.

Anual, de *Ziua Națională a Culturii Române*, Centrul a organizat, în cadrul Cafenelei „București”, seri de romane pe versurile lui Mihai Eminescu, cu participarea unor soliști din regiunea Cernăuți, România și Republica Moldova: Corul „Anastasia”, Carolina Jitaru, Valentina Antoșuc, Patricia Ivaneț, Gheorghe Posteuca, Alexandru Tărățeanu, Gheorghită Puiu, Mihaela Popescu, Maria Stoianov ș.a.

La invitația Centrului, în data de 19 ianuarie 2019, în sala de festivități a Liceului „Alexandru cel Bun” a fost organizat spectacolul literar „Floare albastră”, dedicat poetului național Mihai Eminescu, cu participarea actorilor de la Teatrul Național din Chișinău.

În cadrul sărbătoririi *Centenarului Unirii*, am organizat expoziția de artă contemporană *Reconstituiri*, cu participarea unor pictori bucovineni: Constantin Flondor, Maria Coțofan, Ion Sfeclă, Dacian Andoni, Mihai Chiselită, Nicolae Chiselită, Gheorghe Dâra, Andreea Palade Flondor, Ștefan Purici, Alexandru Timciuc, Gheorghe Zvarici. Vernisajul a avut loc la Centru, în data de 24 noiembrie 2018, iar între 27 noiembrie – 3 decembrie 2018, expoziția a

fost găzduită de Consulatul General al României la Cernăuți.

La 12 octombrie 2018, în incinta Filarmonicii din Cernăuți, am organizat spectacolul „*Orchestra Unirea leagă orașele Unirii*”, susținut de Orchestra de Cameră *Unirea* din Focșani, invitat special – Maestrul Eugen Doga. La 16 februarie 2020, la sediul Centrului, a fost omagiat poetul Grigore Vieru, care la 14 februarie ar fi împlinit vârsta de 85 de ani.

La 23 iunie 2017, Centrul a găzduit spectacolul româno-ucrainean „*Dialogul inimilor*”, cu participarea colectivelor folclorice *Fetele din Bucovina* (românesc) și *Bucovineanca* (ucrainean).

Perioada pandemiei COVID a rupt lanțul manifestărilor culturale, iar războiul a agravat și mai mult situația. Cu toate acestea, spiritul cultural românesc din nordul Bucovinei continuă să pulseze, iar Centrul rămâne un far de lumină și demnitate.

Grădinița „Grăurel”

Prima cerere de a deschide o instituție preșcolară românească în centrul Cernăuțiului am adresat-o municipalității cernăuțene la sfârșitul anului 2015. Propunerile Centrului

Membri ai Consulatului General al României la Cernăuți, în frunte cu Consulul General Irina Loredana Stănculescu (în centru, în port național bucovinean), participând la Parada Portului Popular Românesc din regiunea Cernăuți, ediția 2019

vizau deschiderea unei grădinițe românești în centrul urbei, în baza grădinițelor nr. 7, eventual nr. 12, de pe strada Kobileanska, ori înființarea uneia noi, dar tot în centru, pentru a putea beneficia întreaga comunitate a orașului. Într-un prim răspuns primit din partea lui S. Martîniuk, șeful Departamentului municipal de învățământ (nr. 01-15-201 din 02.03.2016), ni s-a comunicat că nu există necesitatea deschiderii unei asemenea grădinițe.

La 9 ianuarie 2016 am depus o nouă solicitare, însoțită de 71 de cereri ale părinților care solicitau pentru copiii lor o grădiniță cu proces educațional în limba română. La 7 martie 2017, am revenit cu o cerere semnată de 26 de consilieri regionali și municipali, 8 ONG-uri, precum și alte 55 de cereri ale părinților – totalizând 126 de solicitări.

Pentru a motiva refuzul și a tergiversa discuțiile, același Martîniuk menționa într-un alt răspuns următoarele: „Drept urmare a rezultatelor monitorizării de către Inspectoratul Școlar Cernăuți, considerăm ca fiind posibilă înființarea unor complexe instructiv-educative cu unități preșcolare în baza școlilor nr. 10 și 13” (cu predare în limba română – n.n.). Evident, nici până azi acele complexe n-au fost înființate, fiind doar un pretext formal de respingere.

Pentru a evita tensiuni între părinți, Centrul a propus ca imobilul de pe strada Armeană nr. 17, aflat în renovare și destinat prin dispoziția municipalității unei grădinițe – să fie atribuit micilor românași, cu deschiderea a patru grupe. Un argument suplimentar era poziționarea imobilului la intersecția căilor de transport ale orașului, ceea ce ar fi facilitat accesul majorității părinților români.

De asemenea, printr-o scrisoare de intenție din 10 februarie 2017, primarul Sectorului 1 București, Daniel Tudorache, se angaja să asigure toate amenajările și dotările necesare viitoarei grădinițe românești, precum și luarea acesteia sub patronajul Primăriei Sectorului 1. Din păcate, autoritățile orașului Cernăuți au refuzat demersul, invocând motive politice cu caracter discriminatoriu față de comunitatea românească. Este oare prea mult să cerem o

singură grădiniță pentru copiii românilor din cele 55 existente în oraș?

În bătaie de joc, autoritățile insistau asupra unei locații alternative, lipsită de condiții minime și mult prea lăaturalnică, astfel încât proiectul să aibă un eșec total.

O reușită parțială a fost deschiderea, la 24 august 2019, a două grupe românești (din patru) în cadrul grădiniței „Grăurel” nr. 54, de pe strada Armeană nr. 17 – contrar rezistenței nedemne a autorităților. Spunem „nedemne” întrucât cei circa 20.000 de români din oraș ar fi trebuit să beneficieze măcar de o singură grădiniță cu patru grupe. Deși numărul cererilor era suficient, iar oferta generoasă din partea Primăriei Sectorului 1 București era sigură, autoritățile cernăuțene au refuzat atât banii, cât și deschiderea unei grădinițe românești.

Chiar și în aceste condiții, primăria a refuzat constant, până azi, să modifice statutul grădiniței, astfel încât să fie expres specificat faptul funcționării grupelor românești. Bucuria a fost de scurtă durată: educatoarele românce din cele două grupe au fost, direct sau indirect, determinate să-și dea demisia, grupele devenind mixte.

Nu e simplu de înțeles de ce, la doar câteva zeci de metri de grădinița „Grăurel”, poate funcționa în regim normal o grădiniță evreiască – deși comunitatea evreiască este de cel puțin 20 de ori mai puțin numeroasă decât comunitatea română – iar pentru micii românași acest lucru nu e cu puțință. Spunem acest lucru nu pentru a contesta drepturile altora, ci pentru a înțelege ce ni se cuvine și nouă. Mai ales că în oraș funcționează, de bine de rău, patru școli cu predare în limba română.

În concluzie, problema grădiniței cu educație în limba română rămâne una de actualitate pentru comunitate și își așteaptă, în continuare, o soluție echitabilă.

Activități științifice

Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți a fost, de-a lungul anilor, gazda și inițiatorul unor importante manifestări științifice, menite să aducă lumină asupra trecutului istoric, identitar și cultu-

Participanții la Conferința științifică internațională „Bucovina și bucovinenii în istorie” din 30 septembrie 2017, organizată în parteneriat cu Institutul „Bucovina” al Academiei Române

ral al românilor din nordul Bucovinei și sudul Basarabiei.

La 23 noiembrie 2019, Centrul a organizat, la sediul propriu, *Conferința științifică internațională „Minorități naționale inventate. Moldovenismul: politici, cauze, efecte”*, eveniment urmat de tipărirea unui volum cu materialele lucrărilor. Nevoia de a clarifica originile și efectele moldovenismului politic – promovat activ din rațiuni (geo)politice și în Ucraina, nu doar în Transnistria separatistă – rămâne de actualitate. Nu este întâmplător că ucrainizarea masivă a învățământului se produce cu preponderență în spațiul Bugeacului și fostului raion Noua Suliță, acolo unde semințele înstrăinării au avut și au un teren fertil. Pe de altă parte, cvasi-totalitatea activităților Asociației moldovenilor din Ucraina – apărută imediat după semnarea tratatului de bază dintre Ucraina și România (1997) – nu vizează protejarea comunității pe care pretinde că o reprezintă, ci se concentrează asupra contestării limbii române și a tot ce este românesc.

La 22 octombrie 2016, Centrul a găzduit colocviul științific dedicat aniversării a 150 de ani de la înființarea Academiei Române și a

100 de ani de la nașterea academicianului Vladimir Trebici, originar din Cernăuți.

La 25 mai 2017 a avut loc *Conferința științifică jubiliară dedicată celor 90 de ani de la moartea marelui cărturar bucovinean Dimitrie Dan*, membru al Academiei Române. Au participat membri ai Academiei Române și ai Academiei de Științe a Republicii Moldova, reprezentanți ai Institutului „Bucovina” din Rădăuți, precum și arhimandritul Melchisedec, starețul Mănăstirii Putna. Cu această ocazie, s-a organizat un parastas de pomenire la Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din Cimitirul Horecea din Cernăuți, iar cripta de familie a savantului a fost reabilitată cu avizul municipalității.

La 27 mai 2017, în parteneriat cu Institutul „Bucovina” al Academiei Române, Centrul a organizat sesiunea științifică *„Documenta Bucovinae Historica”*, cuprinzând comunicări, referate și prezentări de carte ale cercetătorilor din Rădăuți și Cernăuți.

La 6 septembrie 2017, Centrul a găzduit conferința *„Cultură, spiritualitate și identitate românească”*, organizată în parteneriat cu Institutul Cultural Român. Au conferențiat:

Zece ani în prima linie a rezistenței identitare

pr. conf. dr. Constantin Necula (*Pedagogia poveștii*), Vlad Cubreacov, expert în problematica minorităților din spațiul ex-sovietic (*Statutul, rolul și funcția limbii române în Ucraina. Legislație și practici*), dr. Eugen Patraș (*Reflecții asupra statutului minorităților naționale în context european*).

La 30 septembrie 2017, cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la înființarea Institutului „Bucovina”, la Rădăuți s-a desfășurat *Conferința științifică internațională „Bucovina și bucovinenii în istorie”*, continuată la Cernăuți în data de 30 septembrie 2017, dedicată tot aniversării Institutului.

La 9 iunie 2018, în parteneriat cu Institutul „Bucovina”, Centrul a organizat *Colocviul științific internațional „Bucovina în preajma Marii Uniri”*, dedicat Centenarului Unirii. La 29 septembrie 2018, tot în parteneriat cu Institutul „Bucovina”, a avut loc *Conferința științifică internațională „Bucovina și bucovinenii în istorie. Un secol de la Marea Unire”*, precedată de sesiunea de la Rădăuți din 28 septembrie.

În memoria victimelor regimului totalitar sovietic, la 4 februarie 2019, Centrul a găzduit *Conferința „Masacrele de la Fântâna Albă și*

Lunca”, organizată de Societatea „Golgota” a românilor din Ucraina (președinte Octavian Bivolaru).

Scuarul, placa memorială, inscripțiile

Încă din anul 2000, cu ocazia centenarului bisericii din suburbia Roșă, poetul Vasile Tărățeanu a adresat public un apel creștinesc către Î.P.S. Onufrie, Arhiepiscopul Cernăuților și al Bucovinei, prezent la ceremonie, solicitând repunerea înscrisului „*Unul în trei ipostasuri Dumnezeu*”, sfințite de primul mitropolit, Eugenie Hacman, la locul lor de cinste. A urmat tăcerea.

Mai târziu, la 29 martie 2016, respectiv 27 august 2020, prin demersuri inițiate de Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” și susținute de alte ONG-uri, am solicitat Î.P.S. Meletie, Mitropolitul Cernăuților și al Bucovinei, repunerea înscrisului biblic „*Unul în trei ipostasuri Dumnezeu*” pe frontispiciul Catedralei Ortodoxe din Cernăuți.

La 23 decembrie 2019, Centrul a adresat primarului Oleksii Kaspruk un memoriu prin care solicita repunerea înscrisului „Palatul

Inscripția „Unul în trei ipostasuri – Dumnezeu”, repusă pe frontispiciul Catedralei Ortodoxe între 1-3 decembrie 2020, în urma cererilor insistente făcute de Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți

Zece ani în prima linie a rezistenței identitare

Național” pe clădirea care, începând cu anul 1900, a fost sediul Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, precum și al altor societăți culturale românești de la începutul secolului XX – *Armonia*, *Junimea* ș.a. Clădirea, naționalizată de sovietici, a fost vizitată de regi, politicieni de marcă și personalități culturale remarcabile. Prin același memoriu, am solicitat municipalității și repunerea pe frontispiciul Catedralei a înscrisurilor „Unul în trei ipostasuri – Dumnezeu” și „A.D. 1844”, litere sfințite în 1864 de către primul mitropolit al Bucovinei, Eugenie Hacman. Drept urmare, prin decizia municipalității și cu acordul Curții de Apel Cernăuți din 29 februarie 2020, noul posesor al imobilului, Centrul a repus la loc de cinste înscrisul „Palatul Național”. După cum menționa, pe bună dreptate, Dragoș Olaru: „Nu cred că există un loc mai plin de istorie românească decât Palatul Național din Piața centrală a orașului... Astăzi, 25 septembrie 2021, în jurul orei 12.00, când trompetistul de pe turnul primăriei anunța urbea despre scurgerea neîncetată a timpului, pe clădirea fostului Palat Național se așezau la locul lor ultimele litere din inscripția istorică de cândva”.

Suntem încă departe de multiculturalismul de altădată, dar praful uitării trebuie șters. Ar fi potrivit ca întreg imobilul care a aparținut Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina să fie pus la dispoziția comunității române, așa cum comunității ucrainene i s-a pus la dispoziție întregul imobil al fostei Case Naționale Ucrainene.

De remarcat că doar pentru Palatul Național și Casa Națională Evreiască s-au cerut aprobări municipale pentru repunerea înscrisurilor, nu și pentru Casa Națională Ucraineană. Volodîmîr Starik, responsabil de imobilul Casei Naționale Ucrainene, fost viceprimar al Cernăuților și cunoscut pentru atitudinile sale antiromânești, s-a pronunțat public împotriva restabilirii înscrisului „Palatul Național” – așa cum, în 1992, împreună cu fostul edil. organizase scoaterea din propriul sediu a Societății „Mihai Eminescu”.

La 20 februarie 2020, în cadrul ședinței Consiliului științific consultativ în problemele patrimoniului cultural din orașul Cernăuți, s-a aprobat decizia de a repune literele pe frontispiciul Catedralei. Prin adresa din 2 martie 2020, Centrului i s-a comunicat oficial această

Inscripția „Palatul Național”, restabilită la locul ei de cinste pe frontispiciul sediului istoric al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (Cernăuți, Piața Centrală nr. 9), la insistențele Centrului Hurmuzachi din Cernăuți

hotărâre. O adresă similară a fost transmisă și Mitropoliei. La scurtă vreme, începând cu 3 decembrie 2020 literele au început din nou să strălucească pe frontispiciul catedralei, atestând totodată caracterul mai mult românesc al ortodoxiei bucovinene.

Inscripția în limba română cu caractere chirilice „Unul în trei ipostasuri – Dumnezeu”, rămasă intactă după perioada sovietică, a dispărut brusc în urma unor lucrări de renovare în 1992. Nimeni dintre autorități nu s-a arătat deranjat, nici nu s-a autosesizat. Într-un mod suspect, s-au pierdut și urmele literelor originale, poleite cu aur.

Cu vreun deceniu în urmă, într-o discuție pe care am avut-o cu un slujitor al Catedralei, mi s-a spus că literele originale există și, în anumite condiții, pot fi repuse, fără a preciza unde se află. Din păcate, la scurtă vreme, persoana a decedat. Ca opinie personală, acele litere nu împiedicau cu nimic lucrările de renovare din 1992, după cum n-au împiedicat nici în alte perioade. Din discuțiile ulterioare de la Mitropolie, am concluzionat că decizia de demontare nu a aparținut acesteia, ci a venit din afara Bisericii. Și tot din afară s-au opus ani la rând repunerii lor. Doar când am anunțat că vom apela la justiție pentru a obliga repunerea înscrisului înlăturat samavolnic de pe un monument istoric, clasificat în patrimoniul statului, lucrurile au început să se miște din loc..

La 24 decembrie 2020, Centrul Hurmuzachi a adresat un memoriu doamnei Elena Pușcova, șefa Secției Patrimoniu Cultural a municipității cernăuțene, solicitând susținerea demersului de acordare a numelui Mihai Eminescu scuarului din preajma monumentului Poetului național. Prin decizia sesiunii a III-a, legislatura a VIII-a, din 25 februarie 2021, scuarului i s-a acordat oficial numele lui Eminescu. Centrul s-a angajat să monteze un panou în acest sens, având acordul de principiu al municipității.

La începutul anului 2025, Centrul a inițiat demersurile pentru instalarea unei noi plăci memoriale pe clădirea fostului Liceu „Aron Pumnul” din Cernăuți, acolo unde și-a făcut studiile Poetul național Mihai Eminescu. Spre

finalul perioadei sovietice fusese instalată o placă în bronz, dar textul era incorect și monolingv, perioada de studii greșită, iar formularea insinua că poetul ar fi fost reprezentant al literaturii „popoarelor român și moldovenesc” – o tentativă evidentă de a impune doctrina stalinistă (și) prin intermediul numelui lui Eminescu.

Solicitarea Centrului a fost susținută de autoritățile orașului, iar noua placă, va avea următorul text : „În această clădire, între anii 1860–1866, a studiat clasicul literaturii române și universale MIHAI EMINESCU.”

La 10 aprilie 2025, placa veche a fost demontată și preluată în custodie de Centrul Hurmuzachi, urmând a fi predată, la momentul potrivit, noului muzeu – pe care îl așteptăm de peste 35 de ani – în fosta casă a profesorului iubit al poetului, Aron Pumnul. Noua placă, turnată la Liov pe spezele Centrului, va fi dezvelită de *Ziua Limbii Române*, în data de 31 august 2025.

Biserica

În contextul înființării, în 2018, a noii *Biserici Ortodoxe Autocefale a Ucrainei* și al eliberării Tomosului de autocefalie de către Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I al Constantinopolului, în Ucraina au început răzmerițele bisericești. Dihoniile nu erau însă o noutate: ele trenau încă de la începutul anilor '90, când mitropolitul Filaret s-a autoproclamat Patriarh al *Bisericii Ortodoxe Ucrainene – Patriarhatul Kievului*. Atunci, în 1992, a avut loc și prima tentativă de acaparare cu forța a Catedralei din Cernăuți. În apărarea lăcașului sfânt s-au ridicat o mulțime de credincioși, inclusiv foarte mulți români.

Ceea ce a urmat după eliberarea Tomosului nu mai era o acțiune strict bisericească, ci una statală, concertată, cu implicarea directă a instituțiilor de forță în preluarea bisericilor de către noua structură bisericească. Faptul că, la înmânarea Tomosului în Fanar, a fost prezent și președintele Petro Poroșenko spune multe despre caracterul mai mult politic al demersului.

A apărut o situație cu totul nouă, iar bisericile românești au devenit și ele ținta atacurilor. Din inițiativa Centrului Hurmuzachi, susținută

de alte ONG-uri, la 27 august 2019 am transmis un memoriu către Preafericitului Onufrie, Mitropolitul Bisericii Ortodoxe Ucrainene, și Î.P.S. Meletie, Mitropolitul Cernăuților și al Bucovinei, solicitând înființarea unui *vicariat românesc* pentru cele 127 de parohii și 6 așezăminte monahale, cu trei protopopiate în regiunile cu populație românească din Ucraina. Am avut și discuții în acest sens la sediul Mitropoliei. Din păcate, demersul nu s-a finalizat cu nimic, neexistând nicio reacție din partea înalților prelați.

Imediat după ce s-a anunțat că, în ședința din 27 iulie 2019 a Sfântului Sinod al Bisericii Autocefale a Ucrainei, s-ar fi luat decizia de înființare a vicariatului românesc, Centrul i-a adresat mitropolitului Epifanie, prin scrisori recomandate, de trei ori, rugămintea de a ne trimite o copie certificată după hotărârea în cauză. Toate au rămas fără răspuns.

Mesajele transmise în această perioadă către români din partea lui Epifanie au stârnit mai degrabă nedumerire decât optimism. Îndemnul de a construi împreună, în biserică, „lumea ucraineană” ne-a dus cu gândul la for-

mule mai vechi, deloc favorabile comunității românești.

În orice caz, problema trebuie rezolvată de către credincioși, fără ingerințe și fără intimidări din partea autorităților statului, conform principiului libertății religioase, literei și spiritului Constituției Ucrainei și angajamentelor internaționale în materie de drepturile omului.

Litigii

Învățământul românesc a fost și va rămâne o prioritate a Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”. În această perioadă, am colaborat cu alte ONG-uri, având un obiectiv comun: păstrarea identității prin educație. Întrucât autoritățile au depășit limita legalității în lichidarea sistemului de educație în limba română, am fost nevoiți să apelăm la justiție.

Sunt cunoscute deja cele două procese avute cu primăriile teritoriale, susținute cu sprijinul Centrului Hurmuzachi: procesul școlilor din Bălcăuți, Stălinești și Nesfoia (regiunea Cernăuți) și procesul școlilor din Manjiu și Furatu (regiunea Odesa).

Părinți și elevi de la Școala Medie din Nesfoia protestând împotriva deciziei autorităților de a le închide școala. Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” a susținut în instanță cererea părinților și corpului didactic de anulare a deciziei, câștigând procesul

Primul caz

Prin deciziile Consiliului local Mămăliga din 30 mai și 8 iulie 2016 se crea o școală de bază la Mămăliga, cu predare majoritară în ucraineană – deși localitatea este românească – prin lichidarea școlilor cu predare în limba română din Bălcăuți, Stălinești și Nesfoia, localități românești. Deciziile au fost luate fără consultarea comunităților, părinților sau profesorilor.

La 16 august 2016, un grup de cinci profesori din Stălinești a adresat un memoriu Oksanei Paliiciuk, șefa Departamentului Școlar, solicitând revocarea deciziei. În paralel, nouă organizații ale mediului asociativ românesc s-au adresat primarului comunei Mămăliga și consilierilor locali, cerând abrogarea urgentă a hotărârii de comasare. Precizăm că populația comunei este de 88,15% românească, însă proporția de predare în limba română este exact inversă.

La solicitarea colectivelor pedagogice și a părinților, Centrul a asigurat asistență juridică, angajând un avocat. Prin încheierea Judecătoriei raionului Noua Suliță din 19 august 2016, deciziile Consiliului local au fost suspendate, interzicându-se orice acțiuni care ar fi afectat buna desfășurare a procesului educațional în cele trei școli.

Cu toate acestea, în răspăr cu decizia instanței, la 30 august 2016, șefa Inspectoratului Școlar, Adelina Rusnac, le-a cerut în mod ultimativ celor trei directori să-și depună cererile de demisie. Drept urmare, la inițiativa Centrului, cinci ONG-uri i-au adresat guvernatorului regiunii Cernăuți, O. Fișciuk, solicitarea de a lua măsurile necesare pentru respectarea deciziei instanței și revocarea inspectorului-șef. A urmat o serie de hotărâri favorabile date de: Judecătoria raionului Noua Suliță (19 decembrie 2016), Curtea de Apel Vinița (1 martie 2017) și Curtea Supremă a Ucrainei (6 februarie 2019). Prin acestea, s-a revenit la situația anterioară, iar cele trei școli cu predare în limba română au fost repuse în drepturi. Din păcate, mai recent, același Consiliu local Mămăliga a lichidat din nou cele trei școli,

transformându-le în filiale ale școlii din Mămăliga, unde predarea se face prioritar în limba ucraineană.

Al doilea caz:

Acest caz a vizat păstrarea școlilor cu predare în limba română din Manjiu și Furatu (Bugeac), lichidate și subordonate școlii cu predare în limba ucraineană din Farao-novca – aflată la 20 km distanță și populată majoritar cu romei. La 17 septembrie 2020, fostul Consiliu raional Sărata a lichidat cele două școli în doar 10 minute, fără consultări, fără publicarea proiectului deciziei, fără înștiințarea directorilor. Părinții, profesorii și chiar directorii au aflat abia la 26 septembrie 2020, din paginile ziarului „Час. Люди. Події”, că școlile fuseseră deja lichidate. Cazul era cu atât mai revoltător cu cât, la mai puțin de 5 km distanță, se afla școala medie generală din Frumușica Veche, cu o capacitate de 530 de locuri, cu predare în limba română – o soluție logică pentru arondare, dar ignorată.

La 3 septembrie 2021, instanța de contencios administrativ din Odesa a dat câștig de cauză reclamantilor, casând hotărârea fostului Consiliu raional Sărata și repunând în drepturi cele două școli. Instanța a reținut, între altele, că autoritatea locală nu a ținut seama de doleanțele naționale și lingvistice ale comunităților din Manjiu și Furatu, care sunt de limbă română (moldovenească).

Bucuria a fost însă umbrită de faptul că, în timpul procesului, la 16 martie 2021, primăria comunei Petropavlovca – în raza căreia au intrat cele două școli după reforma administrativ-teritorială – a mai lichidat o dată cele două școli, deja lichidate (!).

În aceste condiții, părinții și profesorii au apelat din nou la Centrul Hurmuzachi pentru sprijin. Din nou am angajat un avocat, care i-a reprezentat într-un alt proces, încheiat tot în favoarea celor două școli. În felul acesta, Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” a demonstrat că este solidar cu frații din Bugeac, unele victorii fiind posibil să le obținem și prin instanță, doar să existe curajul de a acționa mai ferm.

„Colaborarea” SBU cu Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”

De departe, cel mai atacat ONG al mediului asociativ românesc din Ucraina post-1991 a fost Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”. Nici Societatea pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” nu a fost ocolită de presiuni. În perioada în care am fost vicepreședinte (1990–1993), am „beneficiat” de dosare penale, intimidări și „discuții confidențiale”. Neutralitatea nu este ceea ce-și dorește sistemul în relația cu mediul asociativ românesc. Mai degrabă funcționează principiul: *„cine nu-i cu noi, e împotriva noastră”*. A lovi în unii pentru a le arăta altora cum trebuie să se comporte nu este o metodă nouă. Așa-numitele „măsuri preventive” sunt promovate activ și astăzi.

Vârful atacurilor la adresa Centrului Hurmuzachi, puse la cale de autorități, a fost percheziția din 11 iunie 2018 – probabil gândită de mai multă vreme, întrucât activitatea

Centrului devenise prea deranjantă pentru unii, după cum reiese și din dosarele de urmărire penală. Formal, plângerea penală a fost depusă de Olha Kobevko, nimeni alta decât fika jurnalistului românofob Petro Kobevko, redactor-șef al ziarului „Нас”, specializat încă din 1990 în atacuri și insinuări la adresa românilor. Plângerea viza „infracțiunea” de afișare, în vitrina Librăriei „Mihai Eminescu” în ziua Paradei Portului Popular Românesc, la 13 mai 2018, a două hărți didactice cu tematică istorică – România și Bucovina interbelică. Hărțile au fost tipărite de editura „Eurodidactica” din București, în legătură cu jubileul Centenarului României.

Mandatul de percheziție emis de judecătorul de instrucție viza doar Centrul, dar au fost percheziționate, în plus, Librăria „Mihai Eminescu” și Cafeneaua „București”. Ne-am ales cu două dosare penale: unul în temeiul art. 110, alin. 1 C. p. (acțiuni premeditate vizând modificarea teritoriului sau a frontierei de stat a Ucrainei, nerespectarea ordinii

Echipa Serviciului de Securitate al Ucrainei, efectuând percheziție în biroul președintelui Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți, la 11 iunie 2018

Angajații SBU scotocesc în dulapurile Librăriei „Mihai Eminescu” din Cernăuți, în căutare de materiale compromițătoare

constituționale, apeluri publice și difuzarea de materiale ce conțin astfel de apeluri), iar altul în temeiul art. 161, alin. 1 C. p. (incitare la ură etnică, rasială sau religioasă, umilirea demnității naționale, insultarea sentimentelor religioase, restrângerea sau privilegierea drepturilor cetățenilor pe criterii etnice, lingvistice sau de altă natură).

Pentru două hărți didactice – doi ani de anchetă. Scopul: punerea la index a Centrului și a conducerii sale, compromiterea în fața comunității, în România și în fața consumatorului intern. Pe site-ul centralei SBU de la Kiev, în ziua percheziției, a apărut un comunicat ambiguu, în care se menționa ca deja stabilită „*existența unor hărți tipărite în scopul de a face propagandă omagierii pe teritoriul Ucrainei (sic!) a 100 de ani de la formarea României Mari*” – informație preluată și de Direcția SBU din regiunea Cernăuți. Ceea ce erau două hărți didactice, tipărite în mii de exemplare cu ocazia Centenarului și difuzate în școlile din România, au fost prezentate ca „propagandă pe teritoriul Ucrainei (Sic!)”.

Faptul că jurnaliștii l-au surprins pe fostul ministru ucrainean de externe, Dmytro Kuleba, lângă o hartă istorică cu „Ucraina Mare”, pe un perete din incinta MAE, cu teritorii din România de azi, prezentând-o secretarului de stat american Antony Blinken, n-a deranjat pe nimeni.

Tendențiozitatea extremă în reflectarea acțiunilor strict culturale ale Centrului se regăsește și într-un raport al colonelului D. Melniciuk, inclus în dosar, în care Parada Portului Popular Românesc din 13 mai 2018 este descrisă drept „*acțiune organizată în vederea răspândirii în rândul locuitorilor regiunii, inclusiv în rândul comunității române, a ideilor unioniste, având ca scop popularizarea ideii de apartenență nelegitimă la Ucraina a regiunii Cernăuți și a unei părți din regiunea Odesa*”. No comment !

Ministerul Afacerilor Externe al României l-a convocat în aceeași zi, pe 11 iunie 2018, pe ambasadorul Oleksandr Bankov, pentru discuții privind perchezițiile efectuate de SBU. Cu acest prilej, „*partea română a subliniat necesitatea ca autoritățile ucrainene să asigure respectarea drepturilor persoanelor aparținând minorității române din Ucraina și să evite orice acțiuni de natură să ducă la încălcarea acestora sau care să fie interpretate ca elemente de intimidare*” (Comunicatul MAE).

Subiectul percheziției a generat o întrebare parlamentară formulată de deputatul Constantin Codreanu, un studiu al Institutului de Studii Strategice din Kiev și numeroase articole în presa din România și din străinătate.

După evenimentele din 11 iunie 2018, Centrul s-a adresat OSCE și Consiliului Europei, solicitând intervenția pentru stoparea atacurilor și abuzurilor împotriva comunității românești. Apeluri similare au fost transmise și către conducerea de la Kiev. Federația organizațiilor românești din Centrul și Sud-Estul Europei a cerut, la rândul ei, încetarea presiunilor asupra liderilor comunității românești din Ucraina.

La 13 iunie 2018, deputatul Constantin Codreanu declara în Parlamentul României: „*Prin descinderea SBU la Centrul Cultural Român din Cernăuți, Ucraina testează capacitatea de reacție a României.*” Senatorul Viorel Badea adăuga: „*Comunitatea românească din Ucraina așteaptă respect și încredere din partea statului vecin.*”

Percheziția din 11 iunie 2018, efectuată de 12 angajați ai SBU și 2 martori (aduși tot de ei),

a atins apogeul atacurilor la adresa comunității românești, dorindu-se intimidarea generală și transmiterea unui semnal de supunere către celelalte ONG-uri românești din Ucraina.

Interesant de observat: după tam-tamul mediatic și deschiderea dosarului penal în temeiul art. 110, alin. 1 C.p., atunci când acesta a fost clasat – la 22 aprilie 2020 – nimeni din partea SBU nu ne-a anunțat, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat în cei doi ani de anchetă și linșaj mediatic. Iar cel de-al doilea dosar, deși trebuia clasat la expirarea termenului maxim de anchetă, a fost transmis pentru clasare către poliție – pentru ca SBU să rămână cumva în umbră.

La fel de regretabil este și faptul că, la cinci ani după clasarea celor două dosare penale, Direcția SBU a regiunii Cernăuți refuză să restituie bunurile ridicate în ziua percheziției de la Centrul Hurmuzachi și Librăria „Mihai Eminescu” – într-o cantitate considerabilă. Deși ne-am adresat în repetate rânduri atât Direcției SBU, cât și Procuraturii regionale, bunurile nu au fost returnate. În prezent, ne aflăm într-un proces de judecată cu SBU pentru a reîntra în posesia lor.

Un alt episod al „colaborării” SBU cu Centrul Hurmuzachi a fost generat de discursul pe care l-am rostit în data de 28 mai 2024, în calitate de vicepreședinte al Centrului, în cadrul primei întâlniri a Avocaților Poporului din Ucraina și România, desfășurată la Universitatea din Cernăuți. Masa rotundă, intitulată „*Consolidarea egalității și protecției drepturilor minorităților (comunităților) naționale din Ucraina conform standardelor europene, inclusiv în cadrul negocierilor privind aderarea la Uniunea Europeană*”, își propunea identificarea problemelor și a soluțiilor optime pentru o mai bună gestionare a relației majoritate-minoritate.

Revista *Mesager bucovinean* a relatat deja, în numărul 2/2024, despre această întâlnire. În ce mă privește, ceva mai târziu urma să am parte de o surpriză. Îndemnați de organizatori să fim cât mai sinceri, am intervenit cu observații asupra situației românilor din Ucraina, precum și cu unele propuneri. Doar că simpla mea opinie privind identitatea etnică comună a românilor/moldovenilor, temă trata-

tă în sute de lucrări în Republica Moldova și nu puține în Ucraina, inclusiv într-o monografie publicată de subsemnatul acum ...26 de ani, a fost suficient pentru Direcția SBU a regiunii Cernăuți să-mi aplice o interdicție de intrare în Ucraina pentru trei ani.

Reproduc cele două propoziții din discurs, considerate de SBU drept instigatoare la ură interetnică între români și... moldoveni:

„Suntem cca. 500 de mii de români în Ucraina, chiar dacă Stalin ne-a divizat în două părți, în români și moldoveni. După cum din 16 noiembrie anul trecut am scăpat de limba moldovenească, inventată tot de Iosif Visarionovici, sperăm că la un moment dat să scăpăm și de acea divizare, absolut artificială, pentru că în sală sunt și cei care se consideră sau au fost considerați moldoveni, dar, Slavă Domnului, vorbim aceeași limbă, avem aceleași tradiții, avem același folclor, avem aceeași gândire, avem aceeași identitate, indiferent că unii sunt considerați români, alții sunt considerați moldoveni.”

Verdictul Direcției SBU, așa cum rezultă din întâmpinarea depusă la dosar în cadrul procesului de judecată, este următorul:

„În conținutul discursului reclamantului, împrejurările în care acesta a fost rostit, precum și obiectivele pe care reclamantul și le-a

Pachete cu cărți și reviste românești confiscate la finalul percheziției și rămase nereturnate proprietarilor de drept nici în ziua de azi

Zece ani în prima linie a rezistenței identitare

propus să le atingă, prin cele admise la adresa etnicilor moldoveni – locuitori ai Ucrainei, Direcția SBU în regiunea Cernăuți a identificat o propagandă distructivă cu utilizarea contradicțiilor sociale, incitarea la ură, provocarea de conflict, subminarea unității sociale (підруб суспільної єдності), iar drept urmare amenință integritatea teritorială și suveranitatea Ucrainei.” În rest, las ca cititorii să aprecieze dilema.

Atacuri, provocări, marginalizări

Mediul asociativ românesc și liderii săi au constituit, în mod constant, obiectul atacurilor venite din partea autorităților, forțelor extremiste și mass-mediei de limbă ucraineană, în toată perioada de după 1991. Între aceste entități s-a simțit mereu o strânsă conivență, neafișată public, dar evidentă. Un eventual studiu asupra acestei relații ar demonstra că cel puțin 90% din informațiile care vizează comunitatea românească au avut un caracter vădit ostil.

S-a remarcat în mod special ziarul „Нас” și redactorul său-șef, Petro Kobevko, care de-a

lungul anilor a manifestat deschis un dispreț total față de români. Atacurile s-au intensificat în perioada post-Maidan, dar mai ales odată cu adoptarea legislației restrictive față de minoritățile naționale – legislație cu care, evident, nu puteam fi de acord. Doar că sloganurile pe cât se poate de ofensatoare la adresa românilor cumva nu sunt observate de apărătorii legii. Ba dimpotrivă, i s-a mai acordat și titlul de jurnalist emerit al Ucrainei.

Situația a devenit deosebit de tensionată după adoptarea, la 5 septembrie 2017, a noii Legi a Educației, cu faimosul articol 7. La 27 septembrie 2017 a avut loc o primă pichetare a Consulatului General al României la Cernăuți, organizată de „Corpul național” și Sectorul de dreapta, scandându-se sloganul „Moarte dușmanilor” și solicitându-se imperativ încetarea oricăror cerințe de modificare a legii. A urmat un marș prin centrul orașului, cu lozinca „Țara noastră – legea noastră”, având ca scop vădit intimidarea comunității românești.

Internetul a explodat cu știrea zilei, iar etichetările venite dinspre autorități și mass-media aliniată puterii ne-au încadrat în categoria

Organizația de extremă dreaptă, „Corpul național”, haiduind Centrul Cultural Român de Ziua Națională a României, 1 Decembrie 2017

„separatiști, provocatori, slujitori ai intereselor străine”. Din același registru a făcut parte și pichetarea Consulatului de către gruparea Pobratimî Ukrainî („Frații Ucrainei”), la 25 aprilie 2018.

„Protestatarii” din „Corpul național” sau din alte structuri paramilitare nu sunt decât interfața autorităților. Altfel, cum ar fi putut să se poziționeze deschis în fața clădirii Administrației Regionale de Stat Cernăuți, în ziua de 17 octombrie, fără nicio autorizație, în timpul mitingului legal al comunității românești împotriva Legii Educației? Cu acceptul tacit al poliției și al autorităților, aceștia i-au huiduit și bruiat în fel și chip pe românii care pichetau pașnic sediul administrației.

Prin mușenia sa – sau prin interpretările eronate – societatea civilă ucraineană pactizează, *de facto*, cu forțele extremiste, prezentând într-un mod total distorsionat orice solicitare legală și legitimă a comunității românești. La capitolul *dialog interetnic* e încă mult de lucrat, dar fără schimbarea atitudinii autorităților față de anumite probleme ale comunității românești acest lucru va fi imposibil de realizat. Forumizările lipsite de substanță din ultima perioadă e doar o perdea de fum, realitățile însă sunt cu totul altele.

De la atacuri mediatice permanente, s-a trecut la insinuări, falsuri și chiar amenințări fizice directe. Astfel, la 1 decembrie 2017 – Ziua Națională a României – un grup de circa 40 de extremiști din „Corpul național”, după pichetarea Consulatului General al României, și-au continuat calea spre Centrul Hurmuzachi, intrând cu forța în incinta acestuia și vociferând amenințări directe la adresa lui Vasile Tărățeanu, în calitate de președinte al Centrului.

În timpul pichetării neautorizate, am fost amenințați cu violență fizică și cu escortarea forțată în România, dacă vom mai îndrăzni să organizăm vreun protest față de noua lege a educației sau alte acțiuni similare. Personal, Vasile Tărățeanu a fost amenințat cu moartea. Vizitatorii aflați în Cafeneaua „București”, inclusiv copii minori, speriați la maximum, au ieșit în grabă pe ușa din spate a Centrului.

Afișul provocator „Vasile Tărățeanu – reprezentantul de onoare al lui Putin în Bucovina” lipit de către „Corpul național” pe geamul vitrinei Librăriei „Mihai Eminescu” din Cernăuți, la 1 Decembrie 2017

Culmea insinuărilor a fost acuzația, absolut deșartă, adusă lui Vasile Tărățeanu precum că ar fi primit din partea lui Putin și a FSB-ului rusesc suma de 3.000.000 grivne (de ce nu ruble?) pentru organizarea pichetării Administrației Regionale de Stat din 17 octombrie 2017 – zi în care am fost din nou huiduiți de aceiași extremiști, cu acceptul tacit al autorităților. Poliția, aflată la fața locului, nu a intervenit sub nicio formă. Ca de obicei, autoritățile nu au dat niciun semnal de dezaprobare, nici măcar în fața amenințărilor cu moartea adresate unui lider al mediului asociativ, deputat în Consiliul Regional, academician, poet, cetățean al țării. Or, dacă s-au proliferat asemenea amenințări și acuzații grave la adresa unei persoane, oare nu era cazul de pornit o acțiune penală pentru elucidarea situației?

Violând Centrul, „protestatarii” și-au permis lipirea pe geamul exterior a două plăci provocatoare: „Vasile Tărățeanu – reprezentantul lui Putin în Bucovina” și „Din partea lui Bortnikov, șeful FSB-ului rusesc”. Încercarea stângace de a crea o legătură artificială cu Rusia era evidentă. De fapt, este o teză frecvent utilizată de adversarii atunci când nu sunt argumente.

„Corpul național” în timpul unei manifestații „spontane”, neautorizate legal, dar îngăduite, practic, de autorități, scandând lozinci naționaliste și afișând la ușa Administrației Regionale de Stat Cernăuți banerul „Limba de stat și Ucraina mai presus de toate”, în timp ce românii, care protestau autorizat, cereau autorităților respectarea dreptului constituțional la învățământ în limba maternă. Cernăuți, 17 octombrie 2017

După pichetarea Centrului Hurmuzachi de către forțele paramilitare, președintele Centru-lui, Vasile Tărățeanu, s-a adresat oficial Înalțu-lui Comisar OSCE pentru Minorități Naționale, Lamberto Zanner, solicitând intervenția pe lângă autoritățile centrale și locale ucrainene pentru încetarea atacurilor și amenințărilor – atât la adresa sa personală, cât și la adresa comunității românești din Ucraina. În apelul său, academicianul Vasile Tărățeanu menționa: „Orice dezacord exprimat azi în Ucraina de către o minoritate națională, inclusiv de noi, românii, este etichetat ca separatism, ca atentat la adresa integrității teritoriale a statului și e taxat ca atare. A nu fi de acord cu orice decizie a autorităților, chiar vădit greșită, înseamnă a te pronunța împotriva Ucrainei, riscând a suporta consecințele de rigoare.”

Starea de spirit cultivată de autorități și mass-media de limbă ucraineană a încurajat tot mai mult asemenea acțiuni nesăbuite, prezentate – de regulă – ca fapte de patriotism. În schimb, faptele legale și legitime ale comunității românești de a-și proteja limba maternă și propria identitate sunt prezentate ca acțiuni separatiste, antistatale.

Protestul din 17 octombrie 2017, desfășurat legal în fața Administrației Regionale de Stat din Cernăuți, a fost prezentat de adversari ca o nedorință a românilor de a învăța limba ucraineană. În timp ce forțele paramilitare ocupau loc în fața Administrației regionale de Stat, scandând lozinci ofensatoare la adresa românilor, riscând prin aceasta ca situația să degereze, autoritățile, inclusiv poliția, păreau a fi într-un deplin consens cu forțele paramilitare. Scopul acțiunii a fost de a intimida comunitatea și de a o reduce la tăcere, astfel încât să accepte toate măsurile luate împotriva ei.

Prin această paradă a violenței antiromânești – culminând cu descinderea agresivă la cea mai activă asociație a românilor cernăuțeni, inițiatoarea protestului legal din 17 octombrie împotriva Legii Educației – s-a transmis un mesaj clar către liderii comunității românești din Ucraina, dar și către autoritățile române: un nou protest nu va fi tolerat, iar legile țării și tratatele internaționale nu ne vor ajuta cu nimic.

După incidentele regretabile din 27 septembrie, 17 octombrie și 1 decembrie 2017, un nou caz nefericit s-a produs în noaptea dinspre 15 spre 16 decembrie, când un grup de patru

Zece ani în prima linie a rezistenței identitare

persoane a smuls de pe frontispiciul Centrului drapelele Uniunii Europene și al României. Incidentul a fost fixat de camerele de supraveghere și transmis poliției. Doar că, în comunicatul poliției din 11 ianuarie 2018, se menționa că vinovatul ar fi un tânăr de 18 ani, „reprezentant al comunității române”. În realitate, tânărul, cu care mai târziu am discutat personal, era etnic ucrainean, absolvent al școlii ucrainene din Tărășeni, și nu cunoștea limba română. A urmat un proces de judecată, iar acesta s-a ales cu un înscris în cazierul judiciar.

În noaptea spre 19 februarie 2018, la ora 02:07, de pe fațada Centrului a fost furat drapelul de stat al Ucrainei. A doua zi, am depus o plângere la poliție. Făptașul nu a fost identificat nici până azi.

La 29 mai 2018, Uniunea Civică Regională „Maidan” (președinte Iurii Skoreiko) a solicitat guvernatorului regiunii Cernăuți, într-un mod provocator, ucrainizarea în proporție de 100% a sferei învățământului din regiune, considerând că articolul 7 din Legea Educației este un „cal troian” care împiedică integrarea minorităților naționale.

Centrul a luat atitudine față de multiplele derapaje ale guvernatorului regiunii Cernăuți, Serhii Osaciuk, față de comunitatea românească. Din dispoziția sa, municipalitatea a

demonstat banerul din Piața Centrală, care reproducea privilegiul dat în 1408 de domnitorul Alexandru cel Bun târgoveților din Liov – o mărturie istorică a prezenței românești în Bucovina. Am solicitat explicații, fără a primi vreun răspuns.

Tot din dispoziția acestui guvernator de tristă amintire, la 80 de ani de la evenimentele tragice de la Varnița, prin filmulețul „*Masa-crul de la Fântâna Albă*”, Administrația de Stat a regiunii Cernăuți a prezentat cele întâmplate la 1 aprilie 1941 ca o acțiune organizată de serviciile secrete românești. Centrul a cerut dovezi istorice de la Administrația regională și de la Arhiva de Stat, care au rămas fără răspuns. Ambasada României la Kiev și-a exprimat atunci, la rândul ei, nedumerirea față de acel filmuleț tendențios.

La 6 iulie 2019, în timpul unei ceremonii comemorative, pe treptele Centrului Cultural-Artistic „Ivan Mîkolaiciuk”, guvernatorul a venit cu inițiativa de a retroceda comunității evreiești clădirea fostei Case Naționale Evreiești din Piața Teatrului (actualul Palat al Culturii). La 3 noiembrie 2021, același guvernator propunea reconstrucția Casei Naționale Ucrainene cu fonduri din bugetul regional. Am solicitat explicații privind aceste opțiuni selective, fără a primi un răspuns întemeiat.

„Corpul național” scandând lozinci provocatoare, afișând banere compromițătoare de genul: „Frați români, hotărâți-vă: sunteți cu Ucraina sau cu Putin?” și huiduindu-i pe protestatarii români cu scopul de a le bruia solicitările pașnice privind respectarea dreptului constituțional la educație în limba maternă

Sloganul principal al forțelor extremiste, propus de Kobevko pe paginile ziarului său – „*Ia aminte, străine, aici e stăpân ucraineanul!*” – a prins tot mai mult contur. Multiculturalismul, multilingvismul și armonia interetnică își mai așteaptă să intre în drepturi la Cernăuți. Dar, deocamdată, au nevoie de apărare.

„Paratrăsnetul” Centrului Cultural Român

De cele mai multe ori, credibilitatea unei instituții se identifică cu liderii săi. Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” a avut șansa și norocul de a-l avea președinte, de la data înființării până la data stingerii lui din viață, pe academicianul Vasile Tărășeanu – un nume de rezonanță nu doar în Bucovina sa dragă, ci și în întreg spațiul românesc.

Mie personal, destinul mi-a hărăzit să-l secondez în toată această perioadă, inițiind împreună cele mai multe proiecte. Dragostea de Neam și Țară au stat la temelia curajului și neoboselii lui Vasilică al nostru – cum îi spuneau

cu afecțiune majoritatea conaționalilor – curaj fără de care rezistența identitară ar fi fost atrofiată.

Mereu cu grijile comunității pe umeri, angajat în prima linie a revendicărilor colective, nu o dată mi-a spus că este „paratrăsnetul” Centrului. Iar de fulgere și trăsnete n-am dus lipsă. Adversarii, chiar dacă nu-l iubeau, îl respectau.

Fără „pelegrinul romantic” al Bucovinei, cum îl caracteriza prietenul său de Academie, scriitorul basarabean Mihai Cimpoi, multe din românismul cernăuțean de după '91 ar fi arătat cu totul altfel. Iar *Spovedania* lui Vasile a devenit un adevărat strigăt de durere al Bucovinei pentru întreg spațiul de la Nistru până la Tisa.

E de remarcat că, la cvazi-totalitatea demersurilor mediului asociativ românesc din Cernăuți către autoritățile din țară și din afara ei pentru respectarea drepturilor românilor din Ucraina, prima semnătură – de regulă – îi aparținea lui Vasile. Ceea ce spune tot.

Trecerea lui Vasile la cele veșnice la 8 august 2022 este și va fi îndelung resimțită de bucovineni.

„Paratrăsnetul” Centrului, poetul academician Vasile Tărășeanu, gata să capteze orice fulger venind de sus spre a săgeta activitatea ONG-ului condus de el cu mult curaj

Dincolo de praguri: unitate și speranță

La sediul Centrului, în data de 22 februarie 2020, s-a întrunit constituanta *Consiliului Național al Românilor din Ucraina* (CNRU), care reunește 20 de ONG-uri românești din Ucraina. Asociația a fost înregistrată de Direcția de Justiție a regiunii Cernăuți la 17 martie 2020, cu statut de uniune civică. Obiectivul: coordonarea activităților în vederea apărării drepturilor și intereselor comune ale comunității. Sediul CNRU se află în continuare la Centru.

În mod statutar, s-au ținut adunările generale ale Centrului. Noul președinte al Centrului „Eudoxiu Hurmuzachi” este doamna dr. Cristinia Paladian, șefa Catedrei de Filologie Română și Clasică a Universității de Stat din Cernăuți – revenind astfel la etapa incipientă a mediului asociativ, când anume catedra a stat la baza renașterii naționale.

Avem ce ne reproșa? Sigur. Atât timp cât comunitatea este în suferință identitară, nici noi nu putem avea liniștea cuvenită. Vom persevera în continuare, pentru a aduce cât mai multe bucurii comunității, pentru a nu dezamăgi așteptările prietenilor și simpatizanților Centrului „Eudoxiu Hurmuzachi”, în speranța unui dialog constructiv cu toți cei care își doresc binele comun.

Și încă ceva: atitudinea autorităților ucrainene față de comunitatea românească nu mai corespunde nivelului actual al relațiilor dintre Ucraina și România. Războiul a demonstrat, pe cât se poate de limpede, cine sunt prietenii adevărați ai Ucrainei. Iar România și Republica Moldova s-au dovedit a fi cei mai buni aliați dintre statele vecine, contrar celor debitate de întregul sistem de propagandă pus în mișcare de-a lungul anilor.

Cele circa 200 de vieți omenești ale românilor din Ucraina, precum și sutele de răniți și dispăruți fără urmă pe câmpurile de luptă pentru integritatea țării sunt și ele un argument pentru o schimbare de atitudine. Rămâne de sperat că înțelepciunea va fi suficient de puternică pentru a învinge.

Eugen PATRAȘ –istoric, avocat, doctor în drept internațional public, publicist. Născut la 15 septembrie 1959 în comuna Bahrinești, regiunea Cernăuți. Absolvă Școala Medie Generală din Bahrinești (1966-1976), Facultatea de Istorie a Universității de Stat din Cernăuți (1977-1982), Facultatea de Drept a Universității de Stat din Chișinău (1988-1993), Facultatea de Relații Internaționale a Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative București, (1995-1997). Studiile de doctorat la Facultatea de Drept a Universității București, continuate la Facultatea de Drept a Universității „Babeș-Bolyai”, Cluj – Napoca (1993-1997). Profesor la Școala Tehnico-profesională Nr.5 din Cernăuți (1982-1985), instructor UTCLP – Organizația raională Hliboca (1985-1987), instructor în Comitetul Executiv al Consiliului Raional Șevcenko al orașului Cernăuți – Secția organizatorică (1987-1990), primvicepreședinte, vicepreședinte și secretar executiv al Societății pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți (1990-1993, unicul angajat cu carte de muncă din istoria Societății care, fiind non-profit, nu era nici subvenționată de stat), traducător autorizat de Ministerul Justiției din România (din 1998), avocat în Baroul București (din 2002). Membru fondator (în 2013) și vicepreședinte al Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți, căruia îi pune la dispoziție gratuit sediul din str. Kobileanska nr.9, inaugurat în 2015. Coordona-tor de proiecte culturale realizate de Centru. Tipărește la Cernăuți, pe cheltuiulă proprie, mai multe lucrări importante pentru istoria Bucovinei. Autor al monografiei *Minoritățile naționale din Ucraina și Republica Moldova – statutul juridic* (Cernăuți, Ed. Alexandru cel Bun, 1999) și a mai multor publicații în periodice din Ucraina și România. Premiul „Andrei Rădulescu” al Uniunii Juriștilor din România (1999). Premiul Institutului Cultural Român și al Fundației *Răsăritul Românesc* pentru contribuția constantă la păstrarea și revigorarea identității românești din regiunea Cernăuți. Titlul de Excelență acordat de Consulat General al României la Cernăuți pentru merite deosebite în promovarea spiritualității românești, a culturii, tradițiilor și limbii române (2022)

ROMÂNIA

PREȘEDINTELE ROMÂNIEI

**Mesajul Președintelui României, domnul Klaus Werner Iohannis,
la deschiderea Centrului Cultural Român Eudoxiu Hurmuzachi
din Cernăuți**

Stimate domnule Vasile Tărățeanu, membru de onoare al Academiei Române,
Stimați membri ai comunității românești din Cernăuți și împrejurimi,

Vă felicit pentru realizarea deosebită la care suntem astăzi martori: un centru cultural românesc, perfect funcțional, aflat în inima orașului Cernăuți. Vă rog să primiți respectul și aprecierea mea pentru eforturile pentru care le-ați făcut. Acest centru nu este doar o instituție de cultură, ci expresia unei identități și a atașamentului profund față de ea.

Ne leagă pe toți o comuniune de tradiții, limbă, istorie, dar și valori și aspirații comune. Parcurgem o perioadă plină de provocări din multe puncte de vedere. Cu toții ne dorim o regiune sigură și prosperă, în care democrația și pacea să fie repere fundamentale. De aceea, afirm cu fiecare ocazie că România susține parcursul european al Ucrainei.

Doamnelor și domnilor,

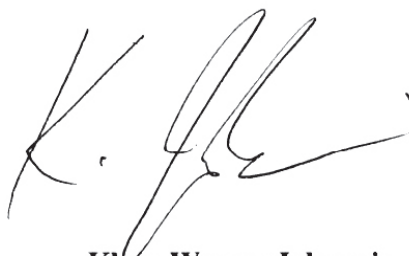
Străduința dumneavoastră și rezultatul ei, Centrul Cultural Român Eudoxiu Hurmuzachi, reprezintă atât un reper pe care îl arătați românilor, cât și un exemplu pe care îl dați autorităților.

Astăzi, oamenii din jurul dumneavoastră sunt preocupați de ziua de mâine, de regăsirea normalității și păcii, de recuperarea valorilor fundamentale ale societății. La rândul lor, autoritățile invocă insuficiența bugetelor sau legislația incompletă pentru a ajuta la conservarea patrimoniului cultural ori la păstrarea identității noastre culturale, fie în țară, fie în afara ei.

Așa cum am mai spus-o, pentru a susține educația și cultura, pentru a investi în ele și a le reageza la locul potrivit în societate nu trebuie așteptate circumstanțele perfecte. Acestea nu vor exista niciodată. Este în schimb nevoie de viziune, de curaj și de voință politică.

Acum 5 zile am omagiat viața și opera lui George Enescu, la 60 de ani de la trecerea sa în eternitate. Doresc să închei prin a vă reaminti cuvintele sale:

„Cultura va trăi. Prea mare e patrimoniul ce l-au acumulat atâtea secole de trudă și de credință pentru a face dintr-o dată tabula rasa din tot ce am strâns și asimilat. Impasuri a mai avut omenirea. Și le-a răzbit pe toate cu o vitalitate eroică. Nu-i va lipsi curajul nici de data aceasta. Trebuie să credem și vom învinge.”

Klaus Werner Iohannis
Președintele României

PREȘEDINTELE PARLAMENTULUI REPUBLICII MOLDOVA

MESAJ DE SALUT

**Participanților la Parada Portului Popular Românesc,
ediția a IV-a din Cernăuți**

Dragi conaționali,

În numele meu și al Parlamentului Republicii Moldova vă mulțumesc pentru evelavia cu care păstrați cultura, limba și identitatea noastră.

Parada Portului Popular Românesc și voi, cei care astăzi cu mândrie ați îmbrăcat straie naționale, sunteți expresia cea mai înaltă a curajului și puterii națiunii.

Bucovina a fost și va rămâne, grație insistenței voastre, un spațiu multicultural cu o bogată experiență istorică, un model de toleranță și respect reciproc.

Suntem alături de Ucraina pe parcursul ei european și în lupta pentru integritatea teritorială.

Suntem alături de voi, conaționali noștri, în efortul de a păstra identitatea și limba.

Permiteți-mi să felicit cu această ocazie și să aduc cele mai sincere mulțumiri centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți, organizatorul acestui frumos eveniment. Prin insistența și iubirea de neam a oamenilor de la Centrul Cultural Român din Cernăuți a fost definită comunitatea românească din Bucovina, care adună la numeroase activități oameni de știință, istorici și scriitori români din trei state.

Sunt fericit să vă salut în această zi frumoasă în care copii, nepoții și buncii vorbesc o singură limbă și cinstesc valorile care ne-au ajutat pe toți să rezistăm de-a lungul secolelor.

Republica Moldova și Ucraina au ales calea de integrare europeană. Această cale înseamnă reforme, înseamnă democrație, dar nu în ultimul rând înseamnă și o responsabilitate mai mare față de strămoșii și urmașii noștri pentru păstrarea și transmiterea tradițiilor, limbii și culturii noastre.

Așa să ne ajute Dumnezeu!

Andrian CANDU

Mesajul de salut al Președintelui Parlamentului Republicii Moldova, Adrian Candu, către participanții la Parada Portului Popular Românesc, ediția a IV-a, organizată de Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”

У К Р А Ї Н А
Чернівецька міська рада
Виконавчий комітет

Центральна площа, 1, м. Чернівці, 58002, тел. (0372) 52-59-24, тел./факс 55-35-39,
E-mail: document@rada.cv.ua, Код ЄДРПОУ № 04062216

13.10.2017 № К0-32978/10

Головне управління Національної
поліції України в Чернівецькій області

Патрульна поліція в м.Чернівцях

Чернівецька обласна державна
адміністрація
Чернівецька обласна рада

Управління Служби безпеки України в
Чернівецькій області

Прокуратура Чернівецької області

Чернівецька місцева прокуратура

Розділення Національної служби
посередництва і примирення України
в Чернівецькій області

Василь Терицану, Василь Бику ✓

Ставимо Вас до відома, що громадяни Василь Терицану, Василь Бику та інші повідомили Чернівецьку міську раду про проведення **17 жовтня 2017 року** в місті Чернівцях мирного пікету за участю представників румунської громади області.

Місце проведення заходу:

вул.Грушевського,1 (біля будівлі Чернівецької обласної державної адміністрації)

Час проведення заходу: о 15.00 год.

Відповідальні особи за проведення заходу:

Василь Терицану моб.тел. 095 4355188, Василь Бику моб.тел. 050 6274156.

Просимо головне управління Національної поліції України в Чернівецькій області забезпечити належний громадський порядок під час проведення заходу.

**Заступник міського голови
з питань діяльності
виконавчих органів міської ради**

Шибба 550954

О.Паскар

КИЇВСЬКИЙ ОКРУЖНИЙ АДМІНІСТРАТИВНИЙ СУД

УХВАЛА

про прийняття адміністративної справи до провадження

31 жовтня 2023 року

м. Київ

№ 640/8013/21

Суддя Київського окружного адміністративного суду Леонтович А.М., розглянувши позовну заяву Громадської організації "Асоціація вчителів етнічних румун в Одеській області", Гуцан Галини Петрівни в інтересах неповнолітньої дитини Гуцан Олени Євгенівни, Герделеску Тетяни Іванівни в інтересах неповнолітніх дітей Герделеску Анни-Камелії Олегівни та Герделеску Корнелія Олеговича, Реу Мар'яни Іванівни в інтересах малолітньої дитини Реу Віктора Михайловича, Могорян Тетяни Іванівни в інтересах неповнолітньої дитини Могорян Владислава Федоровича, Бурлак Галини Семенівни в інтересах малолітньої дитини Бурлак Марії Василівни, Черняну Олени Фомівни в інтересах неповнолітньої дитини Черняну Богдана Івановича, Черняну Євгенія Дмитровича, Беженар Любові Валеріївни в інтересах малолітньої дитини Беженар Софії Олександрівни, Чернової Віоріки Михайлівни в інтересах неповнолітніх дітей Чернова Ярослава Ігоровича та Чернової Аріанни Ігорівни, Пінтяк Зінаїди Миколаївни, Жуминської Світлани Олександрівни в інтересах малолітніх дітей Рожинтовського Дана Ігоровича, Рожинтовської Уляни Ігорівни, Рожинтовського Ігора Ігоровича, Лантінової Ольги Олександрівни в інтересах малолітньої дитини Лантінової Марії Сергіївни, Мітакі Алли Михайлівни в інтересах малолітньої дитини Мітакі Дениса Романовича, Миндру Тетяни Олександрівни в інтересах малолітньої дитини Миндру Ігната Миколайовича, Дутки Анжели Михайлівни, Бондар Алли Данилівни, Маня Ауріки Севіни в інтересах малолітніх дітей Маня Вікторії Сергіївни та Маня Антона Сергійовича, Ліскевич Наталії Валентинівни, Федченко Луминиці Петрівни в інтересах малолітньої дитини Федченко Ольги Іванівни, Цинцар Якова Семеновича в інтересах малолітнього дитини Цинцар Христини Яковича, Цинцар Мар'яни Василівни в інтересах малолітньої дитини Цинцар Христини Віталійовича до Міністерства освіти і науки України про зобов'язання вчинити дії,

встановив:

До Окружного адміністративного суду міста Києва надійшла позовна заява Громадської організації «Асоціація вчителів етнічних румун в Одеській області», Гуцан Галини Петрівни, яка діє в інтересах неповнолітньої дитини Гуцан Олени Євгенівни, Герделеску Тетяни Іванівни, яка діє в інтересах малолітніх дітей Герделеску Анни-Камелії Олегівни, Герделеску Корнелія Олеговича, Реу Мар'яни Іванівни, яка діє в інтересах малолітнього Реу Віктора Михайловича, Могорян Тетяни Іванівни, яка діє в інтересах Могоряна Владислава Федоровича, Бурлак Галини Семенівни, яка діє в інтересах малолітньої Бурлак Марії Василівни, Черняну Олени Фомівни, яка діє в інтересах неповнолітньої Черняну Богдана Івановича, Черняну Євгенія Дмитровича, Беженар Любові Валеріївни, яка діє в інтересах малолітньої Беженар Софії Олександрівни, Чернової Віоріки Михайлівни, яка діє в інтересах неповнолітнього Чернова Ярослава Ігоровича, Пінтяк Зінаїди Миколаївни, Жуминської Світлани Олександрівни, яка діє в інтересах Рожинтовського Дана Ігоровича, Рожинтовської Уляни Ігорівни, Рожинтовського Ігора Ігоровича, Лантінової Ольги Олександрівни, яка діє в інтересах малолітньої Лантінової Марії Сергіївни, Мітакі Алли Михайлівни, яка діє в інтересах малолітнього Мітакі Дениса Романовича, Миндру Тетяни Олександрівни, яка діє в інтересах малолітнього Миндру Ігната Миколайовича, Дутка Анжели Михайлівни, Бондар Алли Данилівни, Маня Ауріки Севіни, яка діє в інтересах малолітніх Маня Вікторії Сергіївни, Маня Антона Сергійовича, Ліскевич Наталії Валентинівни, Федченко Луминиці Петрівни, яка діє в інтересах малолітньої Федченко Ольги Іванівни, Цинцар Якова Семеновича, яка діє в інтересах малолітнього Цинцар Христини Яковича, Цинцар Мар'яни Василівни, яка діє в інтересах Цинцар Христини Віталійовича до Міністерства освіти і науки України, за участю третіх осіб - Старосільської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Петропавлівської сільської ради Білгород-Дністровського району Одеської області, Озернянського закладу загальної середньої освіти Саф'янівської сільської ради Ізмайльського району Одеської області, в якій позивачі просять:

- зобов'язати Міністерство освіти і науки України впровадити румунську мову, як науково обгрунтовану назву мови викладання, яка є офіційною мовою Європейського Союзу, в загальноосвітніх навчальних закладах Орлівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Ренійської районної ради Одеської області, Новоселівського закладу загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів – ліцей Саратської селищної ради Білгород-Дністровського району Одеської області, Дмитрівського закладу загальної середньої освіти Кілійської міської ради, Міняйлівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Петропавлівської сільської ради Білгород-Дністровського району Одеської області, Комунального закладу «Борисівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів» Татарбунарської районної ради Одеської області, Фуратівської загальноосвітньої школи І-ІІ ступенів Саратської районної ради Одеської області, Утконосівського закладу загальної середньої освіти Саф'янівської сільської ради Ізмайльського району Одеської області, Комішівського закладу загальної середньої освіти Саф'янівської сільської ради Ізмайльського району Одеської області.

Ухвалою Окружного адміністративного суду м. Києва від 31.03.2021 у справі було відкрито провадження у справі за правилами спрощеного позовного провадження.

На виконання положень п. 2 розділу II Прикінцеві та перехідні положення Закону України №2825-IX, Окружним адміністративним судом міста Києва скеровано за належністю матеріали справи №640/8013/21 до Київського окружного адміністративного суду.

Zece ani în prima linie a rezistenței identitare

За результатом автоматизованого розподілу, справу №640/8013/21 передано на розгляд судді Київського окружного адміністративного суду Леонтовичу А.М.

Частиною 2 статті 30 Кодексу адміністративного судочинства України передбачено, що адміністративна справа, передана з одного адміністративного суду до іншого в порядку, встановленому статтею 29 цього Кодексу, повинна бути прийнята до провадження адміністративним судом, до якого вона надіслана.

Адміністративна справа надійшла до суду та була передана судді для продовження розгляду, у зв'язку з чим має бути прийнята до провадження та розгляд справи продовжується зі стадії продовження розгляду.

Керуючись статтями 241, 243, 248 Кодексу адміністративного судочинства України, суд

у х в а л и в:

1. Адміністративну справу №640/8013/21 прийняти до провадження.

Справа буде розглядатися суддею Леонтовичем А.М. за правилами спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами.

2. Запропонувати відповідачеві протягом п'ятнадцяти днів з дня вручення ухвали про відкриття провадження у справі подати до суду відзив на позовну заяву та/або клопотання про розгляд справи у судовому засіданні з повідомленням сторін.

Роз'яснити відповідачеві, що відповідно до частин 3, 4 статті 162 Кодексу адміністративного судочинства України до відзиву мають бути додані документи, що підтверджують надіслання (надання) відзиву і доданих до нього доказів іншим учасникам справи.

У разі ненадання відповідачем відзиву у встановлений судом строк без поважних причин справа буде вирішена за наявними матеріалами.

3. Запропонувати позивачу протягом п'яти днів з дня отримання відзиву на позовну заяву подати до суду відповідь на відзив та/або клопотання про розгляд справи у судовому засіданні з повідомленням сторін.

4. Запропонувати відповідачу подати до суду заперечення щодо наведених позивачем у відповіді на відзив пояснень, міркувань та аргументів протягом п'яти днів з дня отримання відповіді на відзив.

5. Роз'яснити учасникам справи про можливість отримання інформації по справі, що розглядається, на офіційному веб-порталі судової влади України в мережі Інтернет за посиланням: <http://adm.ko.court.gov.ua/sud1070/>.

6. Копію ухвали суду надіслати (вручити, надати) учасникам справи (їх представникам), зокрема, шляхом направлення тексту ухвали електронною поштою, факсимільним повідомленням (факсом, телефаксом), телефонограмою.

Ухвала набирає законної сили з моменту її підписання суддею та не підлягає оскарженню. Заперечення на ухвалу можуть бути включені до апеляційної скарги на рішення суду.

Суддя

Леонтович А.М.

Decizia instanței administrative de circumscripție Kiev, din 31.10.2023, în dosarul 640/2013/2/ privind obligarea Ministerul Învățământului și Științei de a dispune predarea în limba română a materiilor în școlile cu „limba moldovenească” de predare din regiunea Odesa

CENTRUL CULTURAL ROMÂN

EUDOXIU HURMUZACHI

Румунський культурологічний центр "Єудоксіу Гурмузакі

Romanian Cultural Center Eudoxiu Hurmuzachi

Свідчення про реєстрацію № 1385581, ІД 38595962

58000-Україна, м. Чернівці, вул. О. Кобилянської, 9

Теле-факс 0372585359 Tel-моб. 0038 095 4355188

vasile@mail.ua eugenbuc@yahoo.com

№ 47 / 23.12.2019

Голові Чернівецької міської ради

Каспруку О. П.

Вельмишановний Олексію Павловичу,

Архівні матеріали свідчать, що на фронтоні будівлі Румунського національного будинку м. Чернівці (Центральна площа, 9) знаходився надпис „Національний Палац” (**Palatul Național**) (фотокопії архівних матеріалів додаються). Ми знайшли спонсорів, які готові фінансувати роботи щодо відновлення зазначеного надпису, що посилить культурну та туристичну привабливість нашого міста.

Також, на фронтоні Свято-Духівського Кафедрального Собору, с самого його початку, були надписи „Унуя ы треі ипостасурі Дмнзеу” та „А. Д. 1844” (фотокопії архівних матеріалів додаються). Собор, а значить і надписи, були освячені першим митрополитом Буковини Євгеном Гакманом ще в далекому 1864 році, однак надписи зникли при проведенні ремонтних робіт після 1991 року.

Просимо Вас сприяти у дозволі на проведення робіт щодо відновлення надписів на фронтоні колишнього Румунського Національного Палацу та Свято-Духівського Кафедрального Собору.

З повагою,

Голова Румунського культурологічного центру
„Єудоксіу Гурмузакі”

В. Терицану

Загальний відділ
Чернівецької міської ради
(канцелярія)
тел.: 55-37-52

23.12.19

Adresa Centrului Hurmuzachi din 23.12.2019 către municipalitatea cernăuțeană, prin care se solicită restabilirea înscrisurilor istorice „Palatul Național” (Piața Centrală) și „Unul în trei ipostasuri – Dumnezeu” (Catedrala Ortodoxă)

У К Р А Ї Н А
Чернівецька міська рада
Виконавчий комітет

Центральна площа, 1, м. Чернівці, 58002, тел. (0372) 52-59-24, тел./факс 55-35-39,
E-mail: document@rada.cv.ua, Код ЄДРПОУ № 04062216

від 02.03.2020 № 01/02-10/502 Голові Румунського
на № 47 від 23.12.2019 культурологічного центру
«Єудоксіу Гурмузакі»
Терицяну В.Д.
вул.О.Кобилянської,9
м.Чернівці, 58000

Шановний Василю Дмитровичу!

Ваше звернення стосовно відновлення історичних написів «Palatul National» на фронтонах будівлі за адресою площа Центральна,9 та «Унуя ы треі ипостасурі Дмназеу» та «Д. 1844» будівлі Свято-Духівського Кафедрального Собору на вул.Головній,85 уважно розглянуто.

З метою всебічного вивчення зазначеного питання, його розгляд відбувся на засіданні Науково-консультативної ради з питань охорони культурної спадщини на території міста Чернівців 20.02.2020 року. Рішенням Ради рекомендовано погодити відновлення історичних написів. (Копія витягу з протоколу додається).

За рекомендацією Ради, відділом охорони культурної спадщини направлено припис Консисторії Чернівецько-Буковинської Єпархії УПЦ стосовно відновлення демонтованих написів і патериць (посохів) на центральному фронтоні будівлі Собору на вул.Головній,85 та декоративних елементів оздоблення бічного фронту (всевидяче око у променах).

Звертаємо Вашу увагу, що відновлення історичних написів повинно відбуватися за згодою балансоутримувача/власника об'єктів та під наглядом фахівців відділу охорони культурної спадщини міської ради.

**З повагою, заступник міського голови
з питань діяльності
виконавчих органів міської ради**

О.Паскар

Пушкова 52-71-05

К
100
Чернівецька міська рада
№01/02-10/502 від 02.03.2020

Răspunsul municipalității prin care se aprobă cererea de restabilire a înscrisurilor pe frontispiciul Palatului Național și pe frontispiciul Catedralei Ortodoxe

УКРАЇНА

Чернівецька міська рада

Управління культури
(Управління культури Чернівецької МР)

площа Центральна, 5, м. Чернівці, 58002, тел.: (0372) 52-18-82, 52-18-53
E-mail: cultura.cv@ukr.net, Код ЄДРПОУ № 02231560

Румунський культурологічний центр
Єудоксіу Гурмузакі
м.Чернівці, вул.О.Кобилянської, 9
eugenbuc@yahoo.com

Чернівецька міська рада

Шановна пані Крістінія!

На Ваше звернення щодо розгляду питання зміни тексту під барельєфом румунському національному поету Міхаю Емінеску, який встановлений на фасаді будинку за адресою: вул.І.Франка, 1 та встановлення у сквері імені Міхая Емінеску за адресою: вул. Університетська, 7 стовпчика з табличкою з написом українською, румунською та англійською мовами наступного змісту: «*Сквер імені Міхая Емінеску (1850-1889), класика румунської та світової літератури// Scuarul Mihai Eminescu (1850-1889), clasic al literaturii române si universale*»//*Mihai Eminescu Square (1850-1889), the classics of Romanian and world literature*», на засіданні художньої ради при виконавчих органах Чернівецької міської ради, повідомляємо наступне.

Засідання художньої ради при виконавчих органах Чернівецької міської ради відбулося 25.03.2025 р. за Вашої участі. За результатами розгляду члени художньої ради підтримали заміну барельєфа Міхаю Емінеску за адресою: вул.І.Франка, 1 та погодили встановлення у сквері імені М.Емінеску за адресою: вул. Університетська, 7 таблички з написом українською, румунською та англійською мовами (варіант №4 ескізної пропозиції).

З повагою
Начальник управління культури
Ярина Коротчук 52 27 41

Юлія САФТЕНКО

АСУД "ДОК ПРОФ 3"
ЧЕРНІВЕЦЬКА МІСЬКА РАДА
Управління культури
05/01-30/165 від 26.03.2025
Підписання КЕП Сафтенко Юлія Костянтинівна
Сертифікат 128ED8
Мітка часу: 26.03.2025 15:54:18

ЧЕРНІВЕЦЬКА МІСЬКА РАДА
Управління культури

05/01-30/165 від 26.03.2025

Răspunsul Direcției de cultură a orașului Cernăuți, din 26.03.2025, privind aprobarea cererii de înlocuire a vechii plăci memoriale Mihai Eminescu cu alta nouă, și a cererii de a conferi numele Mihai Eminescu scuarului din spatele fostului Palat Cultural Român, în care se află monumentul poetului

Marian OLARU

La ceas aniversar: Institutul „Bucovina” al Academiei Române și Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți

Au trecut zece ani de la ceremonia deschiderii, la 10 mai 2015, a Centrului Cultural „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți, instituție menită să fie, conform paginii sale de prezentare, „un spațiu al culturii române” și, totodată, al „consolidării spiritului românesc în Bucovina”. Deschiderea acestui centru era mai mult decât un eveniment festiv care aduna în fața somptuosului sediu din strada pietonală a capitalei Bucovinei câteva sute bune de români în port popular. Era o reușită a voinței unui om care și-a folosit banii proprii pentru dezvoltarea unei instituții culturale care se dorea a fi și economică, prin alăturarea a două activități: cea care avea să concentreze eforturile culturale ale comunității românești din regiunea Cernăuți și cea specific economică și de loisir, ce trebuia să se facă în librăria „Mihai Eminescu” și în cafeneaua „București”. În principal însuflețitorul proiectului și donatorul – dacă e să-i spunem așa – a fost dr. Eugen Patraș, cunoscut militant pentru drepturile românilor din partea de nord a Bucovinei, cel care împreună cu Consiliul Bisericesc l-au invitat la sfințirea bisericii din Bahrinești pe Regele Mihai I al României, în mai 1999. Dr. Eugen Patraș, în afara unor susținute activități de apărare a culturii și școlii românești în regiunea Cernăuți, este susținătorul fervent și al înființării Asociației religioase „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina” – fapt pentru care a primit interdicție de intrare în Ucraina. A fost însoțit îndeaproape în activitatea sa de unii membri ai Societății pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu”, în frunte cu poetul Vasile Târâțeanu.

Din vremea acestui început dificil, în care numeroase au fost piedicile birocratice și fizice ce trebuiau depășite, generate mai ales de vigilența „patriotică” a serviciilor și autorităților care vedeau în această „întreprindere” un „atentat la ordinea constituțională și la integritatea teritorială a Ucrainei”, am reținut preocuparea d-lui Patraș pentru detaliu. De la apelul pe care l-a făcut unora dintre creatorii certificați de artă, reprezentativi pentru întreg spațiul românesc (Cernăuți, Chișinău, București etc.) și până la redarea în imagini sugestive a specificului național, încât unul dintre vorbitorii de la ceremonia deschiderii spunea despre Centrul Cultural „Eudoxiu Hurmuzachi” că este „casa spiritului românesc”. În interiorul sălii de conferințe este pictată scena intrării lui Mihai Viteazul în Alba Iulia, împreună cu oastea sa, la trei zile după victoria de la Șelimbăr. Această compoziție picturală, inspirată dintr-un celebru tablou, aparține maestrului iconar Ștefan Purici și fiilor săi. Tot aici, se află o reproducere a *Coloanei fără sfârșit* a lui Brâncuși, o fotocopie a blazonului de baron atribuit familiei Hurmuzachi, în 1881 – de către împăratul Franz Joseph – fotografii relevante pentru Bucureștiul interbelic – donațe de Primăria Generală a capitalei României, reproduceri ale portretelor principalilor scriitori români etc. Designul întregului complex a fost realizat de soții Ala și Gheorghe Eremciuc din Chișinău.

Ideea unui centru cultural român care să funcționeze din resurse private, independent de decizia motivată politic a autorităților lo-

Conferința științifică consacrată împlinirii a 25 de ani de la înființarea Institutului Bucovina al Academiei Române. Cernăuți, Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”, 30 septembrie 2017

cale sau regionale din Cernăuți, a apărut prin anul 1992, când funcționarea Societății pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu” în sediul care i-a fost destinat a fost pusă în pericol. Atunci, au început să dispară din spațiul public cernăuțean ideile de apărare a drepturilor minorităților naționale din Ucraina, fapt aspru criticat în paginile periodicului „Plai românesc”, în fruntea căruia s-a aflat, până în 1994, poetul Vasile Târâțeanu – bărbatul român care avea să fie, până la ultima suflare, și președinte al Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți.

Activitatea centrului a fost gândită ca factor polarizator al culturii românești, din partea de nord a Bucovinei, prin funcționarea și a unei librării cu carte românească – mult văduvită în „era sovietică” dar și după aceea. Multe speranțe ale inițiatorilor proiectului au fost legate de acest început, care se dorea revitalizant pentru mișcarea cultural-națională a românilor nord-bucovineni. Așezat pe cea mai importantă stradă a Cernăuților, „Olga Kobileanska” (fosta Iancu Flondor), centrul avea să fie vizibil pentru orice activitate s-ar fi desfășurat aici

– mai ales că în apropiere sunt așezate unele instituții ale statului ucrainean. Adică, fie și numai prin prezența sa fizică, firma impozantă cu caractere latine, parcă spunea „Suntem aici!”

Inițiatorii proiectului s-au preocupat și de pregătirea personalului de deservire de la restaurantul aflat în interior și care trebuia să pună la dispoziția inițiatorilor preparate românești. Pentru aceasta, au fost pregătite la Popasul Turistic din Sucevița doamnele care aveau să preia această activitate. Complexul acesta cultural-economic, cu ambițioase proiecte de viitor, trebuia să se susțină financiar, cel puțin până la găsirea unor resurse prin care Statul Român – asemeni altor state europene – avea să se implice pentru potențarea rolului unei astfel de instituții. Aici se cuvine să-i amintim pe numeroșii politicieni români – miniștri, secretari de stat, șefi ai Departamentului Românilor de peste Hotare, președinți și prefecți de județe, primari ai unor mari orașe din România – la care s-au adăugat și mulți oameni de cultură români – au făcut promisiuni în sensul susținerii acestei instituții.

Zece ani în prima linie a rezistenței identitare

Ca la orice ambițioasă deschidere de drumuri, pentru cea din 10 mai 2015, a fost alcătuită o listă impresionantă de invitați, care, prin prezența lor, au umplut spațiul din apropierea centrului. Prin amploare și numărul participanților, doar deschiderea Școlii Medii Generale Nr. 29 din Cernăuți mai avusese un așa mare număr de participanți. Între aceștia s-au aflat români din Cernăuți, din raioanele Hliboca, Noua Sulița, Storojineț și Herța, invitați din Suceava, Rădăuți, București, Iași, Republica Moldova etc. Manifestarea a întrunit toate regulile protocolului, pentru că acolo se aflau consilierul prezidențial Sergiu Nistor, care a prezentat și un mesaj din parte președintelui de atunci al României, ministrul delegat pentru relațiile cu românii de peste hotare – Angel Tîlvăr, reprezentanții Consiliului Regional Cernăuți, reprezentanți ai Ambasadei României în Ucraina și ai Consulatului General al României la Cernăuți, conducători ai societăților culturale românești din nordul și sudul Bucovinei – între care amintim Societatea Pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” și Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina – reprezentanți ai Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, ai Institutului „Bucovina” al Academiei

Române, reprezentanți ai Consiliului Județean Suceava, ai Prefecturii Suceava, ai Colegiului Național „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți ș.a. După parada portului popular, deschisă de inimosul Vasile Tărășeanu, alături de formații de dansuri populare din regiunea Cernăuți, au urmat o mulțime de discursuri cu multe și apoi neonorate promisiuni. Deși au fost organizate, în aceeași zi, întâlniri dedicate prezentării problemelor comunității românești din nordul Bucovinei, la care au participat oficialitățile amintite mai sus, privitoare la apărarea identității naționale a românilor nord-bucovenieni. Puține însă aveau să-și găsească sprijinul necesar și doar prin sacrificiul câtorva, puțini, s-a făcut ceea ce s-a făcut cu resurse limitate și mult sacrificiu: conferințe și simpozioane internaționale, seri de poezie, prezentări de carte, dezbateri și întâlniri cu scriitori, poeți, oameni politici, personalități ale culturii române și europene, expoziții etc.

La ultimul recensământ ucrainean, comunitatea românească din regiunea Cernăuți număra 181 780 de suflete. Conform datelor de pe pagina Consulatului General al României la Cernăuți, erau 30 de societăți sau asociații culturale, 8 organizații profesionale, 25 de formații artistice, 11 organizații mass-media și

Participanții la cea de a XXVI-a conferință anuală a Institutului Bucovina a Academiei Române, „Bucovina și bucovinenii: un secol de la Marea Unire”, realizată în comun cu Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”. Cernăuți, Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”, 29 septembrie 2018

4 edituri, printre care este menționat și Centrul Cultural „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți. Evenimentele politice și războiul din Ucraina au influențat mult situația și activitatea sprijinitorilor centrului. De când urgia războiului a atins și pământurile bucovinene, mulți au părăsit regiunea, alții au fugit pur și simplu din calea războiului pentru a se așeza în Europa, America de Nord și Asia, suferințele celor mulți au lăsat în urmă zilele în care proiectele din timp de pace cuprindeau multă speranță.

Deși, la deschiderea Centrului Cultural „Eudoxiu Hurmuzachi”, membrii Institutului „Bucovina” nu au putut proiecta optimism fie și numai printr-un discurs de susținere a instituției cernăuțene nou înființate – pentru că nu am fost invitați să facem aceasta – ulterior am trecut peste această sincopă de etapă și am găsit resursele necesare desfășurării în comun a unor manifestări științifice, atât de necesare comunității românilor bucovineni. O primă activitate pe care am desfășurat-o în comun a fost Colocviul științific internațional din 22 octombrie 2016, cu tema „Perspective istoriografice românești. Contribuția Institutului „Bucovina” al Academiei Române la studierea istoriei Bucovinei”. Colocviul a fost dedicat aniversării a 150 de ani de la înființarea Academiei Române și a 100 de ani de la nașterea academicianului Vladimir Trebici. Era un prilej de a evoca, prin cele 11 expuneri înscrise în program, spiritul care a dus la înființarea Academiei Române – instituție simbol pentru cultura românilor, care a contribuit în mod decisiv la fundamentarea științifică a ideii de unitate națională a românilor. În același timp, deosebit de importantă a fost evocarea academicianului Vladimir Trebici, reputat demograf – originar din Horecea Mănăstirii și care a vizitat după 1990 de mai multe ori orașul studenției sale, Cernăuți, atât în calitate de președinte al Societății pentru Cultură, cât și ca participant la manifestări științifice organizate în capitala Bucovinei.

La sărbătorirea a 25 de ani de la înființarea Institutului „Bucovina”, pe 30 septembrie 2017, am revenit la Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”, prin desfășurarea unei părți a programului conferinței noastre internaționale,

începută la Rădăuți, cu sprijinul generos al partenerilor cernăuțeni. Au fost susținute 11 referate și comunicări ale cercetătorilor, muzeografilor, arhiviștilor și universitarilor din România, Republica Moldova, Ucraina, Polonia și Germania, prezenți la conferință.

În anul 2018, colaborarea cu Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți s-a materializat prin două manifestări științifice: un colocviu internațional, pe care l-am susținut în data de 9 iunie 2018, și cea de a doua zi a conferinței științifice internaționale anuale a Institutului „Bucovina”. Colocviul științific internațional a avut ca temă „Bucovina în preajma Marii Uniri”. Au fost susținute 12 referate de către cercetătorii Institutului „Bucovina”, iar în partea a doua a programului a fost organizată o dezbatere cu tema „Unirea Bucovinei cu România – o perspectivă asupra trecutului României Întregite”. Dezbaterile a fost moderată de Ștefan Purici, cercetător la Institutul „Bucovina” al Academiei Române și profesor la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, și de poetul Vasile Tărășanu, membru de onoare al Academiei Române, președinte al Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți. Dezbaterile s-au desfășurat în limitele impuse de apartenența la o instituție de nivel academic, în spiritul obiectivității științifice și al unei înalte deontologii profesionale. Nimic nu anunța evenimentele care aveau să urmeze pe 11 iunie 2018: descinderea la sediul Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” și percheziția organizată de SBU (Serviciul de Securitate a Ucrainei), conform codului penal ucrainean, art. 110, în urma căreia două hărți de uz didactic ce înfățișau România Întregită, alte lucrări de literatură și istorie au fost ridicate de ofițerii de informații ucraineni, împreună cu multe alte bunuri ale centrului. În principal, era invocată prezența la manifestarea științifică a celor două hărți istorice amintite. Faptul a fost interpretat ca un „atentat la integritatea teritorială și la securitatea Ucrainei”. Drept care, a fost întocmit un dosar penal de peste 1 000 de pagini, iar conducătorii centrului, în frunte cu poetul Vasile Tărășanu, au fost puși

la zidul infamiei de către SBU și mass-media ucraineană. A fost o încălcare flagrantă a drepturilor și libertăților democratice, a dreptului minorităților naționale de a-și exprima propria identitate, prin cunoașterea istoriei și a limbii naționale de care aparțin. Această intervenție în forță a generat un val de reacții în România, de la convocarea reprezentanților diplomați ai Ucrainei la Ministerul de Externe de la București, la relatarea evenimentelor în mass-media națională și locală din România. Abia după doi ani, dosarul de urmărire penală a fost clasat de către autoritățile ucrainene la 29 iulie 2020, conform art. 219, ali. 1, pct. 2, din codul penal ucrainean „pentru depășirea termenului de 18 luni de cercetare prealabilă”. Era o ieșire tipică dintr-o situație generată artificial și de decidenți încremeniți într-un trecut repugnant.

Cea de a doua manifestare realizată în comun a fost a XXVI-a conferință anuală a institutului nostru, intitulată „Bucovina și bucovinenii: un secol de la Marea Unire”. În ziua a doua a conferinței noastre, respectiv pe 29 septembrie 2018, desfășurată în sediul Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți, a fost susținut un set de comunicări grupat pe două paneluri. Subiec-

tele comunicărilor au cuprins prezentarea personalităților istorice ale Bucovinei care au contribuit la înfăptuirea Marii Uniri, precum și caracteristicile evoluțiilor socio-culturale ale unor comunități etnice din Bucovina. De data aceasta, vigilența „patriotică” a fost asigurată prin prezența unui fost ofițer ucrainean de informații, altfel mare iubitor de istorie a ținutului natal și a Movileștilor.

În anul 2019, o singură activitate am mai organizat împreună cu cernăuțenii, respectiv cu Universitatea „Yuri Fedkovič” din Cernăuți, în sediul acesteia. Izbucnirea epidemiei de Covid și declanșarea războiului au pus capăt, sperăm temporar, organizării unor astfel de manifestări la Cernăuți. Dar, colaborarea cu mediul academic cernăuțean și cu societatea civilă din Cernăuți continuă în cadrul conferințelor noastre anuale sau prin manifestările organizate în comun de Societatea „Mihai Eminescu” și Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina.

Deși vremurile care s-au abătut asupra părții de nord a Bucovinei sunt foarte tulburi, ne exprimăm speranța într-un viitor mai bun și multe împliniri pentru Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”.

Mircea IRIMESCU

De la inițiativă la instituție: traseul unei idei temerare

Prin motivele care au stat la baza fondării sale, prin ideologia promovată și prin tipul uman al celor care l-au creat și al celor pentru care a fost gândit, Centrul Cultural „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți se înscrie într-un șir lung de organizații ale societății civile românești, specifice Bucovinei. Începuturile acestei serii trebuie căutate încă în frământările politice și sociale ale anului 1848, iar cele mai importante momente de confirmare a capacității de activism cetățenesc românesc în Bucovina au avut loc în 1862 (crearea Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina) și în 1989 (fondarea Societății pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” din Cernăuți).

Între aceste repere și până în zilele noastre, numeroase organizații – de înțajutorare și binefacere (ajutoare materiale, burse, internate, cantine etc.), culturale (eradicarea analfabetismului, emancipare prin teatru, organe de presă în diverse forme, muzică, literatură, promovarea folclorului, divertisment), sanitare, de mobilizare a activismului social (femei, categorii profesionale, elevi, reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe) – și-au adus contribuția, după puteri, la apărarea și propășirea comunității care le-a generat.

Lăsăm deoparte perioadele austro-ungară și interbelică, cu gândul la posibile viitoare cercetări și analize asupra unor realități ce au marcat istoria acestor vremuri. Nu am fost singurii în Bucovina și nu am inventat noi activismul civic în această provincie. De multe ori, alte comunități naționale au fost antemergătoare,

însă realizările societății civile românești – parcă mai dramatice și mai profunde – au lăsat urme și reprezintă un capitol ce nu poate fi neglijat în istoria oamenilor din aceste locuri.

Perioada comunistă, totalitară și restrictivă pentru orice formă de asociere, mai ales pentru cele cu caracter național, a făcut prin lege imposibilă existența structurilor tradiționale de organizare comunitară. Inițiativele private de asociere au intrat într-o beznă și o muțenie adânci. Combătute și pedepsite uneori drastic – adesea penal – pornirile considerate „naționaliste” au făcut mii și mii de victime în întregul „lagăr socialist”. Firește, „prototipul” a fost inventat și validat în statul fanion al comunismului, iar greu încercata comunitate românească din nordul Bucovinei, aflată într-o Ucraină sub pulpana Uniunii Sovietice, a fost obligată să se supună acestei politici. Pe lângă paralizarea oricărei forme de viață comunitară normală, vreme îndelungată conaționalii noștri au fost privați și de legături firești cu patria lor istorică, fiind ruți de informații elementare despre trecutul lor ca popor. Cum am spune astăzi, „dezinformarea” în acest domeniu era chiar atribut de stat.

Zorii unei noi, îndelung așteptate perioade de libertate s-au ivit în a doua jumătate a penultimului deceniu al secolului XX. Timid, uneori încurajați de acțiunile altor comunități naționale, alteori manipulați de interese oculte ale statului sovietic, românii din nordul Țării Fagilor reușesc fondarea Societății pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” (mai 1989) – un succes binemeritat după ani grei de

așteptare. Primii cinci ani de activitate ai asociației, care s-a poziționat rapid ca portdrapel al intereselor comunității românești, au fost dificili, dar rodnici. Rezultatele, mai ales în domeniul școlar, au arătat un potențial combativ de neconceput în timpul puterii sovietice.

Din păcate, politica de multiplicare a asociațiilor din cadrul românilor nord-bucovineni n-a adus, așa cum se clama, sporirea puterii de negociere cu autoritățile, ci mai degrabă dezbinare. Autoritățile ucrainene au reușit, probabil, să-și infiltreze oameni devotați la diferite niveluri de decizie ale Societății „Mihai Eminescu”. Mai întâi a devenit vizibilă stagnarea, apoi declinul.

Iluzia libertății, venită târziu, după aproape o jumătate de veac, s-a mistuit rapid în naționalismul exacerbat (până la o anumită limită de înțeles) al unei Ucraine devenite, după secole de subjugare, independentă. Mugurii ce se arătau viguroși în 1989 au început să se ofilească. Dezbinarea – orchestrată, probabil, chiar de autorități – s-a dovedit o maladie tenace, afectând grav încrederea dintre conaționali. Despre unitate de acțiune nici nu putea fi vorba.

În primul deceniu de activitate, Societatea „Mihai Eminescu” a făcut zeci de demersuri, proteste și cereri, mai ales către autoritățile ucrainene, dar și către instituții ale statului român. S-au obținut deschideri de clase cu predare în limba română, burse de studiu în România, un sediu în capitala Bucovinei – chiar în fostul Palat Național al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina —, un consulat general al României la Cernăuți, cărți pentru biblioteci și alte ajutoare punctuale.

Printre obiectivele cerute insistent, dar ne-realizate, s-a aflat, în primul rând, deschiderea unui Centru cultural românesc la Cernăuți. Au existat și alte solicitări, inclusiv în domeniul bisericesc. Dar, așa cum am menționat, Socie-

Participanți la inaugurarea Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți (de la stânga la dreapta): Dragoș Olaru, Dumitru Covalciuc, soții Mircea și Mariana Irimescu, Victoria Costinean, Ion Filipciuc. Cernăuți, Strada Domnească, 10 mai 2015

Foto: Nicolae HAUCA

tatea „Mihai Eminescu” – și nu doar ea – părea să-și fi epuizat energiile și mijloacele. Nu mai avea forța de a exercita presiuni și influențe asupra autorităților de stat, în vederea obținerii unor drepturi legale pentru comunitatea românească.

În acest context, la inițiativa și pe cheltuiala lui Eugen Patraș – fost secretar al Societății „Mihai Eminescu” în perioada ei cea mai bogată și eficientă – s-a ales vechea soluție bucovineană, validată în nenumărate împrejurări: „*acolo unde nu poate statul, poate societatea civilă*”. Așa s-a înființat, printr-o jertfă materială apreciabilă, Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți, care, iată, a depășit un deceniu de existență mai mult decât favorabilă.

Alături de domnul Patraș au venit și alți comilitoni, dintre care se detașează figura poetului-luptător Vasile Tărățeanu – din păcate trecut la Domnul cu vreo doi ani în urmă. Lista realizărilor este lungă și publică. Nu ne rămâne decât să urăm viață lungă acestui important segment al societății românești din Cernăuți și să sperăm la vremuri mai bune pentru cei mai obișnuiți români dintre toți cei care trăiesc în afara granițelor României.

Marin GHERMAN

Un deceniu în oglinda presei: povestea Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți

Povestea Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți este un exemplu fascinant de rezistență prin cultură. Deschis în urmă cu un deceniu, pe o stradă pietonală, în inima capitalei Bucovinei istorice, Centrul și-a câștigat locul în peisajul mediatic regional ca o veritabilă „casă a identității” pentru românii din regiunea Cernăuți. Urmărindu-i evoluția prin prisma presei din trei țări – România, Ucraina și Republica Moldova – se conturează portretul unei instituții care a reușit să navigheze printre provocările unei regiuni aflate în perpetuă transformare. De la euforia inaugurării până la momentele de tensiune maximă, Centrul Cultural a devenit o oglindă a relațiilor româno-ucrainene și a speranțelor unei comunități care nu își uită rădăcinile.

În continuare, vom analiza articole, reportaje de televiziune și radio din presa românească (Radio România Actualități, Radio România Internațional, ziarul „Lumina”, TVR, Agerpres, Digi24), din presa ucraineană (ACC Cernăuți, ziarul „Нас”), din media Republicii Moldova (TVR Moldova, Unimedia) și, în mod special, din relatările Agenției de știri BucPress din Cernăuți, singurul trust de presă al românilor din Ucraina, prezent la toate evenimentele majore ale Centrului de-a lungul acestui deceniu.

Când Cernăuțiul și-a redeschis inima românească

Ziua de 10 mai 2015 a marcat un moment istoric pentru comunitatea românească din nordul Bucovinei. Pe strada Olga Kobileanska, fosta Iancu Flondor, în inima Cernăuțiului

istoric, s-au deschis ușile unei instituții care avea să devină, în anii următori, mult mai mult decât un simplu centru cultural. Inaugurarea Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” a fost întâmpinată cu entuziasm de presa românească, care a văzut în acest eveniment simbolul unei reconectări spirituale cu românii de pretutindeni.

Radio România Actualități a relatat printre primele despre această inițiativă ambițioasă, subliniind structura complexă a instituției: o librărie destinată iubitorilor de lectură în limba română, o cafenea culturală pentru dezbateri intelectuale, precum și departamente specializate de educație și literatură, menite să țină vie flacăra culturii românești. În centrul acestei construcții instituționale se afla figura lui Vasile Tărățeanu, cel care avea să conducă destinele noii „case a identității”.

Ziarul „Lumina” a surprins esența momentului: o casă a culturii gândită ca punte între comunitatea locală și instituțiile din România, idee prezentă încă din primele relatări. Narațiunea era încărcată de speranță și determinare, reflectând dorința profundă a unei comunități de a-și păstra și cultiva identitatea într-un context geopolitic complex.

TVR a oferit o perspectivă amplă, prezentând centrul drept o expresie firească a atașamentului românilor din Ucraina față de limba și cultura strămoșească.

Când fosta stradă Domnească devenea o scenă românească

La un an de la inaugurarea care a generat atâtea speranțe, Centrul „Eudoxiu Hurmu-

zachi” își demonstra viabilitatea prin acțiuni concrete. Presa românească relatează cu entuziasm despre Parada portului popular, care transforma strada Kobileanska într-o scenă vie a tradițiilor românești, despre spectacolele folclorice ce aduceau culoare și muzică în inima Cernăuțului, despre expozițiile ce redau strălucirea artei și culturii românești. Aceste evenimente nu erau simple manifestări culturale, ci indicau coagularea unei comunități active și angajate.

Agencia de știri BucPress documenta constant aceste momente, oferind comunității românești cronici detaliate despre fiecare ediție anuală a Paradei, despre orice spectacol, simpozion sau expoziție organizate de Centru, mărturie vii ale faptului că, în nordul Bucovinei, există o comunitate care nu doar își păstrează identitatea, ci o celebrează cu mândrie și demnitate.

Ecouri ale succesului au venit și din presa locală ucraineană. Portalul ACC din Cernăuți descria Parada costumului național românesc desfășurată în imediata apropiere a sediului Centrului. Acest detaliu – proximitatea față de sediul instituției – era subliniat în relatările ucrainene, legitimând astfel rolul Centrului ca „scenă” naturală a evenimentelor românești din oraș.

Radio România Actualități și alte canale media din România, alături de relatările constante ale BucPress, transformaseră Centrul într-un reper recurent în știrile despre sărbători, expoziții și proiecte educaționale. Anii 2016-2017 au pus bazele unei reputații solide – perioadă în care Centrul devenea parte din ADN-ul cultural al Cernăuțului.

Cultură românească pe rețele și bloguri

Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” s-a impus tot mai clar în viața comunității printr-o avalanșă de activități aduse în prim-plan pe rețele sociale, bloguri și în materiale foto-video semnate de creatori independenți. Pe YouTube și Facebook, Vasile Rauț, președintele Societății „Golgota” a Românilor din Ucraina, a vorbit constant

despre rolul Centrului în păstrarea spiritului românesc. El a subliniat că inițiativele culturale trec dincolo de spectacolul artistic: devin liant, devin respirația comunității. Nu întâmplător, clipul „O explozie culturală la Cernăuți!” a devenit o adevărată carte de vizită online.

Fotografii și articole semnate de Mihai Grosu, Vladimir Acatrini, Sergiu Barbuță și alți autori au circulat intens pe platforme digitale, dând forță și consistență imaginii instituției. Portalul „Valea Prutului” a pus, la rândul său, reflectorul pe aceste proiecte, aducându-le în atenția publicului larg ca și reportajele realizate de Vitalie Zăgrea pentru TVR Moldova. Iar fotografii și videograful Nicolae Hauca a documentat pas cu pas evenimentele, cu materiale care, odată urcate pe Facebook, Instagram și YouTube, au amplificat ecoul și vizibilitatea Centrului.

Toate aceste demersuri, susținute și de apariții în presa scrisă, la televiziuni și posturi de radio, au transformat Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” într-un reper de neocolit al comunității românești din Ucraina.

Când politica a bătut la ușa culturii

Iunie 2018 a marcat cea mai dramatică cotitură din scurta, dar intensă istorie a Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”. Într-o dimineață obișnuită, reprezentanți ai Serviciului de Securitate al Ucrainei (SBU) au descins în spațiile librăriei și cafenelei culturale. Motivele invocate păreau desprinse dintr-un thriller: suspiciuni privind hărți și materiale considerate atentatoare la integritatea teritorială a Ucrainei.

Agerpres citea articole din Codul Penal ucrainean și comunicatele oficiale ale SBU, subliniind gravitatea acuzațiilor. Autoritățile păreau să vadă în Centrul „Eudoxiu Hurmuzachi” mai mult decât un organizator de spectacole. Reacția oficială de la București a fost rapidă. Ministerul Afacerilor Externe a cerut evitarea oricăror acțiuni cu potențial de intimidare a comunității românești din Ucraina. Digi24 și alte televiziuni din România au

preluat pe larg mesajul, transformând incidentul local într-o știre de interes național.

Criza a depășit repede granițele. La Chișinău, presa relatează cu atenție episodul, invocând solidaritatea firească față de comunitățile românești din regiune. În plan internațional, Balkan Insight îl plasează în contextul tensiunilor româno-ucrainene, iar România Journal detaliază modul în care s-au desfășurat descinderile. În Parlamentul European, un eurodeputat a adresat o întrebare oficială privind tratamentul minorităților în Ucraina – semn că episodul ajunsese pe agenda instituțiilor europene.

Pentru românii din Cernăuți, acelea au fost probabil cele mai grele zile de la înființarea Centrului. O oază de cultură și pace se trezise brusc în centrul unei controversă cu potențial de a submina însăși ideea de coexistență pașnică dintre românii din nordul Bucovinei și statul ucrainean.

Activitatea Centrului sub lupa presei ucrainene

Dacă presa românească a privit Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” ca pe un reper al identității și un spațiu de rezistență prin cultură, presa ucraineană a ales adesea un unghi diferit de abordare. Cotidianul „Hac” din Cernăuți, una dintre cele mai controversate publicații regionale, a relatat frecvent despre activitatea Centrului, dar într-o tonalitate defăimătoare și acuzatoare. Analizând paginile acestui ziar, se observă cum inițiativele culturale românești sunt plasate într-un context politic, iar evenimentele organizate la Cernăuți sunt descrise nu doar ca simple manifestări

culturale, ci și ca simboluri cu potențial „unionist” sau chiar „separatist”.

În articolele dedicate Centenarului Marii Uniri, „Hac” vorbește despre „încercări de uni-re simbolică” și face paralele între manifestările Centrului și adunările istorice din Alba Iulia sau Cernăuți, accentuând riscul ca memoria istorică românească să fie folosită ca un instrument politic.

Retorica ironică se regăsește în diverse titluri, precum „Ministrul român merge la Cernăuți... să-și ceară scuze?”, unde se insinuează că Bucureștiul își promovează interesele prin instrumente culturale, iar Centrul „Eudoxiu Hurmuzachi” face parte din această strategie. În text se subliniază că „vizitele oficialilor români la Cernăuți nu sunt simple gesturi de curtoazie, ci încercări de a întări influența asupra românilor din nordul Bucovinei”.

În alte materiale, Centrul este pus în discuție în termeni din categoria „instigatori” sau „provocatori”, așa cum reiese din articolele despre manifestațiile publice, unde activiștii români și, în primul rând, conducătorii Centrului, sunt prezentați ca factori de destabilizare a climatului interetnic, în timp ce aceștia doar protestau împotriva Legii Educației care le încălca drepturile. „Hac” menționează că evenimentele românești de pe strada Olga Kobileanska au mai degrabă o dimensiune geopolitică decât una culturală.

Prin titluri ironice, comentarii critice și asocieri cu teme sensibile – unirea, minoritățile, geopolitica regională – „Hac” transmite cititorilor ideea că inițiativele culturale românești din Cernăuți ar fi periculoase.

Revenirea la normalitate: arta diplomatică a supraviețuirii culturale

După vârful de tensiune din 2018, care amenințase să compromită întreaga activitate a Centrului, a început o perioadă de reconstrucție atentă a imaginii instituției. Centrul a demonstrat cu probe că nu are nicio vină și că a fost supus unui atac informațional. Relatările presei române revin treptat la evenimente culturale. TVR Moldova și Radio România Internațional descoperă în Centrul

„Eudoxiu Hurmuzachi” un partener de încredere pentru caravane culturale, lansări de cărți și dialoguri literare.

Aceste caravane culturale deveneau mai mult decât simple evenimente – reprezentau o formă subtilă de diplomatie culturală, arătând că pasiunea pentru literatură poate depăși orice obstacol politic temporar. La fiecare lansare de carte, la fiecare întâlnire literară, la fiecare spectacol găzduit de Centru, se consolida ideea că instituția nu doar supraviețuise crizei, ci ieșise din ea maturizată și determinată să-și continue misiunea.

În presa din Republica Moldova, Centrul începea să apară din nou în știrile despre inițiativele civice ale organizațiilor românești din Ucraina, prin afilierea sa la structuri-cadru precum Consiliul Național al Românilor din Ucraina (CNRU). Pe plan local, în presa ucraineană, mențiunile reveneau treptat la teme culturale și comunitare.

Între identitate, spiritualitate și responsabilitate publică

Intrând în al doilea său deceniu de existență, Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” și-a consolidat poziția de voce respectată nu doar în domeniul cultural, ci și în dezbaterile mai largi care privesc comunitatea românească din Ucraina. Una dintre direcțiile în care Centrul și-a asumat un rol mai activ a fost cea religioasă. Prin interviurile și luările de poziție ale liderilor comunității, în special ale domnului Eugen Patraș, vicepreședinte al Centrului, e tot mai des promovată ideea re conectării la Biserica Ortodoxă Română a comunităților creștine românești din Ucraina, în special a celor aparținătoare istoricește vechii Mitropolii a Bucovinei. Această implicare în sfera religioasă nu este întâmplătoare – ea reflecta convingerea profundă că identitatea românească din nordul Bucovinei nu poate fi fragmentată. În primul său deceniu de activitate civică, Centrul a apărut în instanță mai multe școli, salvându-le de la închidere, și consideră că și Biserica merită un sprijin la fel de important.

Un moment dificil pentru comunitatea românească a fost interdicția de intrare în Ucrai-

na aplicată în 2024 lui Eugen Patraș una dintre vocile cele mai active ale Centrului. Presa din România și Republica Moldova a prezentat cazul drept o măsură disproporționată, cu potențial de intimidare, în timp ce publicațiile ucrainene au evitat subiectul. Incidentul a scos la iveală fragilitatea echilibrului dintre activismul civic românesc și sensibilitățile politice locale.

Pierderea, deopotrivă umană și simbolică, a lui Vasile Tărășeanu – poet, publicist, unul din membrii fondatori ai Centrului și președinte al acestuia timp de circa un deceniu – a fost resimțită profund de comunitatea românească din nordul Bucovinei în anii războiului. Presa din România, Ucraina și Republica Moldova a evocat nu doar contribuția sa culturală, ci și rolul său de liant între generații, de constructor de punți între Cernăuți și restul lumii românești. Moartea sa a marcat sfârșitul unei epoci și începutul unei noi etape, în care moștenirea lui rămâne un reper pentru activitatea Centrului.

Scurt bilanț al unei intense activități civice

În primul său deceniu de activitate, Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți a reușit să devină un reper al identității românești, un nod de cooperare regională și un actor capabil să gestioneze cu maturitate provocările geopolitice. Percepțiile despre rolul său au variat: în România, ca simbol al continuității culturale; în Ucraina, ca parte firească a vieții culturale locale; în Republica Moldova, ca indicator al vitalității românismului transfrontalier. Criza din 2018 i-a testat reziliența, dar modul transparent și echilibrat de gestionare a situației i-a consolidat reputația.

Bilanțul primului deceniu arată că autenticitatea culturală și deschiderea interregională nu se exclud, ci se pot sprijini reciproc. Este, de fapt, o lecție de diplomatie culturală și adaptabilitate, cu relevanță pentru întreaga regiune est-europeană și cu valoare de reper pentru comunitățile care refuză să-și piardă rădăcinile.

Maria TOACĂ

Un deceniu de trăire românească

Mulți vor zice cu fireasca mirare provocată de zborul accelerat al timpului: „Vai, au trecut de-acum zece ani...”. Într-adevăr, parcă mai ieri a fost duminica de 10 mai 2015, când la Cernăuți s-a sărbătorit inaugurarea Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”, ca instituție de conservare și promovare a identității românești în nordul Bucovinei. Pe strada domnească a lui Iancu Flondor s-a jucat Hora Unirii, s-a cântat românește, a fost plimbat portul nostru național, încât de la unele balcoane străbătea întrebarea: „Iară vin românii?”. Până atunci pe această stradă se uitase că românii nici n-au plecat cu totul vreodată. Atât doar că nu și-au afișau prezența, trăind/trecând cuminiți și tăcuți prin istoria monumentală a orașului. A trebuit să apară acest Centru Românesc pentru a reaminti, a revigora averea de altădată. Și data de 10 mai (Ziua Independenței Naționale a României și cea a Regalității), și scopul, și obiectivele noii formațiuni a românilor din spațiul celor dezmoșteniți de Patrie, dar mai ales alegerea lui Eudoxiu Hurmuzachi drept patron spiritual, inspirau încrederea că spiritul Hurmuzăcheștilor este viu în inima intelectualilor români din Cernăuți și că cele trei datorii sfinte: Patria, Limba și Biserica au rămas prioritare, vibrând cu o nouă putere în comunitatea românească din nordul Bucovinei.

Spre deosebire de cei cărora nu le vine a crede că de-acum au trecut 10 ani, eu, dimpotrivă, mă mir că sunt numai zece ani de când ne trăim viața la Cernăuți împreună cu Centrul „Eudoxiu Hurmuzachi”. Sub conducerea primului

președinte, regretatul poet Vasile Tărățeanu, membru de onoare al Academiei Române, au apărut atâtea lucruri noi, care de fapt sunt o revenire la toate cele bune și frumoase din epoca Hurmuzăcheștilor, încât mi se pare că totdeauna le-am avut aproape: Parada portului popular, Caravana Culturii și Civilizației Românești în regiunea Cernăuți, Cenaclul transfrontalier „Mașina cu poeți”, regaturi de poezie, de romane eminesciene, lansări de carte, întâlniri cu scriitori și poeți din România..., iar în ultimii ani lupta cu trup și suflet pentru limba română și pentru Biserica Română în Ucraina, izbânda în confruntarea cu politica moldovenismului în Ucraina. Așadar, de la bun început, liderii Centrului și-au asumat și își îndeplinesc cu maximă responsabilitate cele trei datorii lăsate de bătrânul boier Doxachi, tatăl virtușilor frați Hurmuzachi, promotorii apostolatului românesc în Bucovina.

Ca să nu mă risipesc în laude, cum de fapt se obișnuiește la date aniversare, voi remarca în această evocare ușor solemnă că toate activitățile, chiar și cele de pionierat, s-au desfășurat și au avut impact benefic în comunitate fiindcă au avut sprijinul, uneori foarte activ, alteori mai mult simbolic, dar și acest tip de sprijin contează, al celorlalte societăți naționale înființate în ultimii ani ai perestroicii lui Gorbaciov (sfârșitul anilor 80 – începutul anilor 90) și primii ani de suveranitate ucraineană, cum sunt, bunăoară, Societatea pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu”, Societatea „Golgota” a Românilor din Ucraina, Asociația „Aron Pumnul”, Fundația „Casa

Limbii Române”, constituită de același nepotolit luptător pentru cauza românească, Vasile Tărățeanu, Societatea Scriitorilor Români din Cernăuți, fondată de poetul Ilie Tudor Zegrea, și altele. Le-am menționat doar pe acestea în virtutea faptului că au o biografie mai bogată.

Sentimente de mândrie și bucurie mi-a generat întotdeauna când am avut prilejul să participa la evenimentele organizate de Centru, dar și de fiecare dată când, pur și simplu, mi-am plimbat pașii pe Strada Domnească, arborarea la intrarea în sediul Centrului a Tricolorului care, alături de drapelul de stat al Ucrainei și cel al Uniunii Europene, a fluturat neîntrerupt, de la inaugurare până acum câțiva ani. Împreună cu celelalte două drapele, el înnobila frontispiciul cu inscripția aurită a denumirii Centrului, a librăriei „Mihai Eminescu” (unica librărie de carte românească din Ucraina) și a cafenelei „București”, și ea unică în felul său, care servea și drept cafenea literară ori de câte ori Centrul găzduia lansări de carte, ședințe de cenacлу sau alte evenimente culturale, muzicale, artistice memorabile. Însă mă urmărește starea de tristețe după dispariția drapelelor. Tristețea vine de la lipsa Tricolorului. Or, înțeleg prea bine că celelalte două puteau să rămână, că „buba” a apărut de la Tricolor. Înțeleg, de asemenea, problemele, greutățile cu care se confruntă liderii Centrului, dovadă fiind interdicția de a intra în Ucraina, aplicată vicepreședintelui Eugen Pătraș. E trist că în situația de intimidare și constrângere din partea autorităților ucrainene, sediul Centrului „Eudoxiu Hurmuzachi”, care, după cum îi este menirea, se preocupa de primenirea culturală și spirituală a membrilor comunității, stă acum mai mult cu ușile închise. Aceasta, însă, nu înseamnă că și-a încetat activitatea, care se axează în prezent pe editarea de carte, mărturie că există o continuitate a promovării literaturii române în nordul Bucovinei. E mai mare dragul să privim și să primim cărți semnate de autorii noștri bucovineni și apărute în eleganta colecție „Scriitori români din Cernăuți” coordonată de criticul literar Ștefan Hostiuc. Și în această privință merită laude conducerea Centrului în persoana președintelui și, mai cu

seamă, a vicepreședintelui Eugen Patraș, coordonatorului proiectului „Caravana culturii și civilizației românești în regiunea Cernăuți” – unul dintre cele mai importante proiecte de promovare a cărții românești în nordul Bucovinei, realizat cu sprijinul Departamentului pentru Românii de Pretutindeni al Guvernului României.

Ziceam de tristețea ușilor închise, însă, e și mai trist când ne apar imagini de la manifestările cultural-artistice organizate la sediul Centrului cu participarea românilor noștri plecați în nemurire. Uneori, când ne adunăm la evenimente literare, mi se pare că mai mulți sunt ei, cei plecați pentru totdeauna dintre noi, decât noi, cei rămași să le continuăm lucrarea în beneficiul literelor și a culturii române în nordul Bucovinei: Vasile Levițchi, Grigore Bostan, Vasile Tărățeanu, Ilie Tudor Zegrea, Ion și Ștefan Broască, Dumitru Covalciuc, Mircea Lutic, Dumitru Gorșcovich, Octavian Bivolaru, Ilie Popescu, Ion Crețu, Grigore Crgan, Alexandrina Cernov, Nicolae Toma...

Acum, în epoca tehnologiilor avansate, chiar dacă e în firea omului să uite, rețelele de socializare ne împospătează memoria. Nu demult, mi-a venit pe Facebook un instantaneu surprins de colegul Nicolae Hauca. E din 2016, 16 martie, un popas la Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” în miracolul lui Brâncuși, cu prieteni ai frumosului, care nu mai sunt printre noi. Nu pot spune dacă a trecut mult sau puțin timp de atunci. Simt doar marea părere de rău

Eveniment cultural în sala cafenelei „București” de pe lângă Centrul Hurmuzachi din Cernăuți

Lansarea volumului „Membrii Consiliului Național Român din Bucovina ales la Adunarea Constituantă din 27 octombrie 1918” de Dumitru Covalciuc (Ed. DrukArt, 2017), apărută cu sprijinul Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți

și golul lăsat de cei care stăteau alături de mine. S-au dus unul după altul, întâi publicistul și criticul literar Ștefan Broască, apoi cel mai tânăr (cu duhul) dintre ei, poetul Ilie Zegrea, urmat de decanul de vârstă, supraviețuitorul cumplutului exil în stepa Kazahstanului, profesorul Ilie Popescu. Acești trei, din primul rând de intelectuali de valoare, iubitori și cercetători ai frumosului, creatori și ei de lucrări ce vor dăinui în timp, nu mai sunt printre noi. Atunci, la 16 martie, erau cu sufletul în zborul păsărilor măiestre ale lui Brâncuși, vorbind cu cuvintele celebrului Michelangelo că „Oamenii din cer or să-și aleagă, atât frumos cât pot să înțeleagă”. Cât au picurat lacrimile din flacăra lumânărilor, ei au invocat misterele creației brâncușiene, dorul de infinit, hipnotica forță a lutului și pietrei trecute prin mâinile sculptorului. Referindu-se la filozofia brâncușiană, președintele „Golgotiei”, Ilie Popescu, a relevat că Brâncuși a făcut piatra să plângă, așa cum plâng Crucile înălțate în memoria martirilor din ținutul nostru. Am avut și oaspeți de la Târgu Jiu la acea sărbătoare a valorilor naționale organizată de poetul Vasile Tărățeanu, plecat și el, între timp, la întâlnirea în ceruri cu Brâncuși. N-am găsit și alte imagini, însă am dat de relatarea despre memorabila întâlnire, din care reiau câteva fragmente:

„Fără pompă, însă cu aleasă delicatețe, la Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți a fost comemorată data de 16 martie, ziua când s-au împlinit 59 de ani de la redarea trupului lui Constantin Brâncuși țărânei. Un conținut aparte a atribuit evenimentului, regizat cu inspirație de președintele Centrului respectiv, poetul Vasile Tărățeanu, prezența delegației din Târgu-Jiu. Cu sprijinul prietenilor din județul Gorj, în special al Centrului Cultural pentru promovarea și conservarea valorilor tradiționale din Târgu-Jiu, aici a fost inaugurată o expoziție cu reproduceri ale operelor lui Brâncuși. Oaspeții din România, domnii Vasile Brâncuși, de la baștina sculptorului, și valorificatorul de comori populare, Teodor Dădălău, au rămas profund impresionați de interiorul Centrului „Eudoxiu Hurmuzachi”, de revelația atmosferei brâncușiene care predomină în această instituție. Alături de ei s-a aflat și tânărul sculptor Eric Perjovschi din Chișinău, participant la taberele de creație ce se organizează anual la Hobița. De asemenea, oaspeții și-au exprimat încântarea față de arhitectura Cernăuțiului.

Despre esențele și profunzimea operelor lui Constantin Brâncuși a vorbit consulul Edmond Neagoe de la Consulatul General al României la Cernăuți, care a invocat Masa Tăcerii, ca simbol al sacrificiului. Prezența numeroasă la manifestarea de comemorare a trecerii sculptorului în eternitate dovedește că el este un mit viu și în conștiința românească de la Cernăuți, că Pasărea sa Măiastră și de la noi și-a luat zborul, rămânând, cum scrie poetul Lucian Blaga, «cântec de aur rotind/ peste spaima noastră de enigme moarte»”.

Dintre cele mai pitorești activități organizate de Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” îmi apare în memorie Parada portului popular. Am scris o cronică la acel eveniment, al cărei început îl reiau cu plăcere în contextul acestei evocări: „Vin românii din baladă. Patru ani la rând am asistat la o priveliște pitorească, admirând cum se perindă falnic românii, coborători parcă din străbunele balade. Parada portului popular a fost și va rămâne una dintre cele mai frumoase sărbători

ale noastre, aducând în orașul lui Alexandru cel Bun spiritul epocii făuritorilor de istorie românească. Întotdeauna am avut senzația că, îmbrăcând costumul popular, românii, mai mult ca alte neamuri, trec prin miracolul întineririi, își purifică sufletul ca în fața altarelor sfinte, devin mai buni, emană lumină dinăuntru, aidoma candelor aprinse la icoane. Astfel iluminând ne-am văzut la parada portului ani la rând, pornind de la Catedrală, într-o revărsare de poveste, impresionând prin culoare și eleganța veșmintelor populare de zile mari”.

În evantaiul de evenimente desfășurate la Cerntrul „Eudoxiu Hurmuzachi” am avut și eu parte de neuitate sărbători ale sufletului. Mai strâns mi s-au lipit la inimă două lansări de carte: cea din Anul Centenarului 2018 și cea din iunie 2021, la împlinirea a 80 de ani de la deportările în masă ale populației băștinașe românești. Am scris atunci: „ne face mai buni și mai uniți cartea care vine ca un obstacol în calea uitării”. În continuare revin la câteva momente semnificative pentru atmosfera acelei întâlniri importante pentru mine:

„După un îndelung repaos a răsărit soarele la Centrul Cultural Român ”Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți. Înspre seară, când s-a mai potolit din dogoarea zilei de 23 iunie s-a strâns multă lume bună, chemată de dragul câtorva cărți, dar și de dor de întâlniri cu îmbrățișări și vorbă lungă. Nici nu putea fi scurtă vorba

când anunțata lansare de carte a luat dimensiunea unui adevărat salon, transformându-se într-o sărbătoare a cuvintelor frumos așternute pe hârtie, care pot fi ținute în mână și răsfoite. Plus la aceasta, l-am avut printre noi, viori și energic, pe președintele Centrului, scriitorul Vasile Tărățeanu. Deși trăim într-o epocă nefavorabilă cărților scoase de sub teascurile tiparului, ele, totuși, apar și rămân, ca o stavilă în fața valurilor distrugătoare de valori spirituale, întocmai cum scria regretatul poet Nicolae Dabija: «Toate se trec sub bolți și pe lume:/ stea ce se naște și codru bătrân,/ oștire, și tron, și slavă, și nume.../ Și totuși cărțile... Ele rămân.// Planete se sting și seacă oceane,/ altar creștin și templu păgân/ se trec, cu imperii, munți, bastioane.../ Și totuși cărțile... ele rămân». Aceste versuri pot fi luate ca laitmotiv al manifestării, ele exprimând crezul celor care scriu. Recentă lansare s-ar fi prelungit până-n zorii dimineții, dacă principialul exeget literar, Ștefan Hostiuc, pe post de moderator, n-ar fi ținut frânele în mâini, fapt ce pune în evidență și dragostea de carte, și fenomenul uluitor că în nordul Bucovinei se editează în limba română volume de literatură artistică, publicistică, cercetări și studii științifice, monografii ale străvechilor vetre românești. Drept că toate acestea necesită mari eforturi și sacrificii, însă cu cât „chinurile nașterii” sunt mai grele, cu atât e mai profundă bucuria când

Ștefan Broască vorbind despre cartea prietenului său, arhivistul Dragoș Oлару, „Mesaje din trecut”.
La masă: (de la stânga la dreapta) Dragoș Oлару, Maria Toacă, Ștefan Hostiuc (moderator) și Vasile Tărățeanu.

Foto: Nicolae HAUCA

La Centrul Hurmuzachi, împreună cu acad. Alexandrina Cernov
Foto: Nicolae HAUCA

scoatem de la tipografie tirajul unei noi cărți. «M-am atașat foarte mult de Dumneavoastră, sunt solubilă în această comunitate, sunteți oameni creativi», a observat și Consulul General al României la Cernăuți, Irina Loredana Stănculescu. Aprofundând că această calitate își are rădăcini din trecut și că din primele zile ale preluării misiunii diplomatice a impresionat-o eforturile comunității pentru păstrarea identității și valorilor naționale, doamna I. L. Stănculescu întotdeauna este disponibilă să acorde sprijin, mai ales atunci când acesta îi este solicitat pentru o carte. Dar și atunci când nu i se solicită direct ajutorul, vine cu un prinos substanțial, așa cum mi s-a întâmplat când i-am arătat ediția veche a romanului *La răspântia Boianului* și i-am dezvăluit intenția de a-l edita în veșmântul limbii române, adică cu grafie latină. Multă bucurie mi-a adus munca la această carte, care a scos-o din uitare pe autoarea ei, o simplă profesoară trecută în lumea umbrelor Viorica Chibac-Cuciureanu. Dar, cred că și mai mare a fost satisfacția sufletească a arhivistului Dragoș Olaru când și-a văzut tirajul de 500 exemplare al volumului *Mesaje din trecut*, în care a adunat cercetările sale de circa jumătate de secol. Pe bună dreptate s-a menționat că e cel mai important proiect al Centrului Cultural Român «Eudoxiu Hurmuzachi» din Cernăuți sprijinit de Departamentul pentru Românii de Pretitendeni. Lauda binemeritată, Dragoș Olaru, o împar-

te cu președintele Centrului, scriitorul Vasile Tărășeanu, și vicepreședintele Eugen Patraș (coordonator de proiect), cu prefațatorul volumului, publicistul Ștefan Broască, și nu în ultimul rând cu editorul Valeriu Basaraba de la «Druk Art». *Mesaje din trecut* este cartea care ar trebui s-o avem mereu la îndemână, în fața altora, deoarece putem găsi în cele 600 de pagini tot ce ne interesează despre istoria noastră, despre Cernăuți și Eminescu, Dragoș Olaru fiind primul deschizător al itinerarelor eminesciene prin capitala istorică a Bucovinei.

Tot de trecut, însă mai apropiat și mult mai dureros ține și cartea *Neamul nostru de martiri*, pe care am avut onoarea s-o lansez în acest anturaj select, înconjurată de susținători din satul Mahala, membri ai Societății de Cultură «Grigore Nandriș»: dna Elena Nandriș, președintă, Mariana Hostiuc și Dumitru Zaidel. Pe Elena Nandriș am dorit s-o am aproape și ca prieten de suflet care m-a încurajat, iar fiul ei Marian a asigurat financiar tipărirea volumului *Din toată inima pentru Voroneț*. Și în *Neamul nostru de martiri* multe pagini sunt consacrate românilor din Mahala. N-aș fi avut, însă, parte de asemenea clipe de sentimentală întâlnire cu eroii scrierii mele, dacă președintele Societății «Golgota» a românilor din Ucraina, Vasile Răuț, nu găsea sponsorizare pentru tipărirea respectivului volum. Dar mai profund ne-a emoționat pe toți fiul său, Marius, elev la Gimnaziul «Alexandru cel Bun» din Cernăuți. Cu melodiile interpretate la saxofon, tânărul instrumentist ne dă de știre că răsare o nouă stea pe cerul artei muzicale din Cernăuți».

Vedem că Centrul a lansat nu doar cărți, ci și tinere talente în arta muzicală. Cum numai cei cu mare dragoste de cuvântul românesc pot să se exprime, a vorbit despre autori și cărțile lor actualul președinte al Societății Scriitorilor Români din Cernăuți, poetul și jurnalistul Nicolae Șapcă, redactorul-șef al ziarului «Monitorul Bucovinean». Atunci, la acea lansare, de la el am auzit prima dată că sunt o autoare care „doinesc în publicistică”.

Am expus doar câteva crâmpie din viața trăită românește la Cernăuți, împreună cu Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”, lăsându-le pe celelalte pentru condeie care pot doini mai inspirat.

Edmond NEAGOE

Un proiect temerar: Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”

Un proiect temerar, așa cum a fost catalogat de elita intelectualității din nordul Bucovinei, inaugurarea unui centru cultural, din inițiativa societății civile, a declanșat o explozie de bucurie și entuziasm din partea tuturor membrilor comunității românești din Cernăuți și din împrejurimi, dar și din patria istorică.

În calitate de participant activ la eveniment, în perioada respectivă fiind în misiune diplomatică la Cernăuți, aș dori să prezint în cele ce urmează o serie de mărturii și scurte aprecieri asupra ansamblului de evenimente organizate în marja inaugurării Centrului.

Dezvelirea bustului scriitorului Vasile Postecă, eveniment organizat la 9 mai 2015 în curtea Școlii din Stănești, satul natal al poetului, inițiativă a poetului Vasile Tărățeanu, cel care a și comandat sculptura în România, și a directorului unității de învățământ, Gheorghe Iațeniuc, a strâns laolaltă câteva sute de delegați sosiți din țară, reprezentanți ai autorităților locale și regionale, reprezentanți ai mediului asociativ, diplomați, jurnaliști, scriitori, profesori și elevi, soliști de muzică populară.

După discursurile oficiale și un foarte intens și apreciat spectacol de muzică populară din toate zonele naționale, a fost inaugurat un muzeu de artă populară românească coordonat de doamna profesoară Dorina Iațeniuc.

În cuvântul de salut rostit la deschiderea evenimentului, am ținut să evoc importanța Zilei Europei în context global și speranța ca statele noastre să valorifice toate elementele care le apropie și să realizeze cât mai multe

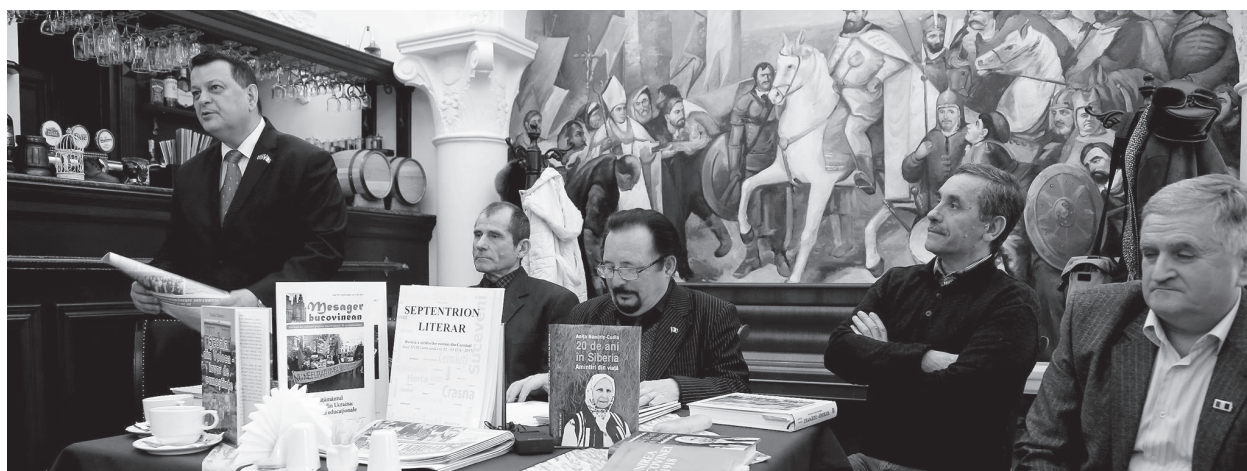
proiecte comune într-o Europă a solidarității și a valorilor, după modelul de succes franco-german, temelie pe care a fost constituită Uniunea.

Dimineața zilei de 10 mai 2015 a adus o emoție deosebită întregii comunități românești din Regiunea Cernăuți. După înălțătoarea slujbă de sfințire a noului sediu al Centrului am asistat la o adevărată explozie de cântece și dansuri populare, la o magnifică paradă a portului popular autentic românesc.

Aș dori să evoc doar câteva observații privind discursurile oficiale ale personalităților din cele două state, prezente la eveniment. Emoția tuturor vorbitorilor, poziția înaltă în stat a instituțiilor reprezentate, referirea repetitivă la argumentul istoric al atestării orașului de către domnitorul Alexandru cel Bun au constituit coordonata esențială a tuturor alocuțiunilor rostite de reprezentanții oficiali români și ucraineni. E de remarcat și faptul că, în marea lor majoritate, reprezentanții statului

Răsfoind reviste literare, împreună cu Doina Bojescu și Vasile Carlașciuc

Lansarea revistei „Mesager bucovinean” și a volumului de memorii al Aniței Nandriș-Cudla, împreună cu (de la stânga la dreapta) Ștefan Hostiuc, Vasile Tărățeanu, Dragoș Olaru și Arcadie Moisei

de reședință au fost persoane publice cu rădăcini românești.

Nu putem să trecem cu vederea confuzia atât a unora dintre vorbitori, cât a multor participanți la emoționanta manifestare, care erau convinși că asistă la inaugurarea unui centru cultural aflat în subordinea Guvernului României. La această imprecizie au concurat mai mulți factori, pe care nu e cazul să-i aducem acum în discuție decât tangențial. Or, nu cu mult timp în urmă, procedurile diplomatice de negociere conduseseră la emiterea unei „aprobări de principiu” referitoare la deschiderea unei filiale la Cernăuți a Institutului Cultural Român din Kiev. În baza acestei aprobări, partea română închiriasse un imobil reprezentativ pe aceeași stradă, nu departe de viitorul Centru Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”, achitând chiria aferentă mai multe luni, astfel încât, în așteptarea deschiderii oficiale, informația se răspândise deja printre locuitorii orașului, dar și printre turiștii veniți din țară.

Trebuie să subliniem și faptul că actualul sediu este unul dintre cele mai reprezentative din Europa, cu o sală monumentală, dominată de simboluri românești precum Coloana Infinitului, și Poarta Sărutului, ocrotită de efigia marelui bărbat al Bucovinei Eudoxiu Hurmuzachi, plasată la intrare. Arhitectura clasică a interiorului, cu arcade și coloane, acustica deosebită asigurată de înălțimea sălii și îmbinarea reușită a elementelor decorative care fac legătura dintre pereți și plafon, conferă Centrului

Cultural un aspect de catedrală. Foarte puține instituții românești din afara granițelor au un sediu la fel de reprezentativ ca sediul acestui ONG din Cernăuți, inițiativă a societății civile.

Remarcăm în sala principală a Centrului statuetele regelui Decebal la Daciei și înțeleptului domnitor moldovean Alexandru cel Bun, copleșită de perspectiva pe care o deschide tabloul înrămat în vasta arcadă încastrată în peretele din față, de augusta figură ecvestră a primului întregitor de neam, voievodul Mihai Viteazu. Tabloul reprodus după o arhicunoscută pictură, dar cu elemente noi, introduse ad-hoc de renumitul pictor local, Ștefan Purici, conține și figura unui ostaș de elită al vremii moderne, inspirat de portretul regretatului președinte al Centrului, poetul Vasile Tărățeanu, arcaș al literelor române din nordul Bucovinei, neînfricat apărător al drepturilor identitare ale românilor din Ucraina.

Centrul Cultural reprezintă în cel mai strălucit mod cultura română în Ucraina încă de la înființare, organizând conferințe pe teme istorice și literare, simpozioane pe teme de învățământ, cene literare, parade de mare anvergură ale portului popular românesc, expoziții, ș.a., promovând notabile personalități ale vieții culturale, police, economice locale. La foarte multe din ele am avut și eu prilejul să particip, întotdeauna rămânând cu frumoase impresii, ce persistă și astăzi în memorie.

E de menționat și faptul că, în diverse perioade ale activității sale, conducerea organizației a apărut în instanță sau prin acțiuni

și manifestații de protest studiul limbii române în școlile din regiunile Cernăuți, Odessa și Transcarpatia, demonstrând colegilor din mediul asociativ românesc din Ucraina că este un scut real, menit să apere efectiv comunitatea de abuzuri, inclusiv din punct de vedere juridic. Sunt de notorietate acțiunile sale împotriva deciziilor administrative de desființare sau comasare a școlilor seculare românești.

Fracturarea instituțională a literelor bucovinene, lenta organizare a structurilor capabile să impulsioneze creația literară în limba română din septentrionul bucovinean și lipsa unui cadru literar cu ședințe sistematice, desfășurate la date fixe, a făcut posibilă și necesară o premieră în literatura română: Cenaclul transfrontalier „Mașina cu poeți”. Doi scriitori bucovineni, unul din sud, universitara Gina Puică, și altul din nord, acad. Vasile Tărățeanu, au proiectat în cursa Cernăuți-Suceava, cu câțiva ani în urmă, macheta organizatorică a unui proiect literar care s-a dovedit a fi de succes. Concret și oficial, Cenaclul transfrontalier „Mașina cu poeți” este asumat, la ședința de lansare găzduită de Centru, de trei organizații: Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” (președinte regretatul Vasile Tărățeanu), Lectoratul de limbă română al Universității din Suceava la Universitatea din Cernăuți (lector dr. Gina Puică) și Clubul de inițiativă literară din Suceava (președinte George Saghi Sauciuc). Toate trei organizații și-au asumat din start rolul de fondatori, iar conducătorii lor, rolul de mentori și moderatori ai cenaclului.

În timp, „Mașina cu poeți” și-a făcut un nume. Lăudabil e că funcționează fără niciun suport financiar din afara sa, că nu beneficiază de nici o finanțare exterioară, bizuindu-se doar pe eforturile fizice, logistice și intelectuale ale cenacliștilor. Întâlnirile sunt prevăzute să aibă loc lunar (dar se mai întâmplă să iasă din ritm când apar situații neașteptate, evenimente care obligă la refacerea graficului), odată la Cernăuți (centru sau regiune), altădată la Suceava (sau Botoșani) (centru sau județ). Scopul cenaclului este apropierea dintre cele două emisfere ale culturii bucovinene, cunoașterea lor prin irigare reciprocă. Indirect, fiind și transfrontalier, cenaclul participă la procesul mai larg de fluidizare a frontierei care sepa-

ră cele două jumătăți de provincie și, implicit, cele două literaturi locale.

Până în prezent, la Cenaclu au citit din creația lor scriitorii suceveni Cezar Straton, Constantin Horbovanu (care a preluat din mers și rolul de mentor al Cenaclului pentru creația umoristică), Alexandru Ovidiu Vintilă, Doru Mateciuc, Constantin Severin, Gina Puică, Hermina Cristina Melinte, GrațIELA Turțu, George Saghi Sauciuc, Neculai Marcel Flocea, Constantin Parasca, Mircea Nanu Munteanu, Eva Sorina Matei, Florin Dan Prodan, Lucian Spetcu, Florin Gușul Procopie, Călin Dănilă, George Mahalu, Carmen Mărcean, Cătălina Orșivski, Florin Haidamac, Ovidiu Donisă, Adrian Popovici, Cezar Adomniței, Sorin Trașcu, Irina Pricop, Adela Șulea, Giulia Ghiorgheu, Ana Maria Spănu, Neculai Roșca, Ovidiu Ambrozie, Lucian Ioniță și Mariana Bilic, precum și oamenii de condei din Cernăuți (unii scriitori consacrați, alții începători sau amatori care, iubind poezia, încearcă să scrie versuri) Vasile Tărățeanu, Mircea Lutic, Marin Gherman, Gheorghe Ungureanu, Vasile Băcu, Edmond Neagoe, Ilie Tomiuc, Elena Nandriș, Dorin Misichevici, Vitalie Zăgrea, Vasile Carlașciuc, Sergiu Bilea, Dim Fakaș, Dumitru Mintencu, Gheorghe Bodnariuc, Gheorghe Șodrângă ș.a. Spre deosebire de celelalte cenacluri care există de mai multă vreme în acest spațiu istoric de limbă română, unele cu caracter de școală, altele cu tentă de atelier de creație, „Mașina cu poeți” este un cenaclu cultural cu o gamă mai largă, e mai deschis, mai democratic, oferă teren de confruntare

Lansarea revistei „Mesager bucovinean”, cu Vasile Tărățeanu, flancat de istoricii Constantin Ungureanu (stânga) și Ștefan Purici (dreapta)

Zece ani în prima linie a rezistenței identitare

/ conlucrare seniorilor recunoscuți ai literelor bucovinene, dar atrage și creatori tineri dornici să se afirme și să-și afle un loc în lumea literară.

În acest context, se cuvine a menționa lansările de carte în limba română ale foștilor redactori și editorialiști ai ziarului „Zorile Bucovinei”, Grigor Crigan și Ilie Olari. Prezent la lansarea volumului de publicistică, „Cartea Zoriștilor”, și a volumului de nuvele, „De ce ne iubesc femeiele”, ale scriitorului cernăuțean Grigore Crigan, poetul Dumitru Brăneanu, președinte a Filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor din România (filială la care sunt arondați mai mulți scriitorii suceveni), remarcă abilitatea cu care autorii cernăuțeni transformă produsul publicistic (articole de gazetă) în cărți care atrag atenția publicului cititor. În acest sens merită să fie remarcată și cea de a 100-a carte tipărită în limba română în nordul Bucovinei postbelice, „Zâmbete acre”, a umoristului Ilie Olari. Ea confirmă observația făcută cu ani în urmă de scriitorul băcăuan. Volumul de schițe umoristice ale regretatului octogenar Ilie Olari mi-a atras atenția prin caracterul său inedit, prezentându-se ca o culegere de texte

extrase din cea mai savuroasă rubrică a ziarului „Zorile Bucovinei”, pe care autorul, pe vremea când era reporter la publicația respectivă (eliberată deja de vechea ideologie sovietică), o realiza în fiecare zi de miercuri a săptămânii.

Unele inițiative ale Centrului Cultural Român s-au dovedit a fi atractive și pentru alte societăți cernăuțene. Spre exemplu, ultima ediție a Paradei portului popular a fost organizată de Centrul Bucovinean de Artă pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Românești din Cernăuți, iar ultimele ședințe ale Cenaclului transfrontalier „Mașina cu poeți” le-a luat sub aripa sa Societatea „Mihai Eminescu” în colaborare cu noua echipă a Societății Scriitorilor Români din Cernăuți. Aceasta înseamnă că inițiativele Centrului Cultural Român au depășit pragul propriei instituții, generând un efect de antrenare a întregului mediu asociativ cernăuțean. Prin oferta de proiecte relevante și bine articulate, Centrul a demonstrat că o viziune culturală coerentă și consecventă poate inspira și alte organizații să preia responsabilități similare, consolidând astfel solidaritatea comunității românești.

Participanți la lansarea volumelor „Opera poetică” de Arcadie Suceveanu și „Sfârșit și început de lume într-un ducat habsburgic” de Ovid Țopa (Editura Druk Art, 2022), editate de Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” în cadrul proiectului „Caravana culturii și civilizației românești în regiunea Cernăuți”, realizat cu sprijinul Departamentului pentru Românii de Pretutindeni al Guvernului României

Foto: Nicolae HAUCA.

Carmen ANDRONACHI

Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți – simbol și apărător al identității românești

Călătorim mereu. În timp și spațiu, după nevoile interioare și după circumstanțele vieții noastre concrete. Acum mă întorc, cu un sentiment amestecat, pendulând între marea bucurie de a fi fost prezentă la acel entuziasm românesc ce umplea străzile din centrul Cernăuțiului, oraș atestat documentar în timpul domniei lui Alexandru cel Bun, și o undă de tristețe stârnită mai ales de vorbele Mariei Toacă care, într-o cronică promptă a evenimentului, nota cu amărăciune că toată acea euforie a momentului deschiderii la Cernăuți a Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” dispăruse chiar a doua zi „ca visul unei nopți de vară”.

S-a scurs un deceniu de atunci, vremea de pace fiind, din păcate, înlocuită cu un război irațional, cu o incredibilă revenire a aceleiași agresor rus la pretenții teritoriale și mai ample. Eu, și poate mulți dintre cei prezenți, nu pot să uit clipa „cea frumoasă” (cum spunea Goethe) pentru care au trudit atâția oameni de bine din Bucovina istorică. S-a scris mult și s-a scris bine despre proiectul temerar al înființării, iar simbolic am putea să spunem al *înălțării* Centrului Cultural Român.

A notat, în acele zile înălțătoare, cu cea mai mare atenție, toate demersurile întreprinse neobositul redactor-șef al „Mesagerului bucovinean”, Ștefan Hostiuc. Drumul a fost lung și numai stăruința celor care au crezut în capacitatea de a înfăptui proiectul a dus la realizarea acestuia. Mai ales numele a doi vrednici bucovineni trebuie rostit cu admirație: avocatul Eugen Patraș și scriitorul Vasile Tărățeanu,

membru de onoare al Academiei Române¹.

Dacă e să ne referim la contribuția noastră, cum am fost rugați la această oră jubiliară, ne bucurăm că eforturile Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina au contat și s-au adăugat armonios la momentele bogatei manifestări.

În Invitația trimisă pe adresa Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, dl. Președinte al Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți nota: „Către Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. Doamnei Președinte Carmen Andronachi. INVITAȚIE. Centrul Cultural Român Eudoxiu Hurmuzachi din Cernăuți are bucuria să invite delegația Societății la inaugurarea sediului nostru, situat pe str. Olga Kobîleanska, nr. 9, cea mai frumoasă și mai frecventată stradă (pietonală) din centrul orașului Cernăuți, numită în trecut și strada domnească (Herrengasse, în timpul Austriei, Iancu Flondor, în interbelic). Evenimentul va avea loc în ziua de 10 Mai 2015, ora 14.00, în cadrul solemn al continuării sărbătoririi Zilei Europei la Cernăuți.”

Și ne-am pornit atunci cu entuziasm, „o numeroasă delegație din Rădăuți” (cum spune în articolul său dl. ziarist Micu Cernucean, la pag. 3-7 în același număr aniversar al „Mesagerului”). Îmi face plăcere să-l citez pentru că spune mai bine decât aș putea să o fac eu: „Președinta S.C.L.R.B., prof. Carmen Andronachi, a rostit o alocuțiune plină de patos bucovinean urmată la cuvânt de sora sa, scriitoarea Lucia Olaru Nenati din Botoșani, ambe-

le ținând foarte tare la nobila lor descendență cernăuțeană”. Autorul articolului amintește de câteva demersuri anterioare ale noastre în ajutorul celor care au organizat din timp activitatea Centrului. Astfel, am înlesnit practica de o săptămână a librarului stagiar al librăriei „Mihai Eminescu”, afiliată Centrului Cultural, asigurând, prin bunăvoința directorului Bibliotecii „I. G. Sbiera” din Suceava, prof. Gabriel Cărăbuș, și cazarea și masa. De asemenea, întreg personalul cafenelei „București”, afiliată Centrului, a beneficiat de un training la Popasul Turistic „Bucovina” din Sucevița (cu masă și cazare), unde gazdă primitoare a fost familia Chetraru Titel și Mărioara.

Revista “Septentrion” a S.C.L.R.B. a dedicat un număr aniversar acestui eveniment (sponsor av. Traian Andronachi, participant și el la inaugurare), fiind prima publicație din România care a scris despre Centrul Cultural din Cernăuți.

Delegația noastră a fost atât de numeroasă și consistentă încât s-a spus că „asociaționiștii

rădăuțeni suplinesc absența oficialilor suceveni”. Amintim, dintre cei prezenți atunci la Cernăuți, pe dl ing. Mircea Irimescu, președintele de la reînființare al Societății, autor al celei mai complete monografii a Societății și al primului dicționar al acesteia, dl. dr. Marian Olaru, director al Institutului „Bucovina” al Academiei Române, dr. Vasile Schipor de la același for academic, și mulți alții.

În frumoase costume populare, noi însene, doamnele de la Societate, am simțit emoția puternică a momentului. Doamna prof. Sextilia Crăciun, vicepreședintă în funcție, a coordonat și grupul elevilor de la Colegiul Național „Eudoxiu Hurmuzachi”, bineînțeles înveșmântați și ei în costume populare autentice. Delegația a venit cu un Pașaport de român, simbolic, în care erau cuprinse valorile comune din Bucovina istorică.

Poate unii se mai întreabă și astăzi de ce a fost nevoie de înălțarea acestui edificiu într-o etapă a europenizării, a globalizării, când granițele își șterg contururile?! Noi credem că folosul cel mai mare, în momentul de față, este ca tinerii să nu-și piardă conștiința identitară. Pentru a nu ne pierde identitatea națională, pentru a înțelege sufletul românesc trebuie să prețuim acest lăcaș de cultură care promovează valorile naționale românești. Sufletul românesc rămâne singura lumină călăuzitoare. Românii din Cernăuți își cunosc sufletul, dar își caută încă locul în istorie.

Mulți dintre cei ce poposesc la Cernăuți se luminează văzând ce înseamnă valorile acestui spațiu și datoria față de ele. Cernăuțiul este un oraș atipic: austriac ca infrastructură, românesc ca istorie, ucrainean ca apartenență actuală și mixt ca limbă. Al treilea oraș ca număr de locuitori din România interbelică, Cernăuțiul este astăzi un spațiu în care românii se străduiesc să-și păstreze limba, obiceiurile și tradițiile, cultura. Am găsit la Cernăuți o istorie culturală încărcată de rod, ce ne-a provocat nu doar bucurie, ci și uimire. Am întâlnit un trecut în mare măsură sădit din lacrimi, dar și un prezent aflat sub semnul românismului. Aici „Doina” poetului Mihai Eminescu este vie ca o rugăciune.

Secvență de la inaugurarea Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”. Cernăuți, str. Olga Kobileanska 9, 10 mai 2015

Foto: Nicolae HAUCA

Românii din Cernăuți viețuiesc spiritual la cote nebănuite de anvergură și performanță, iar exercițiul acesta nu este nici de paradă și nici replică la ceva anume. Oamenii și zidurile constituie împreună adevărata structură de rezistență a edificiului național, sunt cele mai valoroase exemple de trăire românească autentică. A fi în același timp contemplativ și practic, cărturar și muncitor, îndrăzneț și prudent, dâr și flexibil, vizionar și actual, înțelept și cutezător, iată măsura omului din Cernăuți.

Când am ajuns în capitala Bucovinei, înveșmântați în dulci nostalgii, am pornit unul câte unul pe străzile vechi și pline de amintiri, în fluviul de lumină al acelei zile de 10 mai 2015, cucerțiți de armonia și iureșul sărbătorii. Cuvintele sunt sărace pentru a zugrăvi atmosfera de sărbătoare, care ne-a întâmpinat încă de la sosire, bucuria întâlnirilor și reîntâlnirilor, zvonul vocilor care se amestecau cu acordurile cântecelor. Organizatorii au reușit să transforme Cernăuțiul într-o splendidă capitală a românismului. Pe tot parcursul zilei am trăit un puternic sentiment al apartenenței la acel spațiu, am simțit că suntem „ACASĂ”, un „ACASĂ” al sufletului.

Pe strada Olga Kobileanska (fosta stradă Domnească), ne-a primit cu porțile deschise Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”, înveșmântat în straie de sărbătoare. Am putut admira modul în care designerii au proiectat în așa fel interiorul clădirii, încât în cei aproximativ 200 de metri pătrați ai acestuia au putut să fie încadrate armonios o cafenea literară și o librărie. La fel de armonios s-au înscris în spațiu și cele câteva simboluri ale ființei neamului românesc care dau personalitate instituției. Sunt două reproduceri după lucrările lui Constantin Brâncuși: „Coloana infinitului” (din holul spațios de la intrare) și „Poarta Sărutului” (prin care se intră în Librăria „Mihai Eminescu”). Impresionantă este și reproducerea după un vestit tablou monumental cu Mihai Viteazul (reproducere executată de pictorul local, Ștefan Purici), care este încadrată între două coloane sub o largă arcadă ce împodobește peretele frontal al Cafenelei „București”. În firidele din partea superioară a peretelui Cafenelei „București” tronează figurile emblematice ale lui Decebal și Alexandru cel Bun, voievodul Moldovei, care atestă pentru prima dată așezarea moldavă cu numele

Participanți la inaugurarea Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” (de la dreapta la stânga): prof. Carmen Andronachi, președintă a Societății pentru Cultura și Literatură Română în Bucovina (Rădăuți), scriitoarea Lucia Olaru-Nenati (Botoșani), prof. Paraschiva Trandafir (București), poetul Mihai Prepeliță (Moscova), prof. univ. dr. Mihai Patraș și acad. Mihai Cimpoi (Chișinău)

Foto: Suren ALEXEEV-BABAIANT

de Cernăuți. Privirea este atrasă apoi spre un imens panou de sticlă masivă, fixat pe coloana din mijlocul intrării în Librăria „Mihai Eminescu”, pe care, în partea superioară, e încrustat un medalion cu bustul în mărime naturală (reprodus după un portret de epocă) al baronului Eudoxiu Hurmuzachi, „neprețuitul Mareșal al Bucovinei din primul deceniu de existență a Ducatului, „ctitorul unanim recunoscut al istoriografiei române modeme”, patronul Centrului Cultural Român, iar în partea inferioară, blazonul nobiliar al familiei Hurmuzachi.

Aceste efigii, ca și celelalte reprezentări plastice, sunt mai mult decât simple podoabe care încântă ochii, ele au încărcătură istorică, semnificație culturală și dau sens acestui spațiu.

Puterea de impresionare a edificiului izvorăște nu doar din liniile arhitecturale, ci, mai presus de toate, din adâncimea grăitoare a simbolurilor și din înălțimea sublimă a înțelesurilor. Slovele mari, care alcătuiesc inscripția de pe frontispiciu, nu sunt simple litere aurite pe un fundal de piatră, ci făclii ce ard, trebuie să ardă și să lumineze conștiințe.

Inaugurarea acestui Centru Cultural este un act reparator și un gest de suplinire simbolică a fostelor blazoane românești cu noi blazoane emblematice pentru un spațiu multicultural. „Înălțarea” acestui edificiu cultural s-a dorit a fi un prilej de afirmare a unei arhitecturi spirituale, eclectic manifestate în istorie, dar întotdeauna consecventă principiului valoric. Acest edificiu este o dovadă că oamenii cu adevărat vrednici, cei numiți cândva pentru vrednicia lor „oameni ai energiilor luminate”, înving greutățile și duc la bun sfârșit mari proiecte benefice pentru comunitate.

Datorită eforturilor organizatorilor, ziua de 10 mai 2015 s-a transformat într-o manifestare de prestigiu, cu participare națională și internațională, care și-a câștigat un loc distinct în cadrul acțiunilor cultural-științifice. Mulțimea și calitatea invitaților, precum și atmosfera însuflețită, plină de căldură stau mărturie despre reușita acestui eveniment cultural.

Activitățile desfășurate au fost un exercițiu de trăire autentică, care ne-au ținut într-o stare de încântare și bucurie. Atmosfera și cadrul estetic în care s-au desfășurat activitățile au

Zece ani în prima linie a rezistenței identitare

fost completate de frumusețea momentelor artistice și a costumelor populare.

Luările de cuvânt au întregit frumusețea zilei, pentru că importanța zilei a impus fiecărui vorbitor găsirea unor resurse de căldură sufletească și autenticitate, sincer exprimate. Oaspeții din țară și cei de peste hotare și-au exprimat gândurile și trăirile în lumina solară a speranței și au dialogat în spațiul deschis, fără frontiere, al cuvântului sacru românesc. Academicianul Mihai Cimpoi, sosit în fruntea unei delegații din Chișinău, considera că acest moment mult așteptat este o deschidere care ne dă încredere în viitor.

Domnul vicepreședinte al S.C.L.R.B., prof. Petru Bejenariu nota în articolul din același număr omagial al revistei „Mesager Bucovinean” că pasul următor ar fi deschiderea unui Institut Cultural Român la Cernăuți, patronat de Senatul României. Regretatul om de cultură amintea, în încheierea articolului său, de testamentul lăsat de patriotul boier Doxachi Hurmuzachi: „Să nu uitați că aveți de îndeplinit trei datorii mari și sfinte, pentru care aveți a răspunde înaintea lui Dumnezeu, înaintea oamenilor și a urmașilor voștri. Aceste

trei datorii sunt: patria, limba și biserica”. Un institut cultural român la Cernăuți ar deschide, spunea atunci fostul parlamentar român, noi perspective de dezvoltare și afirmare identitară a românilor din nordul provinciei. Din păcate, acest vis întârzie să devină realitate. Cu cât mai imperios necesar și mai dorit de comunitatea istorică românească din Ucraina este actul înființării la Cernăuți a râvnitului Institut Cultural Român, cu atât mai indolente sunt autoritățile care ar trebui cu promptitudine să răspundă acestei râvne. E o mare rușine națională că până la ora actuală la Cernăuți nu există o asemenea instituție de cultură. Există la Paris, la New-York și în câte alte părți dragi nouă, dar la Cernăuți nu există, ca și cum mai dragă ne-ar fi străinătatea, decât propria ființă lăsată parcă dinadins pradă înstrăinării.

Se impune în continuare să susținem activitatea Centrului Cultural Român care acum trece printr-o perioadă dificilă, vicepreședintele ei, av. dr. Eugen Patraș, proprietarul imobilului în care instituția își are sediu, fiind ținut la distanță printr-o inexplicabilă interdicție de intrare în Ucraina care face practic imposibilă orice activitate în cadrul sediului. Până când?

Participanți la Colocviul internațional „Bucovina în preajma Marii Uniri”, realizat în parteneriat cu Institutul „Bucovina” al Academiei Române. Cernăuți. Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”, 9 iunie 2018

Foto: Nicolae HAUCA

Ion CONSTANTIN

Optzeci și cinci de ani de la ultimatumul sovietic prin care Stalin a lovit România în înțelegere cu Hitler

Ca urmare a ultimatumului din 26-27 iunie 1940, armata sovietică invada, la 28 iunie, în câteva ore, teritoriul Basarabiei și al părții de nord a Bucovinei, într-un stil comando, „prin metode neobișnuite și cu o viteză neobișnuită, considerându-se că aceste teritorii au fost cedate de comun acord și nu au fost acaparate ca urmare a unui război”, ne-respectându-se nici limita de timp, nici termenii acordului.¹ Din dorința de a pune mâna pe genul de bunuri și posesiuni care le scăpaseră din cauza retragerii ordonate din Finlanda², Moscova a ocupat imediat cele mai importante orașe, făcând guvernul român responsabil pentru predarea „în bună stare de funcționare” a „căilor ferate, locomotivelor, vagoanelor, podurilor, depozitelor, aeroporturilor și aerodromurilor, facilităților industriale, centralelor electrice și serviciilor poștale și telegrafice”.³ Cu aceeași brutalitate cu care s-a produs invadarea Basarabiei și a nordului Bucovinei, a fost impus regimul de ocupație în aceste teritorii, străin românilor prin tot ce avea el mai

odios. Într-un timp extrem de scurt, populația avea să fie supusă unui proces de lichidare fizică și spirituală nemaiîntâlnit în istoria sa. Așa cum arăta Ioan Pelivan – unul din artizanii Unirii Basarabiei cu România – „Istoria omenirii nu a cunoscut un regim mai sălbatic și mai diabolic decât regimul Sovietelor. Attila, Gingis Han, Tamerlan, Timur și alți conducători ai hoardelor tătaro-mongole, au rămas, față de fiara monstruoasă care era Stalin, niște simpli huligani”.⁴

Preluând partea de nord a Bucovinei, la care se adăuga Hotinul, Ucraina intra în posesia munților, una dintre sursele economice fundamentale ale Moldovei, tăindu-se astfel o punte către leagănul formării poporului român. Acordând ucrainenilor partea de nord a Bucovinei și zona riverană a Dunării și Mării Negre, Moscova a urmărit menținerea între R.S.S. Ucraineană și R.S.S. Moldovenească a unei surse nesfârșite de resentimente. Modul în care a fost alcătuită R.S.S. Moldovenească mai denotă faptul că ei îi fusese transferat și amplificat rolul de cap de pod în subjugaarea Basarabiei, pe care-l, jucase după 1924 R.S.S.A. Moldovenească. Mai mult decât aceasta, noua R.S.S. Moldovenească trebuia să devină o pârghie eficientă în efortul de dezmembrare a întregii Românii⁵. În concepția

1 „New York Times”, 30 iunie și 1 iulie 1940; Larry L. Watts, *Aliați incompatibili : România, Finlanda, Ungaria și al Treilea Reich*, Editura Rao, București, 2014, p. 110.

2 În Finlanda, pe timpul Războiului de Iarnă și al negocierilor ulterioare, a existat posibilitatea evacuării și strămutării întregii populații (peste 400 000 de oameni), cât și a retragerii în stare bună a armatei și a materialului de război din teritoriul anexat, în cele din urmă, de sovietici.

3 V. Fl.Dobrinescu, *The Diplomatic Struggle Over Bessarabia*, Institutul European, Iași, 1996, p. 192; Larry L. Watts, *Aliați incompatibili...*, pp. 110-111.

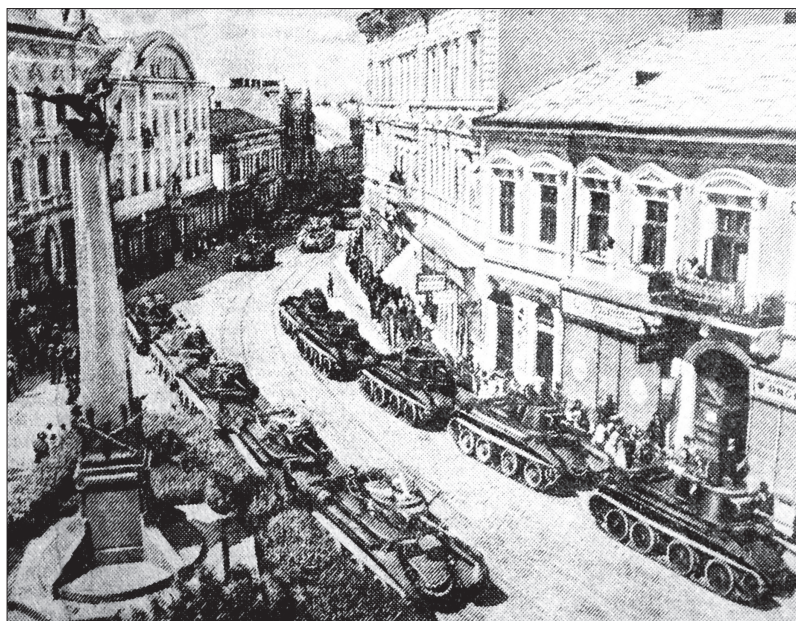
4 Ioan Pelivan, *Din suferințele Basarabiei sub stăpânirea rusească*, Tipografia „Cartea Românească”, Chișinău, 1943, p.11.

5 Ioan Scurtu și colectiv, *Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1998*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Semne, București, 1998, pp. 308 – 309.

liderilor de la Kremlin, a primat atât factorul strategico-militar – legătura cu centrul Europei prin Cernăuți și „supravegherea” brațelor Dunării cu posibilitatea de a ajunge la Strâmțori – cât și spiritul de precauție ca, în situația în care se va face dreptate României, să se cedeze *numai* ceea ce se află efectiv în compunerea Republicii Moldovenești.

Ocuparea Basarabiei, nordului Bucovinei și a teritoriului Herța, la sfârșitul lunii iunie 1940, a fost urmată de măsuri acerbe și consecvente vizând însăși distrugerea ființei etnice românești. Într-un timp scurt, au fost impuse legile și sistemul comunist sovietic, ce a adus după sine un val de teroare și persecuții fără precedent, în primul rând asupra populației românești, incluzând arestări arbitrare, deportări și execuții sumare. Până în toamna anului 1941, după izvoare documentare românești, au fost asasinați, prin împușcare sau omorâți prin tortură, între 25.000 și 30.000 de persoane, care nu aveau altă vină decât aceea de a fi români.⁶ În câteva luni, au fost aplicate în teritoriul dintre Prut și Nistru toate legile și decretele date în cei douăzeci și doi de ani de „dictatură a proletariatului”.

Venind la putere în septembrie 1940, în urma gravei crize interne și internaționale, generalul Ion Antonescu avea să exprime în mod consecvent atitudinea de nerecunoaștere a rășluirilor teritoriale săvârșite pe seama României. Considerând că „este preferabil ca răpirea Basarabiei și a nordului Bucovinei să rămână caracterizată ca un act de forță pe care România nu l-a acceptat decât ca atare”⁷, conducătorul statului român atrăgea atenția ministrului acreditat la Moscova să nu angajeze guvernul român în semnarea unui document

Tancuri sovietice „defilând” prin străzile capitalei Bucovinei în iunie 1940

cu implicații politico-diplomatice deosebite pentru România într-o viitoare așezare a relațiilor internaționale. El arăta că „nu avem nici-un interes de a legaliza acest act, oferind astfel sovieticilor un titlu juridic pentru a păstra aceste provincii. [...] Nu este intenția guvernului român să renunțe la pozițiile de principiu și să recunoască unilateral soluțiile sovietice. [...] Guvernul român socotește că nu este momentul de a se proceda la o consacrare a frontierelor noastre cu U.R.S.S.”⁸

Punctul de vedere exprimat de generalul Ion Antonescu era în deplin acord cu poziția Marilor Puteri și acceptat de toată lumea politică și diplomatică ce împărtășea ideea

6 C. Hlihor, *Din istoria Basarabiei și a nordului Bucovinei 1940 – 1947*, Rezumatul tezei de doctorat, București, 1994, p.11.

7 Arh. M.A.E., fond 71/U.R.S.S., 1941, vol. 137/3-Partea a IV-a, f.158.

8 *Ibidem*; Grigore Gafencu, *Jurnal 1940 – 1942*, Editura Globus, București, 1996, pp. 88-89. După ocuparea Basarabiei și a nordului Bucovinei, în iunie 1940, guvernul de la Moscova refuzase să stabilească o frontieră definitivă, pentru că încă mai aștepta să obțină foloase în detrimentul României, în special în sudul Bucovinei și încă alte câteva teritorii din Moldova de dincoace de Prut. În primăvara anului 1941, poziția sovietică în această chestiune a cunoscut o schimbare radicală, Moscova fiind „disperată să-și legalizeze ocupația/anexarea, în vreme ce România refuza să-și pună pecetea pentru a da girul acestei coerciții ilegale”. (Larry L. Watts, *Cei dintâi vor fi cei din urmă...*, Editura Rao, București, 2013, p. 32).

nerecunoașterii modificărilor teritoriale prin forță,⁹ inclusiv de guvernul britanic și cel american. La 5 septembrie 1940, Winston Churchill declara în Camera Comunelor că „noi nu vom recunoaște schimbările teritoriale care se vor face în timpul războiului, mai puțin acelea care vor fi consecința unui acord de înțelegere între părțile interesate”.¹⁰ Aceste prevederi vor fi incluse ulterior și în Charta Atlanticului, care era „împotriva schimbărilor teritoriale ce nu ar fi în acord cu dorințele liber exprimate de popoare”.¹¹

Britanicii nu erau, însă, dispuși („și, în general, nu erau capabili”¹² – notează Larry L. Watts) să se confrunte cu Uniunea Sovietică în legătură cu expansiunea agresivă a acesteia în Europa Centrală. Ambasadorul la Moscova, Sir Stafford Cripps, declara autorităților sovietice, la sfârșitul lunii octombrie 1940, că „Marea Britanie ar fi pregătită să recunoască ocupația sovietică *de facto* a statelor baltice, Basarabiei, Bucovinei și regiunilor din estul Poloniei recent încorporate în teritoriile sovietice” și „s-ar angaja să nu adere la nici un acord antisovietic pe durata războiului”.¹³

În memorandumul din 3 octombrie 1940, Departamentul de Stat al S.U.A. califica politica externă a U.R.S.S. drept o politică de cotropire. „Guvernul sovietic – se arăta în documentul menționat – a demonstrat o lipsă fățișă de considerație față de obligațiile sale. Trebuie amintit faptul că Uniunea Sovietică a

fost prima mare putere care a ratificat Pactul Kellogg-Briand, prin Protocolul Litvinov din 9 februarie 1929. În momentul invadării de către Armata Roșie a provinciilor Basarabia și Bucovina ale României, aceste obligații au fost înlăturate într-o manieră greu de distins de actele de agresiune. Devine clar de-acum că, în ciuda declarațiilor repetate că Uniunea Sovietică se gândește doar la pace, liderii acestei țări nu s-au îndepărtat niciodată de scopul final de a extinde teritoriul și de a include în sistemul sovietic popoare și teritorii suplimentare.”¹⁴

Aceeași tendință expansionistă o vedem și astăzi în politica Moscovei. Numai că, de data aceasta nu România este ținta, ci Ucraina, care în 1940, fiind republică sovietică, își lărgea hotarele.

Ion CONSTANTIN – doctor în istorie, cercetător științific asociat la Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului al Academiei Române, specializat în istoria Basarabiei, Bucovinei și a relațiilor româno-polone în perioada contemporană, autor a sute de studii, între care volumele „Basarabia sub ocupație sovietică, de la Stalin la Gorbaciov” (1994); „România, Marile Puteri și problema Basarabiei” (1995, 2017); „Polonia în epoca «Solidarității» 1980-1989” (2007); „Polonia în secolul totalitarismelor 1918-1989” (2007); „Gherman Pântea între mit și realitate” (2010); „Pantelimon Halippa. O viață dedicată luptei pentru unitatea națională” (2016); „Problema Basarabiei în discuțiile româno-sovietice din timpul Războiului Rece 1945-1989” (2015), „Ioan Pelivan părinte al mișcării naționale din Basarabia”, ediția I (2011) și ediția II (2012) (în colaborare cu Ion Negrei); „Ioan Pelivan, Corespondență. Memorii” (coautor Ion Negrei) (2019) ș.a.

9 Vezi, pe larg, *România în anii celui de-al doilea război mondial*, vol. 2, Editura Militară, 1989, pp. 12 și urm.

10 Arh. M.A.E., fond 71 / Conferința Păcii, 1946, vol. 125, f. 497.

11 Idem, vol. 122, f. 226.

12 Larry L. Watts, *Aliați incompatibili ...*, p. 119.

13 Anita Prazmowska, *Britain and Poland 1939 – 1941: The Betrayed Ally*, Cambridge, 1995, p. 61. Potrivit cercetătoarei poloneze Anita Prazmowska, „atâta vreme cât exista și cea mai mica speranță de a-l convinge pe Stalin să se alăture blocului antigerman, britanicii nu-și permiteau să considere Uniunea Sovietică drept aliata Germaniei, deci dușmana Marii Britanii” (*Ibidem*, pp. 46-47; Larry L. Watts, *op. cit.*, pp. 119, 318).

14 Edward Page, Jr, *Departamentul de Stat. Documente diplomatice 1940*, vol. I, Washington, 1959, p. 228 (apud Vasile Sturza (ed.), *Basarabia și destinul ei secret. Mărturii și documente istorice*, Editura Litera, București, 2016, p. 75).

Matei VISNIEC

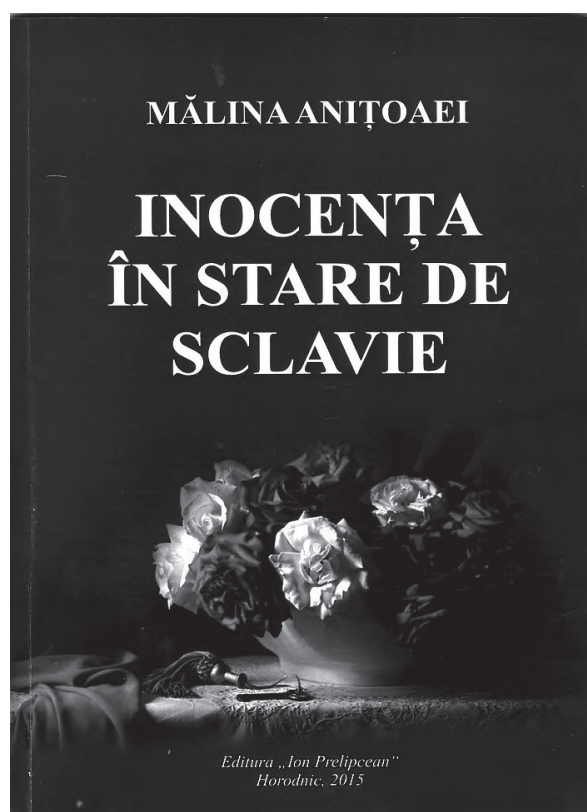

Mălina Anițoaei și personajul care se confesează pînă la sînge

Verile rimează uneori cu o singură carte. Mie, vara aceasta mi-a adus o întâlnire cu talentul tulburător al scriitoarei Mălina Anițoaei care trăiește în orașul meu natal, Rădăuți. Culegerea ei de proze scurte, *Inocența în stare de sclavie*¹, a apărut în urmă cu zece ani. Îmi imaginez că poștașul hazardului a făcut mari ocoluri și s-a pierdut deseori pe drum pînă cînd să-mi pună în fața ochilor această carte. Acest poștaș ar putea fi de altfel un personaj în cartea Mălinei.

Poștașul hazardului și al scriitorilor triști care trăiesc în provincie nu a plecat din camera mea pînă cînd nu am citit toate cele o sută de pagini ale cărții trimisă de Mălina. Cînd am terminat de parcurs și ultima povestire intitulată *Nădejdea* mesagerul scriitorilor triști a măsurat cu un termometru special emoția din privirile mele și a plecat bucuros, ca un profesionist care și-a îndeplinit misiunea.

Scriind aceste rînduri parcă aș vrea să i le adresez direct autoarei, să-i spun în primul rînd că mă descopăr pe mine în sutele de *fulgurații* descrise în cartea ei. Sunt întâmplări trăite de ea în „orașul cu zece locuitori” – am găsit această sintagmă plină de năduf tandru într-una din cele treizeci de proze ale cărții. Le numesc *proze* dar ele sunt de fapt niște instantanee narrative avînd fiecare în centrul ei un element declanșator: o amintire din copilărie, o întâlnire cu un om pe stradă sau într-un spital, persistența unei pasiuni amoroase,

dialogul imaginar cu un scriitor *esențial* pentru personajul narator... S-ar spune că Mălina Anițoaei, ori de cîte ori ieșea din casă și se ducea la bibliotecă (pentru că multă vreme a fost bibliotecară la Rădăuți), se întâlnea pe drum, și la dus și la întors, cu cîte o proză, cu cîte o emoție literară, cu forme de anonimat urban care cereau apoi, imediat, să fie sculptate verbal. Sursele de inspirație ale autoarei sunt efectiv de o copleșitoare diversitate.

Uneori *povestirile* ei încep ca niște confesiuni cu adîncimi și atașamente culturale. „De multe

1 Mălina Anițoaei, *Inocența în stare de sclavie*, Editura Ion Prelipecean, Horodnic, 2015.

Scriitoarea Mălina Anițoaei din Rădăuți,
secretară a Societății pentru Cultura
și Literatura Română în Bucovina

ore mă întâlnesc noaptea cu Max Blecher, pe străzile lăturalnice, când trenul mă aruncă tîrziu în orașelul zgribulit și revin acasă tîrîndu-mi picioare” – așa începe textul intitulat *Max, dragoste mea...* Într-o notă de polemică literară începe fulgurația textuală intitulată *Inocența în stare de sclavie*: „Nu, nu-mi plăcuseră niciodată scriitorii care stăteau la taifas și dădeau amănunte filigranate despre așa-zisa lor creație.” Autoarea mînuiește însă cu mare abilitate și registrul poetic, ceea ce face că multe din *deschiderile* sale sunt doldora de ambiguitate și fragilitate. „Puțin cîte puțin, existam împreună. Eu și fereastra.” – prin această frază intră cititorul în proza intitulată *Fereastra*.

Dau aceste exemple pentru că mi-au plăcut mult tehnica și abilitatea narativă a Mălinei Anițoaei. Ea îl *însfacă* pur și simplu pe cititor în povestirile ei și o face în primul rînd printr-o coplesitoare sinceritate. Tonul fiecărei povestiri este deja un fel de mesaj: *am ceva foarte sincer de spus*. Sinceritatea este însă dublată de forța textului. Chiar și cînd sunt impregnate de poezie, prozele scurte ale autoarei au precizia unui bisturiu narativ, sunt nervoase și precise, și mai ales dau sentimentul că vin dintr-o lungă decantare. Mălina Anițoaei strecoară parcă un anumit mesaj în *formatele scurte* privilegiate de ea: dragă cititorule, te invit să intri puțin în sufletul meu, în angoasele mele (care pot fi și ale tale), în neîmplinirile mele (care pot fi și

ale tale), dar nu te țin mult, mie nu-mi plac divagațiile, îți deschid pentru o secundă sufletul meu rănit și apoi te las să pleci. Citez din nou dintr-o astfel de *invitație* făcută cititorului de personajul principal prezent în toate povestirile cărții: „Tot ce scriu aici a mocnit în inima mea și m-a chinuit cumplit. Încerc să redau cât mai limpede, fără falsificări, cu speranța că la capăt de tot mă voi împăca poate cu mine.”

Da, pe măsură ce citeam cartea Mălinei (sub ochii atenți ai *poștașului*) mi se desena tot mai precis și personajul din aproape toate textele: mă aflu în fața unei voci de femeie, scriitoare și jurnalistă, oarecum *captivă* într-un oraș din Bucovina, deziluzionată de un parcurs cu multe accidente afective, dar avînd în continuare încredere în cuvînt, în literatură. Acest personaj feminin mînuia cu dexteritate confesiunile și autoficțiunea, asocia observațiile aspre și nemiloase cu simpatia infinită pentru nefericiții întîlniți în cale. Elemente de jurnalism se amestecau cu poezia și cu referințele culturale. O alchimie literară remarcabilă, purtînd pecetea stilului.

Din carte se mai degajă o linie *melodică* specială, legată de iubirile personajului feminin. Cu pudoare dar, în același timp, fără menajamente, personajul feminin își povestește momentele de exaltare și eșecurile, revelațiile pe termen scurt și dezastrele pe termen lung. Revin la cuvîntul *tulburător* pentru a sintetiza farmecul acestor proze triste și tăioase, profund umane și foarte, foarte bine scrise. Introspecția și sinceritatea nu devin niciodată dominante, în sensul că nu *aleargă* mai repede în text decît capacitatea autoarei de a controla textul, de a-l calibra și de a-l încheia prin fraze cu miez sau pline de ambiguitate reflexivă. Iar uneori naratoarea se adresează direct cititorilor, cum ar fi în bucata intitulată *Strania dependență (Rita)*: „Vă rog, nu lăsați femeile fragile să-și imagineze că sunt puternice!”

Cum spuneam la începutul acestor rînduri, vara mea rimează, anul acesta, cu o carte ajunsă la mine cu mare întîrziere, dar pentru că niciodată nu este prea tîrziu ca să recomanzi un scriitor profund, notez din nou, în final, acest nume: Mălina Anițoaei.

Un „Crai nou pe cerul Bucovinei”

Aparut sub egida Centrului Cultural „Bucovina” și a Bibliotecii Bucovinei „I. G. Sbiera”, înveșmântat cu o creație a regretatei artiste Dany-Madlen Zărnescu, volumul „Crai nou pe cerul Bucovinei” (Suceava, Ed. Mușatinii, 2024) semnat de Doina Cernica și Maria Toacă, distinse scriitoare și jurnaliste din nordul și sudul Bucovinei, cuprinde, în titlul inspirat ales, pe lângă poezie și muzică, largi ecouri de bucurie și tristețe, dar mai cu seamă, de istorie și prezent.

Cele două autoare și-au legat destinele cu multe decenii în urmă, pentru Cuvânt, pentru Adevăr, pentru Bucovina. Împreună au durat un pod tainic între sud și nord, între nord și sud, împodobit și întărit cu fiecare carte pe care o realizează împreună.

Volumul de față este un nou omagiu închinat celui mai îndrăgit compozitor al Bucovinei. Este de fapt un omagiu multiplu, deoarece fiecare text vorbește fie despre o întâlnire sau o carte, fie este un interviu, sau corespondență, fie este vorba despre o manifestare în care a fost evocată figura mereu tânără și luminoasă a lui Ciprian Porumbescu. Este o carte ce strânge într-un frumos buchet articolele publicate de-a lungul vremii, de jurnalistele Doina Cernica și Maria Toacă în „Zori noi” și apoi în „Crai nou”-ul sucevean, respectiv în „Zorile Bucovinei” cernăuțene și, când acest ziar a apărut doar în format electronic, pe internet.

În volumul acesta, curioșii care îi vor cerceta paginile vor regăsi interviuri cu Nina Cionca, strănepoata lui Ciprian Porumbescu (obținute de autoare fie la Suceava, fie la Cernăuți), consemnări despre apariția și lansarea unor cărți-eveniment, precum: Nina Cionca, *Scrisorile lui Iraclie Porumbescu*, (1999); Nicolae Cârlan,

Ciprian și Iraclie Porumbescu (2012); Leca Morariu, *Iraclie și Ciprian Porumbescu* (vol. I, 2014; vol. II, 2015); Iraclie Porumbescu, *Scrieri*, antologie îngrijită și prefată de Liviu Papuc (2022); Ciprian Porumbescu, *Jurnal 1879, Cernăuți – Stupca*, traducere și studiu introductiv de Stanca Scholz-Cionca (2023); Mircea A. Diaconu, *Ciprian Porumbescu. În marginea imperiului* (2023). De asemenea, cititorii vor lua cunoștință de contribuțiile neprețuite ale contemporanilor noștri la păstrarea memoriei Porumbeștilor. Printre aceștia sunt preotul de la Stupca Leonte Galeș, pictorița Ana Constantin, prietena Ninei Cionca și autoarea unor portrete ale Porumbeștilor, istoricul literar Nicolae Cârlan, autor de studii și volume dedicate Porumbeștilor, istoricul literar Ion Filipciuc, înfocat „demolator de mituri” (cum îl caracterizează perfect Maria Toacă), Doamna Maria Olar, președinta Fundației Culturale „Leca Morariu”, (neobosită promotoare a Morărenilor, Porumbeștilor și a tuturor celor despre care deține mărturii în unicul și neprețuitul Muzeu al Morărenilor), gospodarul Vasile Botă din Boian, „neostenit în eforturile de a continua cauza românească preluată de la regretatul profesor Vasile Bizo-vi” (Maria Toacă), care a susținut cheltuielile pentru ridicarea la Boian a bustului părintelui Iraclie (realizat de nepotul său, Cristian Botă), universitarul Niculai Barbă, vicepreședinte al Consiliului Județean Suceava (care în această calitate a dat un nou și fericit impuls manifestărilor dedicate lui Ciprian Porumbescu în județ), dar, mai ales, spunem noi, elevii și profesorii responsabili de acea tulburătoare respirație românească din școlile și căminele culturale din Horecea Urbană, Vancicăuți,

Scritoarele Doina Cernica (Suceava) și Maria Toacă (Cernăuți), distinse cu ordinul Daniel Sihu al Episcopiei Sucevei și Rădăuților. Mănăstirea Voroneț, 23 decembrie 2023
Foto: Constantin CIOFU

Boian sau Noua Suliță. Vom mai afla, citind această carte, despre felul în care Ciprian Porumbescu este cunoscut și iubit în îndepărtata Japonie, o țară supertehnologizată, ai cărei locuitori apreciază cultura la cel mai înalt nivel, unde „muzica lui Ciprian Porumbescu se aude mai des decât oriunde în afară de România” și unde maestra „Atsuko Tenma **cântă Balada** ca și cum însuși Ciprian Porumbescu ar asculta-o” (Doina Cernica).

La Suceava în Anul Porumbescu, nota la un moment dat doamna Doina Cernica, în cadrul lansării volumului la Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera” (17 septembrie 2024), „Murmurul *Baladei* răzbate tulburător, șoptindu-mi că moartea este doar o zi a vieții, iar în lumina lui iunie, Ciprian Porumbescu nu este o umbră, ci o parte mai intensă a acestei lumini de rai. Și va rămâne așa [...] cât timp o să ne aducem aminte.”

„Prin neuitarea lui Ciprian Porumbescu, spune Maria Toacă, am ținut la Cernăuți aprins rugul dragostei pentru valorile naționale”. Românii din Boian, spune doamna Toacă, îl păstrează în amintire pe Iraclie Porumbescu ca pe acel preot din vechime care „le-a salvat sufletele, ajutându-i să nu-și trădeze credința și neamul, să rămână români demni, așa cum ne-a menit Dumnezeu să fim pe acest pământ”. Din păcate, în sud, în ciuda tuturor comemorărilor, pomenirilor, și solicitărilor verbale ale unor intelectuali, memoria sa este știrbită de niște

funcționari de la primăria Sucevei, care nici măcar în Anul în care s-a sărbătorit cu mare fast Ciprian Porumbescu nu au fost în stare a corecta numele unei străzi, situată chiar la intrarea în Suceava, și care mutilează numele părintelui drag al lui Ciprian: „Eracle”.

Niciodată, nimic nu este prea mult atunci când vine vorba să ne cinstim înaintașii. Cartea scriitoarelor-jurnaliste Maria Toacă și Doina Cernica este o continuare firească, mai mult decât binevenită, a evenimentelor culturale de anul trecut dedicate lui Ciprian Porumbescu, evenimente care vor continua, sperăm noi, indiferent de vreme și vremuri.

La Cernăuți, și ne referim aici la întreaga regiune, e acum stare de război. Bărbații, forțat sau nu, sunt trimiși pe front. Mulți se întorc în sicrie. Și unii sunt atât de tineri... Alarmerile sună aproape zilnic. Curentul electric este furnizat cu porția. Bisericele românești se închid. În partea de sud a Bucovinei nu mai putem să numărăm festivalurile și horele și zilele festive ale târgurilor și comunelor. Uneori am impresia că, de ceva timp încoace, cu cât mai grea este în nord suferința, cu atât mai mare este în sud veselia. La 10 februarie 2023, Maria Toacă nota: „[E] una din cele mai triste zile de la începutul acestui an, la Cernăuți! Sirena a urlat de dimineață, copiii de școală au stat mai mult în subsoluri decât la ore, în bănci. Știri alarmante dau năvală din toate părțile. Fiecare cu adăpostul și refugiul său. Trebuie să ne ținem, să ne agățăm de ceva, căci altfel ne pierdem, naufragiem, murim înainte de moarte. E foarte important să nu renunțăm la viață, la tot ce aveam să facem în aceste zile dacă nu trăiam în stare de război. Mă gândesc cum am fi început, dacă era pace, Anul Ciprian Porumbescu”.

Și nu ne gândim decât la faptul că, ce frumos ar fi fost să începă cu imnul „Pe-al nostru steag e scris Unire” (muzica lui Ciprian Porumbescu, versurile lui Andrei Bârseanu), sub al cărui stindard, spune Maria Toacă, „sau adunat românii la 1 decembrie 1918 la Alba Iulia” „Cu acest cântec pe buze, dar mai mult în inimă, continuă autoarea, ne-am ridicat și noi în apărarea limbii materne și a rădăcinilor străbune. Deși se pare că nu mai suntem uniți nici în cugete, nici în Dumnezeu, totuși cuvântul *Unire*, rostit sau păstrat în tăcere, este astrul cel mai luminos pe cerul limbii noastre.”

Viorica STAN

Cartea cronicilor din țara unde „oamenii și cărțile trăiesc împreună”

Reluând în titlu admirabila apreciere a lui Paul Celan, care spunea că vine din Bucovina, „un ținut în care oamenii și cărțile trăiesc împreună”, ne revine datoria de a face o scurtă prezentare volumului semnat de Ștefan Broască, autor inspirat de perspectiva transmisă de marele poet evreu originar din Cernăuți, *Acolo unde trăiesc autori și cărți. Cronici și articole* (Cernăuți, Editura „Misto”, 2022, 232 p.).

Ștefan Broască (n. 18 ianuarie 1949, loc. Băhrinești, regiunea Cernăuți – d. 6 septembrie 2022, Cernăuți), cunoscut publicist, traducător și critic literar, „istoric spiritual al scrisului românesc din nordul Bucovinei”, așa cum s-a reținut într-o prezentare publicată în „Libertatea Cuvântului” la data trecerii sale în eternitate¹, a fost un membru de seamă al comunității românești din regiunea Cernăuți. Profesor de limba și literatura română în satul natal, apoi corespondent și șef de secție la ziarul regional „Zorile Bucovinei”, redactor-șef al publicației „Plai Românesc” (după Vasile Tărățeanu), redactor superior la redacția din Cernăuți a Editurii Svit, vicepreședinte al Societății pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” din Cernăuți, atent observator al evoluțiilor în domeniul manifestărilor intelectuale, Ștefan Broască a semnat numeroase articole, eseuri, recenzii, cronicile literare în publicații din Ucraina, România, Republica Moldova, Canada, SUA.

Volumul de față cuprinde, în mare parte, cele mai relevante cronicile publicate de autor

în ziarul „Plai Românesc”, editat de Societatea pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu”, în anii ’90, dar și în alte publicații din Cernăuți și Chișinău, texte sugestive pentru o privire specială asupra literaturii nord-bucovinene din perioada postbelică.

Sincronizat cu pulsul conștiinței românești și bun cunoscător al vieții literare din Țara Fagilor, Ștefan Broască a aparținut generației cărturarilor care au contribuit major la ipostazierea literaturii în limba română, între care cele mai proeminente nume au intrat deja în enciclopedia culturii române contemporane.

1 <http://lyberti.com/stefan-broasca-istoric-spiritual-al-scrisului-romanesc-din-nordul-bucovinei/>

ne: Grigore Bostan (1940-2004) și Vasile Tărățeanu (1945-2022), membri de onoare ai Academiei Române, Vasile Levițchi (1921-1997), Grigore Crigan (1941-2021), Mircea Lutic (1939-2020), Ilie Tudor Zegrea (1949-2022), invocați permanent la evenimentele literare din nordul Bucovinei. Din aceeași vastă galerie de nume care au înnobilit cultura română din nordul Bucovinei, alte personalități, precum cunoscutul poet Arcadie Suceveanu (n. 1952) sau poetul și criticul literar Ștefan Hostiuc (n. 1951), creionează mai departe profilul scrisului în limba maternă din Bucovina.

Chiar la începutul volumului, făcând trimiteri la posibilitatea restrângerii consumatorilor de literatură română în comunitățile istorice românești, Ștefan Broască își exprimă rețineri față de destinul operelor în limba română, față de continuitatea acestora. Tocmai de aceea, cronicile care urmează sunt mărturii ale consonanței de care nu trebuie să ne despărțim, cu atât mai mult în rândurile celei mai mari comunități etnice de graniță cu România.

Cronicile sale includ nu doar autori și opere, ci și idei și atitudini care străbat ca un fir roșu întregul volum. Astfel, poetul Vasile Posteuca (1912-1972), unul dintre fondatorii grupării „Iconar”, este numit „rapsodul Bucovinei neîngenunchiate” (p. 10); Vasile Levițchi ilustrează „mistuirea prin poezie” (p. 13), cel care a urmărit permanent „descoperirea virtuților inedite ale cuvintelor, banalizate atât de mult într-o anumită epocă prin repetare oarbă și ipocrizie” (p. 19); Grigore Bostan este asociat cu „mitul poeziei înflorind” (p. 20), universitarul găsind, prin intermediul versurilor, calea „cea mai adecvată de a ajunge cu mesajul său la inima consângeniilor” (p. 25); ilustrul Arcadie Suceveanu sau „destinul răstignit” pe cuvinte (p. 28) este caracterizat de către critic drept „un purist al suprapoeziei, al unui metaforism luxuriant și al unor schelării sofisticate” (p. 29), opera sa remarcându-se prin „gravitatea discursului liric, mesajul civic înnobilitor, sinceritatea și sensibilitatea unei conștiințe poetice neîmpăcate cu tarele, atât impuse din afară, cât și venind dinăuntru, ale depersonalizării omului sau anihilării memoriei lui istorice” (p. 30); Vasile

Tărățeanu este asociat cu „poezia-manifest” (p. 34), „conștient de responsabilitatea actului poetic”, care „știe a da glas, cu un har poetic indubitabil, trăirilor colective asumându-și postura de tribun ardent ieșit în agoră” (p. 36); Mihai Prepeliță (n. 1947) aduce „vorbirea din inimă” (p. 37) și una dintre biografiile poetului nostru nepereche, *Tânguiosul glas de clopot*, publicat la Chișinău, în anul centenarului trecerii în eternitate a Luceafărului (p. 46), titlu ce redă chipurile iconice ale culturii române din Bucovina care l-au cunoscut pe Eminescu (p. 49), fapt care, în viziunea lui Ștefan Broască, „suplinește un gol pe care l-am resimțit aici, în nordul Bucovinei, cu acuitate de atâta timp” (p. 49). Grigore Crigan, „un truditor al cuvântului”, identificat cu publicația „Zorile Bucovinei”, unde a funcționat ca redactor-șef adjunct (p. 59), are meritul de „a ne readuce în memorie un trecut pe cât de aproape, pe atât și de îndepărtat, dar care deloc nu este străin și prezentului” (p. 61). Nicolae Spătaru (n. 1961) este plasat, metaforic, „între iluzie și realitate” (p. 67), Ștefan Broască relevând revoluțiile lirice ale acestuia, „foarte numeroase și variate”, de la „o escapadă la barul de noapte” la alta „la fel de temerară, prin Europa”, până la „revoluția perfectă” care se produce în... bibliotecă, „unde personajele istoriei își pot schimba locurile odată cu cărțile, după cum dorește proprietarul acestora, în fața căruia trebuie să stea până la urmă în <<poziție de drepti>>” (p. 69).

Ochiul critic al autorului nu poate ocoli nici creația lui Ștefan Hostiuc, căruia îi surprinde „reveria dincolo de măștile cotidianului” (p. 70) din chiar prima sa culegere de versuri publicată în anul 1996, *Clepsidra reveriei*. De la bun început, Ștefan Broască îl fixează pe autor ca fiind „un poet autentic” (p. 70), care, în elanul versificării, „ar deține secretul descifrării genezei actului creator” (p. 71). Simion Gociu (n. 1948), care a avut, între altele, și calitatea de redactor-șef al ziarului „Concordia”, personalitate civică aparte, beneficiază de aprecieri distincte, criticul nostru insistând, deopotrivă, pe calitatea sa umană și pe cea poetică (p. 73). După Ștefan Broască versurile acestuia, memorabile, merită o promovare mult mai intensă (p. 77). Un alt jurnalist remarcat în poe-

zie, despre care scrie autorul, este Ion Chilaru (1937-1994), redactor-șef al ziarului „Zorile Bucovinei”, considerat „un poet constant (...) cuprins în permanență de o dispoziție poetică majoră” (p. 77), aluzie fină la comandamentele majore ale ideologiei sovietelor.

De remarcat că volumul nu ocolește nici unul dintre titlurile care completează cu succes seria contribuțiilor relevante ce interesează marea istorie a literaturii române, în acest caz fiind vorba de lucrarea semnată de Grigore C. Bostan (1940-2004) și Lora Bostan (1951-2021), *Pagini de literatură română – Bucovina, regiunea Cernăuți, 1775-2000*, publicată în anul 2000.

Criticul subliniază că tratarea literaturii române din arealul bucovinean, cu excepția perioadei interbelice, devoalează faptul că „literatura română din Bucovina a avut de rezolvat (va avea de rezolvat și în secolul următor) o eternă ecuație – cea a raportului cu marea literatură română care și-a asumat sarcina esențială de a afla răspunsuri pe măsură la provocările estetice, în primul rând, dar și la cele morale ale creației universale” (p. 81). Aspect delicat în sine, după cum remarcă Ștefan Broască, arătând că, prioritar, în Bucovina, „actul de creație s-a datorat mai mult necesității supraviețuirii culturale și etnice” (p. 82).

Astfel, literatura bucovineană „a fost și va rămâne (în partea ei de nord) o literatură a rezistenței și supraviețuirii etnice”, ca și una „a înfruntării permanente a tentativelor de dublă marginalizare – de către cultura majoritară și de către cea națională” (din patria-mamă) (*Ibidem*).

Interesant este că Ștefan Broască nu și-a restrâns preocupările doar la creația literară din nordul Bucovinei, cartea conținând referințe inclusiv la titluri semnate de autori din sudul Bucovinei și nu numai: Ion Cozmei, Ion Beldeanu, Narcisa Hulubaș, Lorin Furtuna, Dumitru Oniga, Ion Popescu-Sireteanu, Adrian Dinu Rachieru, Alina Elena Andruhovici, Rodica Puia. De asemenea, volumul face trimiteri la autori din sudul Dunării, din Voivodina sau Banatul sârbesc, precum Pavel Gătăianțu și Vasile Barbu. Incluși sunt și scriitori din Chișinău: Leonida Lari, Vasile Galaicu, Ana-

tol Ciocanu, Gheorghe Ciocoi, Efim Tarlapan, Lora Rucan, Lorina Bălțeanu, Victor Prohin, Ioan Mănăscuță.

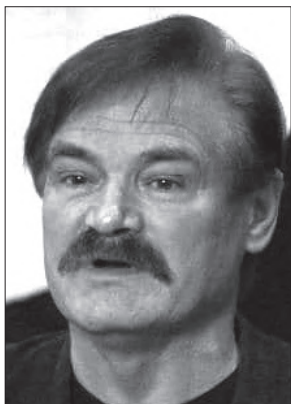
În privința articolelor care completează cartea, acestea au ca subiecte almanahul „Țara Fagilor”, revista „Familia Română” de la Oradea, personalitatea de demult a lui Aron Pumnul și cea mai recentă a istoricului cernăuțean Dumitru Covalciuc (1947-2017), prezentat de autor în notă critică (aici numai contemporanii ar avea dreptul a se pronunța).

Alte titluri recenzate de autor sunt: *Mesaje din trecut. Istoria ca lumină, speranță și leac* (2020), volum semnat de arhivistul Dragoș Olaru (p. 182-192), și albumul *Cernăuți. Arhitectură europeană. Arhitectură românească, 1860-1940* (2018). Parcurgerea acestora de către orice persoană interesată de fenomenul culturii române din nordul Bucovinei reprezintă un cert câștig de ordin cultural.

Titlul care încheie volumul este unul revelator pentru crezul intelectual al autorului, acesta fiind dedicat poetului național: *Românii din nordul Bucovinei sub steaua eternității lui Eminescu* (p. 207-215). Sugestiv, una dintre învățăturile de memorat, desprinsă din opera eminesciană, subliniată ca atare de către Ștefan Broască este următoarea: „trebuie să ne cunoaștem trecutul, pentru ca să putem îndrepta prezentul și viitorul” (p. 214).

La finalul volumului sunt reproduse copertele cărților recenzate, detaliu important pentru orice istoric al literaturii generale.

Parcurend cu atenție cartea lui Ștefan Broască, vedem că ea nu reprezintă doar o galerie a cronicilor publicate de autor în țara unde, odinioară, „oamenii și cărțile trăiau împreună”, ci mult mai mult. Volumul devoalează o veritabilă călătorie printre creațiile celor mai importanți poeți bucovineni contemporani și totodată o expunere a emoțiilor artistice legate de mediul specific în care aceștia s-au remarcat, o evaluare a mentalității generației de intelectuali cernăuțeni aflați la baza manifestărilor culturale, la care mai tinerii intelectuali ai mediului etnic românesc sunt chemați spre a readuce în legendara Țară a Fagilor mirajul de altădată al locului înveșnicit de Paul Celan prin inspirata sa sintagmă, parafrazată de autor în titlul volumului.

Ianoși ȚURCANU

În zidul care n-a căzut, fă o fereastră către soare...

UNEORI...

Uneori, mă simt
ca un lucru pus într-un colț
și uitat.

Dar când tu, iubito,
deschizi fereastra
și mă chemi ca să privim
cum strălucește marea
în noaptea înstelată,
iar părul tău sălbatic
vibrează în ape lunare,
o zbatere de pleoapă
în inima
mă retrezește la viață.

Și fericirea
e atât de-adevărată și calmă.

O, timpule, nu te grăbi
să-mi pui pe buze
buzele tale, ultime.

SENTINȚĂ

Văzându-l trist
și plimbându-se aiurea
prin grădinile Edenului,
Dumnezeu l-a chemat pe Adam,
i-a scos o coastă,
a modelat-o pe Eva și i-a zis:
– Alegeți-o de nevastă!

– Cum să aleg, Doamne,
fără alternativă?
– Bărbații deștepți nu pun
astfel de-ntrebări. Privește-o!
Ce aș fi putut să fac mai bun
dintr-o banală, ca să nu spun
prăpădită coastă.
– Și cât timp voi fi obligat
să stau cu ea împreună?
– Până la capăt!
Până la capătul lumii!

Femeia zâmbea enigmatic.
Începu să-și aranjeze părul
cu degetele ei gingașe și delicate,
parcă acuzând bărbatul
că n-are simț selectiv
și nici gust estetic.

– Ce să înțeleg eu, Doamne,
din chestia asta?
– Că sunteți două jumătăți
condamnate
să reconstituiți Întregul.
– Doamne, mă simt ca și cum
aș fi condamnat
să părăsesc Raiul!...

SINCER VORBIND

Sincer vorbind,
mă dau în vânt
după lucruri care conțin
elemente moralizatoare

și gânduri ceva mai filosofice.
De exemplu, uneori
vreau să stau de vorbă
cu mine însumi despre destin.
Se spune că destinul
e ca un actor singuratic,
cu mâinile ascunse la spate,
liber, obraznic și fără frică
de rostogolirea întâmplării.
Tu vrei să devii vânzător
de înghețată, iar el te împinge
să fii Leonardo sau Aristotel.
Te împotrivești, țiți,
dai din picioare, iar destinul
îți dă un șut în fund și te împinge
să fii Socrate, Schopenhauer,
Hugo, Newton sau Ghiță al Aglaei.
Ai vrea să fii nebunatic,
să iubești femei fatale,
să fii leneș și (de ce nu?)
să mori prost,
dar ești condamnat să ajungi
deștept sau chiar genial.
Grație destinului,
luăm aproape întotdeauna
curbele în linie dreaptă!
(Uf, ce frază lungă
și neinspirată!)
Un lucru e sigur: fără el
mai-mai că n-am putea trăi!
Așadar, nimic nou!
Nici chiar Shakespeare
n-ar mai avea
nimic de inventat.

FLOAREA

Pe muchia unei stâncii
abrupte
am văzut o floare:
avea culoarea
ochilor tăi.

M-am oprit.

Peste trecătoare ploua
cu fulgere și tunete.

Floarea
de pe crestele alpine
parcă vroia să-mi spună
că mâine din nou
va fi soare.

LACRIMILE NU SE VĂD

Mi-am trimis copilăria
la furat mere și struguri,
apoi i-am dat voie
să se ducă la săniuș -
n-a mai venit înapoi.

Mi-am trimis tinerețea
peste toate oceanele și continentele
în căutarea fericirii și adevărului.
Nici ea nu s-a întors.

M-am pornit să văd pe unde-s.
Mă plimb pe bulevardele
propriilor iluzii,
merg într-acolo unde eternitatea
așteaptă nemișcată,
iar marea toarce molcom
lângă țarmuri
fire de magie.

Nici urmă de copilărie sau de tinerețe.

O ploaie caldă îmi cade
peste față
cu stropii ei argintii.
Lacrimile nu se mai văd.

SALUT, SINGURĂTATE!

Salut!... Ia loc, singurătate,
Aici, lângă fotoliul meu,
Ca să vorbim pe săturate,
Cât arde focu-n șemineu.

Rămâi în casa mea o vreme,
Să urmărim tăcuți, în doi,
Cum zac în iarbă crizanteme
Și vântul șuieră prin ploi.

Știu, vor și alții să te cheme,
Cum te-au chemat de-atâtea ori.
Nu te grăbi, încă-i devreme,
Rămâi cu mine până-n zori.

Prin dans de umbre călătoare
Când parcă multe nu au sens,
Am să-ți divulg ce forță are
Destinul care l-am ales

Și am să-ți spun – nu prima dată! –
Ce dureros și trist mi-ar fi,
De ai pleca și niciodată
Eu nu te-aș mai putea găsi.

Zile și nopți nenumărate
Ai fost alături mereu,
M-ai ajutat să scriu o carte
Sau să vorbesc cu Dumnezeu.

N-a mai rămas prea multă vreme
Să fim, ca în trecut, în doi...
Ah, mor în nopți crizanteme
Și vântul suieră prin ploi!

EXISTĂ O MARE

Există o mare la care privesc,
Cu bărci ce se mișcă agale,
Există o casă în care trăiesc,
Mai departe sunt șoaptele tale.

Există un port și un chei pitoresc,
Și munții, și râul din vale,
Există și stele ce altfel sclipesc,
Legănate-n privirile tale.

Există un loc unde-n zori pescuiesc
Stavrizi – lângă stâncile goale,
Există un cer unde păsări rotesc,
Când aproape sunt buzele tale.

Există corăbii ce-n zare plutesc
Spre țări și aventuri ireale,
Există o viață pe care-o iubesc.
Mai departe sunt brațele tale.

CÂTEVA TOAMNE, NIȘTE NORI...

Când cumpăna luminii line
Aprinde florile-n castani,
Trec nevăzuți pe lângă mine
Cei mai frumoși și tineri ani.

Și trec, ca apa înstelată
Peste chemare de ecou,
Toți cei ce i-am iubit odată
Și aș dori să-i văd din nou.

Însă nimic nu se repetă
Și cronometrul cade când
Tristețea se prelinge lentă,
Plătind ce trebuie plătit

Și istovită, se strecoară
Printre peisajul arămiu
Ce, iată-iată,-o să dispară,
Căci e târziu, e prea târziu.

Nu știu ce mă așteaptă mâine,
Dar mai visez, prins de flori,
Să văd cum trec pe lângă mine
Câteva toamne, niște nori...

ALĂTURI

Prietenilor mei
Spre cel ce descoperă o insulă nouă
Și mă îndeamnă s-o admir și eu,
Mă voi duce de ninge, de ploua
Sau de e soare în portul său.

La cel ce întinde o față de masă
Și mă-ntâlnește cu-n zâmbet senin,
Mă voi duce, cu drag, la el acasă,
Voi lua cu mine și o sticlă de vin.

Pe cel ce iubește o cafea bună
Și privește la toate împăcat,
Îl voi urma în orice furtună,
Știu că de el nu voi fi trădat.

Există oameni care tot timpul
Ne-ajută prin felul lor de a fi.
Alături de ei totul e simplu.
La focul lor te poți încălzi.

CÂND ZI DE ZI...

Când zi de zi, câte puțin,
Te-apasă frigul și uitarea,
Bea o cafea, gustă un vin,
Privește și admiră marea.

De vin furtuni la nesfârșit
Și valurile-s tot mai grele,

Să-ți amintești de-un om iubit
Cu care ai privit la stele.

Când vezi că totul e pierdut,
E prăbușit și n-ai salvare,
În zidul care n-a căzut,
Fă o fereastră către soare.

Prin ceața grea, ca un ecou,
Pe-aripi de vânt, toate-au să zboare
Și viața va avea din nou
Culori și mai fermecătoare.

Eleonora SCHIPOR

Într-o zi de mai, la Pătrăuții de Jos: povestea unei case devenite muzeu

A fost frumos, ca într-o poveste. Chiar și ploaia, care a cernut mărunț și neconținut peste satul Pătrăuții de Jos, părea să binecuvânteze, nu să stingherească. În ciuda greutăților prin care trecem cu toții, aici, în Ucraina, ziua de 25 mai a acestui an va rămâne pentru totdeauna în amintirea pătrăucenilor și a numeroșilor oaspeți care ne-au onorat cu prezența. A fost ziua în care o casă veche a re-devenit suflet viu: s-a deschis un nou muzeu etnografic, în incinta unei gospodării țărănești restaurate cu grijă și dragoste.

O casă cu memorie

La Pătrăuții de Jos, sat bucovinean de pe Valea Siretului, s-a întâmplat ceva cu totul aparte. O casă veche, cândva aparținând gospodarilor Balașa și Constantin Popescu, a fost transferată, renovată și restaurată, devenind muzeu. Cei care au moștenit-o, Floarea Vașcă și Vasile, fiul ei, au donat-o comunității, pentru ca ea să devină loc de păstrare a memoriei și a frumosului.

Inițiativa aparține domnului Laurențiu Dragomir, directorul Asociației Protecția Pa-

trimoniului din București, un prieten devotat al bucovinenilor nordici. Dumnealui este omul care a făcut posibil muzeul de la Crasna, ce poartă numele poetului Ilie Motrescu, și cel care, împreună cu echipa sa, restaurează criptele vechilor morminte din cimitirul din Cernăuți. Cu sprijinul său direct, casa a fost ridicată din nou, în spatele căminului cultural, pe terenul din vecinătatea stadionului sportiv.

Lucrările de restaurare și reamenajare au fost coordonate de Natalia Balan, conducătoare artistică a căminului cultural, ajutată de părinți, Elena și Ilie Clioț – oameni harnici, pricepuți și devotați. Mulți pătrăuceni au contribuit la refacerea casei, la adunarea exponatelor, la decorul încăperilor. A fost o muncă de echipă, dar și o lucrare de suflet.

O lume în trei camere

Muzeul cuprinde două încăperi și o tindă – spațiu nelipsit din casele țărănești de altădată. Aici se regăsesc obiecte care spun povești: dulapuri, paturi, lațe, stative de țesut, scortare, țoluri, lăicere, perine cusute și croșetate, ștergare, icoane, tablouri, obiecte de lucru manual. Vasele de lut, ulcioarele, farfuriile, paharele și suvenirele de altădată își găsesc locul firesc în această casă-muzeu.

Costumele populare, cămășile, basmalele – atât bărbățești, cât și femeiești – sunt expuse cu grijă, într-o atmosferă care invită la contemplare. În șopronul din spatele casei, ca odinioară, se află uneltele de muncă folosite în gospodărie și la câmp, vara și iarna. Fiecare obiect este o mărturie a unei vieți trăite cu demnitate.

Într-o încăpere separată se află biblioteca donată de regretatul conferențiar universitar Ilie Popescu, primul Cetățean de Onoare al satului. Reamenajarea ei a fost realizată împreună cu bibliotecara șefă, doamna Maria Ștefureac. Este un spațiu de liniște și reflecție, unde cărțile vor continua să sosească, iar gândurile să se adune.

Oaspeți, binecuvântări și prietenie

Ziua deschiderii a fost marcată de prezența unor oaspeți de seamă. Au sosit domnul

Laurențiu Dragomir și ajutorul său, Silviu, din București, Ioan Ițco – profesor, expert în turism și președinte-fondator al Asociației „Dacia Străbună”, alături de o delegație din comuna Melișăuți, județul Suceava. A fost prezent și consilierul județean Dănuț Ursachi, fondator al Asociației „Pământul strămoșesc”, din Vicovul de Sus.

De la Cernăuți a venit doamna Consul General al României, dr. Irina Loredana Stănculescu, însoțită de Consulul Cristian Dacica. Au fost prezenți și Vasile Răuț, președinte al Societății „Golgota”, Vladimir Acatrini, președinte al Asociației Bibliotecarilor Bucovineni, Maria Toacă, publicistă și președintă a Societății „Doamnele române”, Felicia Toma, redactor-șef al ziarului online „Zorile Bucovinei”, Nicolae Bodnariuc și Ilie Ioneț, directori de liceu și, totodată, directori ai muzeelor din Opișeni, respectiv, Iordănești, Mariana David și Aurica Bojescu, reprezentante ale comunității românești din Ucraina.

Autoritățile locale au fost reprezentate de primarul comunei Pătrăuți, Ion Grijincu, și starostele satului Pătrăuți de Jos, Vladimir Berla. Au venit profesori, medici, intelectuali, pensionari, copii, locuitori ai celor două sate – mulți îmbrăcați în haine naționale, ca la o sărbătoare a identității.

Serviciul divin a fost oficiat de trei preoți: protoiereul Dumitru Gavriloe, preotul Daniel Popescu și protoiereul Gheorghe Pătrăucean. Ei au sfințit muzeul și pe cei prezenți, într-un gest de binecuvântare și recunoștință.

Panglica simbolică de la intrare a fost tăiată de doamna Consul General și de domnul Laurențiu Dragomir, inițiatorul înființării muzeului – gest solemn, dar plin de căldură.

Dansuri, cântece și daruri

În căminul cultural a avut loc un concert festiv, prezentat de ansamblul „Mugurel”, condus de Larisa Popescu-Chedic. Cele trei grupuri de dansatori au evoluat în costume autentice, specifice locului. Tânăra interpretă Elena Pătrăucean a încântat publicul cu vocea sa melodioasă.

Între momentele artistice s-au rostit cuvântări, felicitări, s-au făcut donații. Diplomele,

aprecierile și mulțumirile au fost adresate în special domnului Dragomir, Nataliei Balan, soților Cliot. Meșterul popular Vasile Vașcă i-a oferit domnului Dragomir o icoană pictată în lemn – dar simbolic, dar sincer.

Au fost menționați și cei mai activi pătrăuceni care au contribuit la muzeu: Doina Pojoga, Toader Garaga, Elena Burla, Iulia Tvardovski, Maria Ștefureac, Viorica Pițu, Ion Zmoșu, Larisa Chedic, Maria Balan, Cristina Popescu, Aurora Toma, Uliana Bodnariuc, preotul Gheorghe Pătrăucean și mulți alții. La construcții și reamenajare au ajutat Ionel Schipor, Vasile Gheorghian și alții.

Natalia Balan, noua directoare a muzeului, împreună cu mama sa, Elena Cliot, au adus exponate de la casa bunicilor și părinților Ilie și Elizaveta Gheorghian – gest de continuitate și iubire.

În coridorul de la intrare, toți cei prezenți au fost serviți cu bucate tradiționale, pregătite cu migală și dăruire de mamele copiilor din ansamblul de dansuri. Sarmale, plăcinte, alivenci, colaci și dulciuri de casă au fost așezate pe mese cu ștergere cusute, ca într-o nuntă a satului. Erau gustări care nu doar hrăneau, ci aminteau de copilărie, de sărbători, de tihna de altădată.

Atmosfera a fost una de sărbătoare autentică, dar și de reculegere. Fiecare gest, fiecare cuvânt, fiecare privire purta în sine o emoție greu de descris. Era bucuria de a vedea că, în ciuda vremurilor, în ciuda ploii, în ciuda răvășirii sufletești, ceva frumos se poate naște. Că o casă veche poate deveni muzeu. Că o comunitate poate deveni familie.

Muzeul din Pătrăuții de Jos nu este doar o colecție de obiecte. Este o declarație de identitate. Este un spațiu în care trecutul nu este uitat, ci reîmbrățișat. Este un loc unde fiecare zgardă, fiecare icoană, fiecare ulcior are o poveste. Unde fiecare vizitator este invitat nu

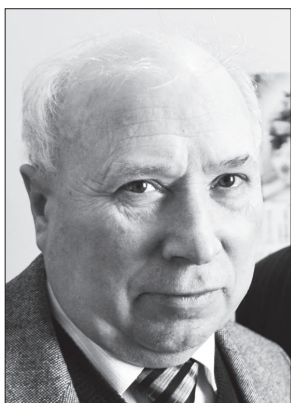

doar să privească, ci să simtă, să înțeleagă, să se regăsească.

De acum înainte, acest muzeu va fi deschis tuturor celor care doresc să vadă ceva frumos, să pătrundă într-o lume a istoriei, a tradițiilor, a obiceiurilor, a neamului nostru. Va fi loc de întâlniri, de prezentări de carte, de expoziții, de evenimente culturale. Va fi un spațiu viu, în care memoria nu se conservă, ci se transmite.

Sincere mulțumiri se cuvin tuturor celor care au făcut posibil acest vis: celor care au donat exponate, celor care au muncit, celor care au crezut. Fiecare contribuție, oricât de mică, a fost o cărămidă în zidul acestei case a sufletului românesc.

Da, a fost frumos. Ca într-o poveste. O poveste despre răbdare, despre prietenie, despre neuitare. O poveste despre Pătrăuții de Jos. O poveste despre noi.

Vasile CARLAȘCIUC

Poeta Tamara Severniuk, excelentă traducătoare din literatura română

Poeta și traducătoarea cernăuțeană, Tamara Severniuk, împlinește anul acesta frumoasa vârstă de 85 de ani. Ea se numără printre oamenii de litere ucraineni, care au realizat traduceri excelente din opera poetică a lui Mihai Eminescu, precum și din versurile altor poeți români.

Numele lui Mihai Eminescu este strâns legat de Cernăuți, de Cernăuții lui Aron Pumnul. La Gimnaziul austriac, profesorul de română și participantul la revoluția din 1848 i-a dat învățăcelului Mihail Eminovici o lecție de patriotism. Aron Pumnul i-a fost puțin timp profesor gimnazistului Eminovici. La Obergymnasium, fiul căminarului Gheorghe Eminovici din Ipoțești, l-a avut dascăl mai ales pe Ion Gheorghe Sbiera. Dar Aron Pumnul l-a găzduit (ca și pe frații săi mai mari) și i-a pus la dispoziție bogata sa bibliotecă, unde printre cărțile îndrăgite se aflau Lepturariile, crestomații ale scrisului românesc de la acea oră, alcătuite de Aron Pumnul. Lepturariile erau atunci ceea ce astăzi sunt cărțile de citire.

Moartea subită a profesorului drag a constituit o mare durere pentru învățăcelul privatist. În zilele geroase de la sfârșitul lunii ianuarie 1866, când „frumoasa Bucovină” s-a „îmbrăcat în doliu”, iar „metalica vibrândă a clopotelor jale” anunța cu mare jale că „se stinse un luceafăr, se stinse o lumină, se stinse o dalbă stea”, se produce, cu această tristă ocazie, și debutul literar a celui care urma să devină Luceafărul poeziei românești, poetul național al românilor. Cu cele mai emoționante epitete îndureratul învățăcel îl deplânse pe dascălul

iubit în prima sa poezie – „La mormântul lui Aron Pumnul”.

Aron Pumnul era o personalitate cunoscută în mediul intelectual din Cernăuți. Venit în acest oraș provincial al Imperiului Habsburgic, revoluționarul transilvănean a avut grijă ca acea „primăvară a popoarelor europene” (după cum a fost numită Revoluția pașoptistă) să verse lumină și căldură asupra vlăstarilor graiului matern. El s-a consacrat cauzei deșteptării spiritului și conștiinței naționale prin activitatea sa pedagogică și publică, fiind unul dintre ctitorii Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. Acest merit al lui Aron Pumnul a fost menționat chiar de unele personalități notorii ale ucrainenilor bucovineni. Profesorul Stepan Smal-Stoțki scria că „Pumnul, pe lângă faptul că era un bun învățător, manifestând o iubire fierbinte față de cuvântul matern, a devenit un organizator al comunității valahe (adică românești – n.a.) din Bucovina spre viața național-politică”. În acest sens se înscrie și poezia de debut a lui Mihai Eminescu.

Nu se poate vorbi despre Eminescu și Bucovina fără a face referință la această poezie, cu care încep mai toate volumele poetului nepereche. În sonurile ucrainene ea a răsunat în varianta Tamarei Severniuk la începutul actualului secol. Traducătoarea a avut-o în preajmă pe profesoara de latină de la Universitatea cernăuțeană, Zenovia Peniuc, care i-a fost prietenă și îndrumătoare. Anume ea a ajutat-o pe poeta ucraineană să înțeleagă subtilitățile versului eminescian și măreția personalității lui

Aron Pumnul. Versiunea ucraineană a poeziei „La mormântul lui Aron Pumnul”, propusă de Tamara Severniuk, a fost înalt apreciată de profesorul Grigore Bostan. Cititorul ucrainean care se interesează de literatura română are astfel posibilitatea să ia cunoștință de începuturile creației poetului nostru național.

Despre Zenovia Peniuc, Tamara Severniuk vorbește în termenii cei mai laudativi, pentru că ea a fost aceea care i-a deschis „fereastră” către cultura și literatura română: „Ea a apărut în viața mea ca un tunet din senin, ca o fulgure ușoară. „Florionovna” (*așa o numește după patronimic – fîca lui Florian – pe Zenovia Peniuc „ucenica” ei, Tamara Severniuk – n.a.*) nu mi-a fost profesoară. Eram studentă cam bolnăvicioasă și ea m-a luat acasă. Dacă în viață există o oarecare legitimitate tainică și inexplicabilă, lucrul acesta nu este întâmplător. Zenovia Peniuc în viața mea este un caz sfânt și o legitimitate sfântă. Când am trecut pentru prima dată pragul casei sale, m-a impresionat mulțimea de cărți. Am observat că o bună parte dintre ele erau în limbi străine. Nu știam că ele sunt în limba română. Avea o carte voluminoasă cu creații ale clasicii literaturii române. În general, pentru ea România nu era o țară străină, un pământ străin. Ea a învățat și a lucrat pe timpul României. Acolo i-au rămas prieteni și cunoscuți. M-a luat cu ea într-o călătorie în România, ca să-mi arate această țară. De la ea am descoperit nu numai literatura română, ci și muzica românească. Când am auzit pentru prima oară „Balada” lui Ciprian Porumbescu, aceasta m-a cutremurat atât de mult ca și poezia „Moartea căprioarei” de Nicolae Labiș. Această poezie conține energie, putere, e pătrunsă de o adâncă durere lăuntrică, e despre rezistența interioară a acestor oameni. Melodia lui Ciprian Porumbescu începe cu o tonalitate minoră, apoi urmează acorduri furtunoase. Am înțeles cu sufletul: oricâtă durere ar avea omul, oricâte chinuri ar îndura, finalul trebuie să fie luminos. Așa mi-a spus ghidul de la Muzeul „Nicolae Labiș” din Mălini. Nu pot să uit nici Ipoteștii lui Eminescu. Ei îmi sunt sufletește foarte aproape... Iar al-

Tamara Severniuk, împreună cu Zenovia Peniuc, în anii 60 ai secolului XX

fabetul românesc l-am învățat tot cu Zenovia Peniuc, într-o altă călătorie – la Koktebel.

Cred că nu întâmplător Tamara Severniuk s-a apucat să traducă și poezia de debut a lui Mihai Eminescu. Avea deja traduse câteva poezii din lirica eminesciană, precum și din versurile Veronicăi Micle. Un fior interior inexplicabil a îndemnat-o să îmbrace în veșmântul sonor al limbii ucrainene „lăcrimioarele” învățacelui Mihai Eminovici la mormântul profesorului iubit, Aron Pumnul. Această traducere poate fi considerată ca un fel de recunoștință profundă a poetei Tamara Severniuk față de profesoara și îndrumătoarea sa, Zenovia Peniuc. Sentimentele sincere și-au pus amprenta pe mesajul artistic.

Tamara Severniuk ține foarte bine minte cum într-o bună zi, în livada cu pomii în floare, Zenovia Peniuc i-a citit și i-a explicat, vers cu vers, celebra poezie „Moartea căprioarei” de Nicolae Labiș. Lectura a exercitat asupra ei o impresie atât de puternică, încât nu și-a putut stăpâni lacrimile. Tragedia, adusă de foamea din anul 1946, despre care scrie cu atâta dramatism veșnic tânărul Nicolae Labiș în capodopera sa, nu este străină micilor ucrainenilor. Această urgie a bântuit și în Ținutul Podoliei, baștina Tamarei Severniuk. Ea a găsit în poezia lui Labiș exprimarea artistică profundă a acestor calamități naturale și sociale.

Traducerea a fost inclusă în volumul de versuri „Jăratul bucuriei și tristeții”, edi-

Poeta Tamara Severniuk la masa de scris

tată la Cernăuți în 2023. Câteva exemplare au ajuns și la Muzeul „Nicolae Labiș” din Mălini, vizitat pe timpuri de Tamara Severniuk împreună cu buna sa călăuză în cultura și literatura română. Administrația Muzeului „Nicolae Labiș” a apreciat acest act de cultură, săvârșit de poeta și traducătoarea din Cernăuți, acordându-i, cu prilejul jubileului său de 85 de ani, o Diplomă de Excelență pentru traducerea poeziei „Moartea căprioarei”. O Diplomă de excelență a primit Tamara Severniuk și din partea Consulatului General al României la Cernăuți pentru traduceri în ucraineană din creațiile clasicilor literaturii române.

„Fiecare scriitor dorește să fie cunoscut nu numai în cerul neamului său. Îmi este foarte plăcut că această carte a mea, cu traducerea poeziei „Moartea căprioarei” de Nicolae Labiș, a ajuns și în România, la baștina acestui poet extraordinar. Mă bucur că o vor cunoaște și cititorii ucraineni, care au trecut prin suferințe asemănătoare. Unele poezii de ale mele au fost traduse în limba română de Ion Cozmei și îi sunt foarte recunoscătoare. Poezii de ale mele

au fost traduse și în Ungaria, Germania... Poetul dorește ca opera sa să fie popularizată cât mai mult, e o tendință firească. El nu trebuie să fie cu gândul numai la piscurile creației, el trebuie să-și facă misiunea cinstită. Iar timpul va arăta dimensiunea adevărată a stelei sale. Chiar și stelele mici au însemnătatea lor. Fără ele stelele mari ar fi stele obișnuite. Nu trebuie să te temi de stelele care te privesc, caută steaua ta. Dacă o vei simți în dreptul inimii, ea te va lumina oricând.”

„Eu nu simt tristețea și singurătatea. Am un stilou la îndemână, cărți și caiete. Ce-mi trebuie mai mult?” – se întreabă distinsa poetă.

Tamara Severniuk a se îngână cu grijile vieții zilnice. Starea sănătății nu-i permite plimbări prin oraș, o ține mai mult la geamul apartamentului care dă în curte. Este un geam deschis spre lume, fiindcă imaginația poetei este colosală. Numai în frunzișul copacilor din curte ea a descoperit circa o sută de nuanțe ale culorii verzi. Dar câte nuanțe ale stării sufletului uman presimte poeta?! În concepția sa, poetul trebuie să fie într-o mare măsură profet, să prevadă viitorul. Unele gânduri profetice ale Tamarei Severniuk despre vremurile în care trăim au fost expuse în ritmul versului și incluse în recentul ei volum „Freamătul curgerii timpului”. Ea declară: „Acesta nu este războiul meu,/ Dar el este în mine,/ Aceasta nu este vina mea,/ Dar ea-mi înnegrește zilele...”.

În preajma jubileului său de 85 de ani, Cernăuțiul, pentru prima dată, a fost atacat cu o rachetă și mai multe drone. Tamara Severniuk a văzut prin geamul ei aceste aparate zburătoare aducătoare de moarte și distrugerii. Chiar în ziua ei de naștere, 26 iulie, inamicul a atacat cu drone și rachete orașul de baștină a Tamarei Severniuk – Starokosteiantîniv din regiunea Hmelnițki. Să fie o simplă coincidență? Parcă nu-mi vine să cred.

Serghei VORONȚOV

Leon și Leonardo

Когда Леону было десять лет, началась Первая мировая. Цивилизованные граждане вдохновенно стреляли друг в друга, душили друг друга в своей справедливости, оплевывали друг друга в газетах. Еще они захлебывались в патриотических восторгах. Еще они невероятно гордились собой. Такое вот неординарное было детство у Леона. Хотя он провел его в безопасности, в прекрасной Вене, куда уехал от войны к деду.

Родной город Леона звался Czernowitz, он шесть раз героически переходил из рук в руки военных. От русских – австрийцам, от австрийцев – к русским. И так еще раз, и еще. Леон читал газеты. Его патриотическое чувство играло каждый раз, когда правда побеждала, и родная австрийская армия вновь занимала город. Но. Когда война закончилась, Леон вернулся домой, в Czernowitz, и с удивлением обнаружил, что его вчерашний патриотизм, в общем-то, преступление. Австрийцы оказались преступниками, а город стал называться Cernăuți. Леону было пятнадцать. С удивлением он отметил, что родина куда – то пропала. Но город, город остался. Это было даже забавно.

Наступила эпоха великих надежд на гуманность и справедливость, ведь преступные немецкая и австро-венгерская империи, которые затеяли мировую войну, развалились. Преступная эпоха сменилась счастливой эрой прогрессивных националистических государств. Леон доучивался

Când Leon avea zece ani, a început Primul Război Mondial. Cetățenii civilizați se împușcau cu însuflețire unii pe alții, se sugrumau în numele dreptății, se scuipau reciproc în ziare. Se înecau în extazuri patriotice. Se mândreau teribil cu ei înșiși. Așa a fost copilăria lui Leon – neobișnuită. Deși el a petrecut-o în siguranță, în frumoasa Viena, unde fugise de război la bunicul.

Orașul natal al lui Leon se numea Czernowitz. A trecut eroic de șase ori dintr-o mână militară în alta. De la ruși la austrieci, de la austrieci la ruși. Și iar, și iar. Leon citea ziarele. Simțul lui patriotic vibra de fiecare dată când „adevărul” învingea și armata austriacă recucerea orașul. Dar când războiul s-a sfârșit, Leon s-a întors acasă, în Czernowitz, și a descoperit cu uimire că patriotismul de ieri devenise, în fond, o crimă. Austriecii erau acum criminali, iar orașul se numea Cernăuți. Leon avea cincisprezece ani. Cu uimire a constatat că patria dispăruse. Dar orașul – orașul rămăsese. Era chiar amuzant.

A început epoca marilor speranțe în umanitate și dreptate, căci imperiile criminale – Germania și Austro-Ungaria – se prăbușiseră. Epoca vinovată fusese înlocuită de era fericită a statelor naționaliste progresiste. Leon își termina liceul și știa că venise epoca umană – așa i se spusese. La liceu învăța despre crimele ascunse ale blestemaților Habsburgi, care aduseseră lumea în pragul războiului. Acum, Leon zâmbea ironic la amintirea patriotismului său copilăresc. Și totuși... își amintea de muzeul strălucitor de istorie a artei, aproape de apar-

в лице, и знал, что гуманная эпоха наступила, ему так объясняли. В лице учили о скрытых преступлениях проклятых Габсбургов, которые довели мир до огромной войны. Теперь Леон посмеивался над своим детским патриотизмом. И все же... вспоминал блистательный музей истории искусств, недалеко от дедовской квартиры в этой самой почти преступной прекрасной Вене, все эти бесконечные колоннады, свои зарумянившиеся среди картин щеки. Это острое сладкое ощущение чужого восторга, которое лилось из этих полотен. Бродяжа по залам, он думал, то ли Бог восторгается этими картинами, то ли это восторг самих художников. Леон вздрагивал, когда вспоминал эти музыкальные переходы лестниц, бесконечный мрамор, нежные белоснежные статуи – их камень так впитывал свет, как тело ласку. И это потрясало его.

Наконец он закончил лицей и поехал учиться в самое прогрессивное национальное государство – это была Италия.

tamentul bunicului, în acea Viena aproape criminală, dar minunată. De coloanele nesfârșite, de obraji săi înroșiți printre tablouri. De acea dulce și ascuțită senzație de extaz străin care curgea din pânze. Rătăcind prin săli, se întreba: oare Dumnezeu se extaziază în fața acestor picturi, sau e doar extazul pictorilor înșiși?

Tresărea când își amintea trecerile muzicale ale scărilor, marmura nesfârșită, statuile albe, delicate – piatra lor absorbea lumina ca trupul mângâierea. Și asta îl cutremura.

A terminat liceul și a plecat să studieze în cel mai progresist stat național – Italia. La Academia Florentină de Pictură. În esență, mergea spre Ghirlandaio și Botticelli, spre marile fresce ale lui Leonardo. Dar a ajuns la Mussolini. Printre galerii și turnuri se plimbau cămășile negre. Completau frescele. Poate că puteau fi modele pentru capelele pictate. Pentru Leonardo și Domenico, Sandro și Giovanni... Dacă și-ar fi scos cămășile, dacă n-ar fi gândit atât de mult la patrie, dacă n-ar fi fost atât de patrioți, poate că ar fi fost personaje

Serghei Voronțov la o lansare de carte

Во Флорентийскую академию живописи. В сущности, он ехал к Гирландайо и Ботичелли, к великим фрескам Леонардо, но приехал он к Муссолини. Между галереями и башнями бродили чернорубашечники. Они дополняли фрески. Может, они могли быть натурщиками для всех этих расписных капелл. Для Леонардо и Доменико, Сандро и Джованни... Сними чернорубашечники свои рубахи, не думай они так много о родине, не будь они такими патриотами, они могли быть персонажами для капелл, но так... их фотографировали для местных фашистских газет.

Жмурясь от утреннего солнца, идя в эту великую, в эту знаменитую, прекрасную Флорентийскую академию, Леон думал о том, что, когда Леонардо шел на работу, он тоже видел тогдашних чернорубашечников. Конечно, их не называли так модно, как теперь – “фашистами”, но в каком-то виде они были и в пятнадцатом веке. И в ноздрях Леонардо стоял запах масла, а под ногтем застревал какой-то неискоренимый кусочек краски, кадмия, охры или сепии. Как теперь у Леона. Леонардо не смотрел на них, потому что тогда он бы никогда не нарисовал своих мадонн и мудрецов, если б он смотрел на чернорубашечников. Так думал Леон...

Леону, правда, нравились несколько встревоженные и взъерошенные линии экспрессионизма, а не плавные линии Леонардо. Он нарисовал несколько картин о войне, о великой бедности. О них бурно потолковали и забыли. Но люди после этих картин лучше не стали, так показалось Леону. Они ведь даже не стали лучше после картин Леонардо. Даже после чтения Евангелия, даже...

Пожалуй, у него только прибавилось врагов. Он вернулся в Cernăuți. В первый же вечер, когда вышел на бывшую Герренгассе, а теперь Флондора, увидел и здешних чернорубашечников, и, в общем, даже остался удовлетворен. Потому что это как бы подтвердило его теорию. И не надо обращать внимания. Вот Леонардо правиль-

La despărțire, după un eveniment cultural la Centrul Tineretului din Cernăuți (de la stânga la dreapta) arhivistul D. Olaru, politologul S. Oleksiiciuk, librarul M. Libanova, scriitorul S. Voronțov

de capelă. Dar așa... erau fotografiați pentru ziarele fasciste locale.

Mijind ochii în soarele dimineții, mergând spre marea, faimoasa, frumoasa Academie Florentină, Leon se gândea că și Leonardo, când mergea la lucru, vedea cămășile negre ale vremii. Nu le spuneau „fasciști” – nu era la modă – dar într-un fel, existau și în secolul XV. În nările lui Leonardo mirosea uleiul, iar sub unghie rămânea mereu un fir de vopsea – cadmiu, ocru sau sepia. Ca acum, la Leon. Leonardo nu se uita la ei. Dacă s-ar fi uitat, n-ar fi pictat niciodată madonele și înțelepții lui. Așa credea Leon...

Lui Leon îi plăceau mai degrabă liniile zbu-ciumate și răvășite ale expresionismului, nu cele line ale lui Leonardo. A pictat câteva tablouri despre război, despre marea sărăcie. S-a discutat aprins despre ele, apoi au fost date uitării. Dar oamenii nu s-au făcut mai buni după ele – așa i s-a părut lui Leon. Nici după tablourile lui Leonardo. Nici după Evanghelie. Nici...

Poate că doar și-a făcut mai mulți dușmani. S-a întors în Cernăuți. În prima seară, când a

но делал, что в носу его всегда стоял запах масла, и под ногтем застревал кусочек краски. А эти плавные музыкальные линии...

Через несколько лет Леон увидел на улицах родного города танки, это вернулись в четвертый раз русские... Теперь оказалось, что уже румынский патриотизм преступен. А единственно правильным стал советский патриотизм. Город стал называть Черновицы. Родина исчезла, но город, город остался. Вскоре по улицам начали ходить люди в странных черных плащах и светлых сандалиях. В сущности, как заметил глумливо один знакомый Леону фашист, они похожи на удачливых цыганских скупщиков краденного, но это были агенты НКВД. Леон еще раз убедился, как он прав насчет того, что чернорубашечники вечны, что и Леонардо – то точно их видел, но остался верен линиям. Если Леонардо, то и Леон.

Новые сгрузили некоторых знакомых Леона в вагоны и увезли в Сибирь, спустя время вернулись румыны, но уже вместе с немцами. Леон старался не выходить. Он знал точно, что там опять ходят они, эти вечные люди в черных костюмах и с бдительным лицом, но уже со свастиками на рукаве, или белыми повязками, не так уж важно.

Конечно, это не был конец истории. Через три года румынский патриотизм вновь оказался преступным, русские пришли в пятый раз. Леон шел в теплом апрельском тумане, когда заметил патруль в черном, это были черновицкие евреи, которые только сорвали с себя желтую звезду. Они сразу организовали патруль. Леон шел с баночкой масла, под ногтем его, после долгого перерыва, застрял кусочек охры. Он собирался рисовать.

Потом еще были какие-то патрули. Делать фрески стало уже не нужно, да и рекламы – тоже. Леон рисовал теперь мадонн на страницах газет. Доярок, которых по недоразумению называли доярками. Какая разница, думал Леон, если это все равно мадонны. Интересно, они догадаются, что их музыка из Флоренции?

иеșit pe fosta Herrengasse, acum Flondor, i-a văzut pe cămășile negre locale și, într-un fel, s-a simțit mulțumit. Era o confirmare a teoriei lui. Nu trebuie să le dai atenție. Leonardo făcea bine că în nările lui mirosea mereu a ulei, iar sub unghie rămânea vopseaua. Iar acele linii muzicale...

După câțiva ani, Leon a văzut din nou tancuri pe străzile orașului natal – rușii se întorseseră pentru a patra oară. Acum, patriotismul românesc devenise criminal. Singurul patriotism acceptat era cel sovietic. Orașul se numea acum Cernivți. Patria dispăruse, dar orașul – orașul rămăsese. Curând, pe străzi au apărut oameni în mantii negre și sandale deschise. Un cunoscut fascist al lui Leon a remarcat, batjocoritor, că semănau cu țigani norocoși care cumpără lucruri furate. Dar erau agenți NKVD. Leon s-a convins din nou că avea dreptate: cămășile negre sunt veșnice. Leonardo sigur îi văzuse, dar rămăsese fidel liniilor. Dacă Leonardo, atunci și Leon.

Noii veniți au îmbarcat câțiva cunoscuți ai lui Leon în vagoane și i-au dus în Siberia. După un timp, au revenit românii – dar de data asta însoțiți de nemți. Leon evita să iasă. Știa sigur că iar umblă ei – acei oameni veșnici în costume negre și cu priviri vigilente, acum cu svastici pe mânecă sau cu banderole albe – nu mai conta.

Desigur, nu era sfârșitul poveștii. După trei ani, patriotismul românesc a fost din nou declarat criminal. Rușii au venit pentru a cincea oară. Leon mergea prin ceața caldă de aprilie când a zărit o patrulă în negru – erau evrei din Cernăuți care tocmai își smulseseră steaua galbenă. Au format imediat o patrulă. Leon mergea cu un borcan de ulei. Sub unghia lui, după o pauză lungă, rămăsese un fir de ocră. Se pregătea să picteze.

Au mai fost și alte patruli. Nu mai era nevoie de fresce. Nici de reclame. Leon picta acum madone în paginile ziarelor. Muncitoare, pe care din greșeală le numeau „dăruitoare de lapte”. Ce mai conta, gândea Leon – tot madone erau. Oare își dau seama că muzica lor vine din Florența?

Он рисовал свой неисчезающий (в отличие от родин) город. В сущности, он рисовал музыку, вечную музыку линий, которую заметил когда-то в Венском музее.

Он умер спокойным, умудренным стариком, в странной складке города, одной из самых уютных, недели через две после какого-то комсомольского факельного шествия ко дню Победы. Они шли в черном, с радостными возбужденными лицами.

Ему было уже под восемьдесят, когда ему сложили руки на груди, с застрявшим под ногтем пятнышком краски.

Picta orașul său care nu dispărea – spre deosebire de patrii. În fond, picta muzica. Muzica eternă a liniilor, pe care o descoperise cândva în muzeul din Viena.

A murit liniștit, bătrân și înțelept, într-un colț ciudat al orașului, unul dintre cele mai primitoare, la vreo două săptămâni după o procesiune cu torțe a comsomoliștilor, de Ziua Victoriei. Mergeau în negru, cu fețe vesele și exaltate.

Avea deja aproape optzeci de ani când i-au așezat mâinile pe piept, una peste alta, mai păstrând sub unghii o pată de vopsea.

Serghei VORONȚOV – scriitor, publicist, eseist, istoric literar. Născut la 3 august 1965, în Cernăuți. Absolvent al Facultății de Fizică a Universității de Stat din Cernăuți și al Facultății de Filologie a Universității de Stat din Ujgorod. A funcționat ca jurnalist, editorialist și redactor la mai multe publicații ucrainene: Weekend-2000 (șef al departamentului de cultură), 2000 (editorialist), Libertatea cuvântului (jurnalist, redactor-șef adjunct), Cias-2000 (jurnalist), Cernivți și Versii (coordonator al rubricilor de istoriografice), precum și în presa electronică: Șpalta (jurnalist), Buknews (redactor), Cernivți Taims (redactor-șef). A publicat periodic texte în reviste și ziare ucrainene precum: Kîivski Vidomosti, Zahid.net, Hvilia, Dzerkalo Tîjnia, Cultura Ucraineană, Holos Ukrainî, Vice (revista Radei Supreme a Ucrainei). Autor al volumului Carte din aerul CZERNOWITZ-ului (Viața cernăuțenilor pe fundalul timpului și al orașului) (Cernăuți, Knighi-XXI, 2017) care cuprinde eseuri dedicate unor personalități cernăuțene, mai puțin cunoscute sau complet necunoscute, din diverse epoci istorice. Coautor al volumelor colective de proză bucovineană: Povestiri cernăuțene (Cernăuți, Meridian Czernowitz, 2014) și Răscrucea Cernăuți (Cernăuți, Knighi-XXI, 2015). Alcătuitor și coautor al volumului Traian Popovici. Spovedania. Biografie. Mărturii (Cernăuți, Rodovid, 2018), ediție bilingvă româno-ucraineană. Autor al culegerii de poezii ...dansatorilor dintr-o casă de nebuni... (manual pentru renegați) (Cernăuți, Knighi-XXI, 2016). Coregizor și scenarist al filmului documentar Doar îndrăgostiții vor supraviețui. Traian Popovici și alții (2023), realizat în cadrul unui proiect comun al fundațiilor Roaid și „Resurse și Inițiative Publice”. Bursier al programului „Anton Kohanovski” al orașului Cernăuți pentru susținerea publicării de carte.

(Traducerea din limba rusă și prezentarea autorului –
de Dragoș OLARU)

Mircea STREINUL

Cazul profesorului Ipatie Hrisant

Cap. II. Zăpadă la Cernăuți

(partea a doua)

Ipatie se temu că Nae își va da în petec, ca de obicei când întrecea măsura, însă argetoianistul își cufundă capul în mâni și nici o anecdotă porcoasă nu veni s-o pună în situație penibilă pe Alina. Hrisant îi fu recunoscător lui Nae pentru această delicatețe și-și spuse că, în definitiv, colegul său nu e chiar atât de scârbos, cum îl descrie gura lumii.

Tăcerea se prelungi mult.

O lânzezeală ca înainte de somn îl cuprinsese pe Hrisant. Gândea cu febrilitate, așa cum i se întâmpla întotdeauna când era pe punctul să adoarmă, și-și construia diferite tablouri, în care Alina deținea rolul principal. Se vedea, împreună cu dânsa, acasă, în oraș, în tren, într-o excursie prin munți și în toate aceste scene Alina rămânea mereu aceeași: enigmatică, deși luminoasă.

– Ea mă iubește, desigur că mă iubește, căci, de altfel, n-ar suporta atmosfera asta plicticoasă. Numai când iubești ți-i indiferent locul, în care stai cu persoana iubită..

Cât de mult năzuise Hrisant la un mic apartament burghez, cu un pat curat, cu o bibliotecă elegantă și cu un aparat de radio!

– Alina și cu mine am sta în fața sobei. Am stinge lumina și flăcările ne-ar juca pe față. Doamne, cât de frumoasă e viața, când știi să ți-o organizezi... Trebuie să mi-o aranjez după vechea mea dorință, dar singur n-aș putea. Toate lucrurile m-ar plictisi și n-aș avea răbdare nici măcar să citesc un ziar.

După ce chibzui câțva timp, își rupse dintr-un carnet o foaie curată și scrisese pe ea aceste rânduri, pe care le trecu, pe furiș, Alinei:

Te iubesc. Vreau să fiu fericit. Fii soția mea. Nu mă interesează cine ești și de unde vii. Ți-am spus că nimeni nu e în stare să te iubească mai mult ca mine. Te rog să fii soția mea. Te rog încă o dată și încă o dată.

Alina le citi de mai multe ori. Apoi, îi făcu semn să-i dea creionul și scrisese sub ele:

Țin mult, foarte mult, la Tine, dar, oricât m-ar dura să știu că suferi, voi regreta că ni s-au încrucișat căările.

Iar porni o îngrozitoare prăbușire în Hrisant. Toate își pierduseră rostul. Conta numai faptul că Alina îl refuza. Restaurantul se-ntuneca. Năvălea, de pretutindeni, o apă tulbure, de mocirlă, în încăpere. Becurile electrice se afumară ca niște ținidri de lămpi cu petrol. Chelnerul răsturnă un pahar pe bufet și zgomotul aproape că-l asurzi pe Hrisant, care lupta disperat împotriva unui somn vecin cu leșinul. Apoi, deodată, cuprins de-o inspirație, care goni în funduri de lume întunericul, scrisese o altă hârtie:

Mă cunoști de prea puțin timp. Nu vreau să te forțez. Voi avea răbdare să aștept cât vrei un an, doi, zece, însă trebuie să-mi aparții odată și-odată. Nu-mi nimici cu un răspuns categoric fericirea. Lasă-mă să cred că totul e posibil. Spui că ții la mine. De la aceasta și până la iubire nu e decât un pas. Poate că inima te va-ndemna să-l faci. Te rog să-mi răspunzi.

Ea citi cu atenție bilețelul și se gândi mult înainte de-a răspunde. Hrisant era nerăbdător. Își aprinsese nervos o țigară și-ncepu să bată iarăși cu degetele-n masă. Îl enerva și privirea fixă a lui Vasilescu, care se refugiase într-o tă-

cere mai jenantă decât vorbăria de-adineaori.

– Te rog să-mi răspunzi... imploră în șoaptă Hrisant.

– Îngăduie-mi câteva minute... Vreau să mă lămuresc întâi...

Vasilescu îi privea pieziș:

– Naivi și sentimentali ca niște copii, își spuse, însă îi invidia în fond, regretând că simțurile lui tocite nu-i mai permiteau bucuriile mici și înviorătoare ale unei iubiri platonice, ci numai satisfacții directe și brutale, consumate la repezeală la vreo cameră de hotel, mușcegăită și cu iz oribil de formol.

Hrisant primi în sfârșit răspunsul și-l parcurse înfrigorat.

Nu numai că țin la tine, dar Te și iubesc. Totuși, nu-ți voi aparține niciodată. Nu-mi cere să-ți explic. E singura mea rugămintă. Această situație așa cum e, căci, de altfel, voi fi silită să plec imediat.

Vasilescu îl privi interesat pe Hrisant.

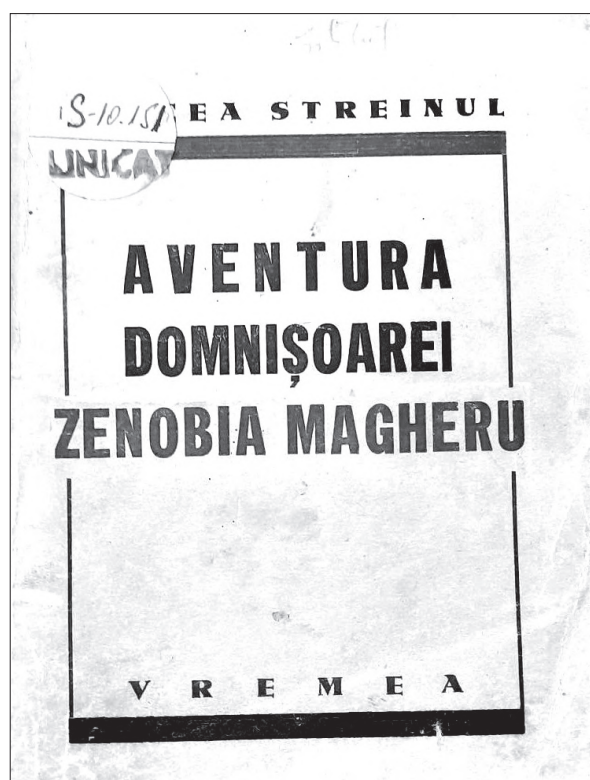
– Cât de sensibil e băiatul acesta! remarcă el amuzat întrucâtva. Parc-ar fi de paisprezece ani... S-a-ngălbenit și mâinile îi tremură ca unui moșneag. Te pomenești că iubește pentru-nțâia oară... Însă, pe urmă, se-ngrijoră: Ce dracu? De când îs, n-am văzut așa față nenorocită... Ehe, s-o am eu pe mâna mea, aș ști să mlădiez îndărătnicia damei! și-o măsură curios pe Alina.

Ea se-nvelise în și mai multe umbre și Vasilescu avu impresia că restaurantul s-a transformat într-o alee de sălcii plângătoare, străbătută de-un vânt cald cu miresme de țarină proaspăt arată, flori țărănești și apă sfințită.

– Nu-mi place dama asta, zău că nu-mi place! Ar trebui să-i spun lui Ipatie să se ferească de dânsa. Par-c-ar veni dintr-un mormânt și toată frumusețea ei nu face două parale!.

Cu cât se uita mai mult la ea, cu atâta o găsea mai stranie și aproape că-i fu frică.

– Am să-i spun bietului Ipatie că nu-i lucru curat aici. Ce ochi, Doamne, ce ochi! Ochi de mort... și-o fixă cu insistență, ca și cum ar fi încercat să-i pătrundă toate tainele, însă, peste puțin, trebui să-și îndrepte în altă parte privirile, căci Alina îl fulgerase cu o căutătură înghețată și prevestitoare de nenoroc.

– Am să-i spun bietului Ipatie, sigur c-am să-i spun! Femeia asta-i o piață rea... Așa una îți sugerează măduva și te lasă neom. Unde naiba o fi pescuit-o? Și nici măcar brunetă nu e... Da, da! Parcă-i o moartă, că prea privește din altă lume... și se uită ostentativ drept în ochii ei, însă, după câteva secunde, se simți moleșit și pleoapele îi coborâră, făcându-l să uite totul.

– Oare de cât timp nu mai scoatem o vorbă? vorbi tare, chiar prea tare, Hrisant și comandă o altă sticlă de vin.

Vasilescu deveni din nou vorbăreț. Răspândi atâta vervă, încât, deastădată, Hrisant și Alina îl ascultară cu atenție. Le istorisi diferite întâmplări vesele din viața de soldat, căci făcuse războiul ca sublocotenent de infanterie, așa că o cunoștea perfect. Chelnerul, care nu mai știa cum să-și alunge urâtul, veni să-l asculte și rânjea larg, arătându-și dantura neagră și neregulată la fiecare poantă a lui Vasilescu.

– Păcat că nu te-ai ales niciodată deputat, îi spuse Hrisant, admirativ.

– Mă băiete, politica s-o faci așa, ca mine... Numai cu vorba, diletant, că astăzi e periculos s-o faci și cu fapta... Alegându-mă deputat, nu m-ar răbda inima să nu dau cu parul în câțiva

dovleci din parlament, și asta mi-ar cam lua piuitul, căci m-aș speria de propria îndrăzneală... și izbucni în hohote de râs des și comunicativ, dar exagerat și fără sens.

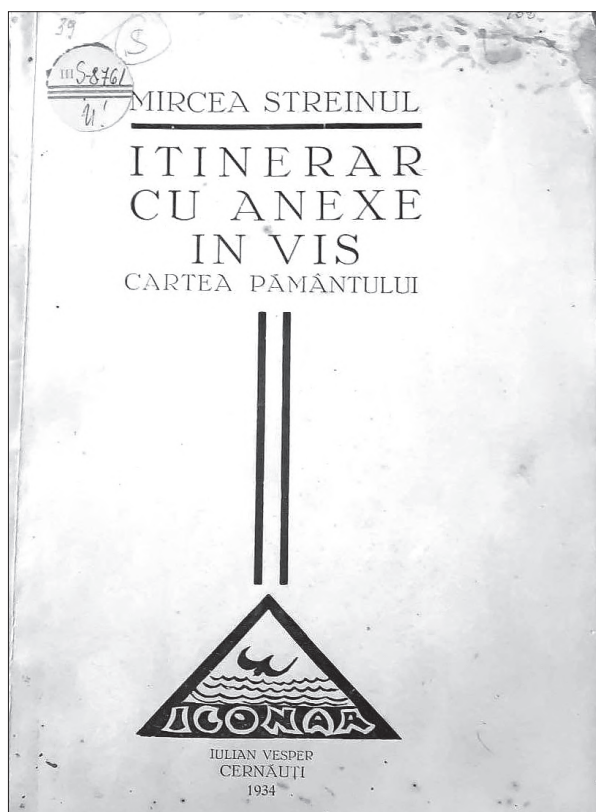
Alina zâmbi de buna lui dispoziție.

– Domnișoară, îi spuse Vasilescu, întrerupându-și deodată râsul, iartă-ne câteva minute. Ne ducem să luăm o gură de aer proaspăt, și-i făcu lui Hrisant cu ochiul.

Profesorul îl urmă. Vasilescu se împletecea, dar încă nu era beat. Mai mult amețit de fum și de râs. Traversară un gang întunecos și intrară la toaletă.

– Măi, nu te știam cu noroc la dame. Frumoasă, n-am ce obiecta. Numai că nu e genul meu. Prea eterată. Mie-mi plac femeile îndesate, dolofane, negre la păr și vânjoase. Multre, măi, ori jidănci. Am descoperit ieri una mțțț! Ceva ef-ef! Parol... Dacă vrei, te duc și pe tine la ea. Măne, poimăne, când vrei tu...

– Ești un băiat bun, îi răspunse Hrisant, cu o nuanță de ironie în glas, pe care Vasilescu n-o putu sesiza. Nu există în Cernăuți femeie ușoară care să nu fie imediat remarcată de tine, și, în loc să fii egoist, o pasezi tuturor...

– Sigur! Știi cum îs eu... Inimă de zahăr, numai că directorul nu mă înghite. Poate fiindcă e diabetic, năiu mă-sii... și răsese singur de glumă.

Într-adevăr, directorul nu-l agrea pe Vasilescu, care avea o gură fără frâu. Când lua o chestiune în discuție, trebuia s-o spurce, indiferent dacă subiectul era geografia României, nevas-ta pedelului sau turnul primăriei. Pe director îl bârfea cu o perseverență diabolică. Îi descoperise trei concubine, patru copii nelegitimi și câteva fraude, fără, însă, să le dovedească. Și cum le-ar fi putut dovedi, când le descoperise în fundul unui pahar de vin? Întâi, calomniatul voi se să-l dea în judecată, însă amănuntele, pe care Vasilescu le istorisea în cancelaria profesorilor despre menajul în trei al inspectorului școlar erau atât de picante, încât se hotărî să-l lase în pace, căci directorul nu reușea să-l suporte pe inspector, o răutate de om și-un abil sforar politic. Într-o bună zi, însă, i se înfundase și lui Vasilescu, care, plictisit să-i ducă numai pe colegi la femei, trecuse și la elevii dintr-a opta, cu care organiza chefuri monstru în localurile de lângă gara centrală. Odată, unul din ei îmbătându-se turtă o înțepase cu furculița pe o damă de consumație. Poliția intervenise și scandalul izbucnise public. Era chiar vorba ca Vasilescu să fie îndepărtat din învățământ, însă un văr al său, domn mare al Ministerului de Instrucție, mușamalizase afacerea și profesorul putuse să-și reia chefurile. Atâta doar, că, acum, era mai precaut.

– Hai puțin în stradă, că m-au înăbușit fumul țigarilor și căldura.

Afară, aspirară cu nesaț aerul rece. Ninge-a des. Noroiul dispăruse sub stratul de zăpadă. Vasilescu își aprinse o țigară și spuse visător:

– Frumoasă, dama ta! Zău! Frumoasă, măi! Da mie nu-mi place... Are, măi, un miros ca de țarină...

– De ce-o calomniezi și pe ea, Vasilescule?

– N-o calomniez, constat! Mirosul nu e neplăcut. Parcă-i amestecat cu busuioc, însă are ceva straniu, afurisit de straniu, în el... Ceva de... de... Am găsit! Are ceva de mormânt... Ceva foarte ciudat...

– E minunat de frumoasă!

– Am spus eu altfel? O apreciez ca pe-o operă de artă, însă n-aș fi în stare să mă culc cu ea. Niciodată...

– Tu nu poți vorbi cinci minute fără să porcăiești!

– Curios om ești... Parc-ai fi logodit cu ea sau parcă ți-ar fi nevastă!

– Bine, mă canalie bătrână, dar nu vezi că e fată cinstită?

– Să văd? Cum să văd? Nu te poți convinge decât într-un singur fel dacă o fată e sau nu cinstită. Adică mai e un mijloc... o duci la medic, s-o controleze... Dar nici atunci siguranța nu poate fi decât einsteiniană...

– Încetează, nu fi măgar! Aș prefera să-mi vorbești de politică...

– Dă-o-ncolo de politică acuma! Așa ești tu, măi băiete... Un biet lunatec... Ar fi trebuit să te faci poet, nu profesor, și încă de latină! În loc să-ți duci dama la hotel sau acasă la tine, tu o usuci într-un restaurant păcătos ca acesta. Dracu să te-nțeleagă, că eu nu pot! O ții la fum, nenorocitul!

Uitându-se la Hrisant, îi surprinse o grimasă de scârbă pe față. Tăcu un timp. Se duse până-n mijlocul străzii. Fulgii de zăpadă îi înfloriră părul. Când reveni, spuse încet:

– Știu ce crezi despre mine. Că sunt o lichea, un stricat. Ehei, măi băiete! Ar fi caraghios să-ți istorisesc de ce am devenit așa. Fiecare om își are taina, ca să mă explic poetic și misterios ca directorul nostru, când ne pune câte-o pilă la inspectorat... N-am s-o mai duc mult. O să crăp în curând și singura mea dorință e să mor beat ca un porc.

Hrisant îl privi surprins. Nu-l auzise niciodată pe Vasilescu vorbind astfel. Apoi, își întoarse ochii, jenat, și-și aranjă, cu palmile, părul de la tâmplă.

Văzuse lacrimi în ochii lui Nae Vasilescu.

– Dac-ar ninge așa până mâne dimineață, să scăpăm odată de noroaie...

Vorbise numai ca să spună ceva. Tăcerea moartă a străzii îl apăsă. Casele dormeau. Cercul era jos și parcă se sprijinea direct deasupra hornurilor. Din unele, mai ieșea fum, ca o răsuflare domoală, care se răspândea liniștit peste oraș.

– Rochia damei dumitale are un croi foarte vechi. Ceva stil 1900. N-ai observat? În orice caz, e o cocotă rafinată, foarte rafinată. O bomboană, măi! Serios, deși pe mine nu mă atrage deloc...

Hrisant își întoarse supărat capul.

– Bine, bine, lasă! Nu ți-o mai calomniez... Și-acu hai înăuntru, că s-o fi plictisit de când ne tot așteaptă.

Își reluară locurile la masă.

Lui Vasilescu, vioiciunea îi pierise. Privea absent în fundul paharului de vin și bătea cu degetele în lemn. Contaminat, Hrisant îl imită. Numai Alina își păstra imobilitatea distantă de statuie. În curând, Vasilescu își pironi în frunte pumnii și se lăsă în voia gândurilor, care îi îndurerau gura într-o strâmbătură de plâns făcut.

Chelnerul strângea fețele de masă și întorcea scaunele. Nu mai venea nimeni și tăcerea celor trei clienți îl agasa, așa că le arăta cu destulă ostentație intenția de-a închide localul, însă ei nici nu-l băgau în seamă, ci își continuau cu îndărătnicie muștenia.

– Mulțumesc de-așa clienți! se revoltă dânsul. Nu fac altceva decât să bea câteva sticle de vin și să bată cu degetele-n lemn, ca și cum eu n-aș avea nervi! și începu să scuture sub nasul lui Vasilescu fețele de masă.

– Mă, du-te dracului, că acuși te-apuc de guler și-ți frec de perete nasul, se-nfurie Nae.

– Închidem, coane, închidem! se intimidă brusc chelnerul, scuzându-se.

– Nu mă interesează! Închide cât poțfești, dar noi mai rămânem, hotărî categoric Vasilescu, bătând atât de tare cu pumnul, încât paharele, angajându-se într-o rumbă plină de temperament, zăngăniră con brio.

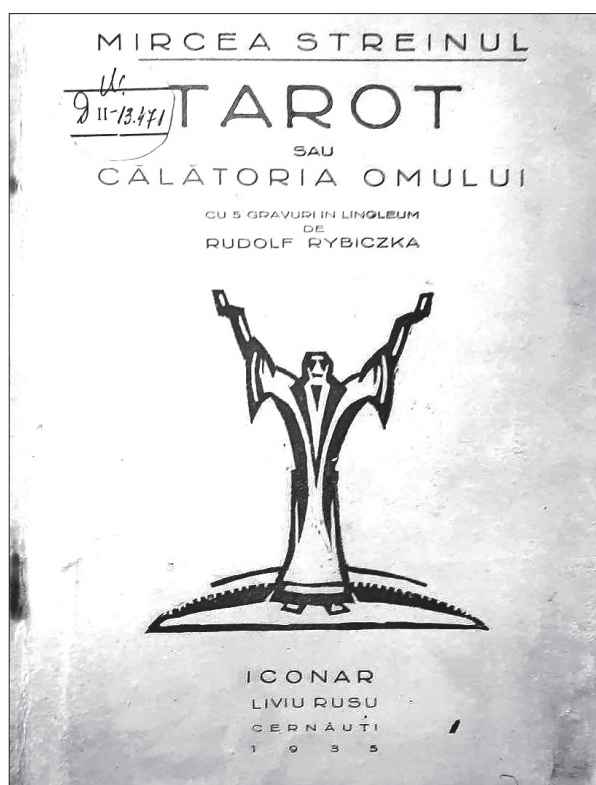
– Lasă, Nae, interveni Hrisant, căruia scandalurile îi repugnau, mergem în altă parte.

– Bine, cum vrei tu, se domoli Vasilescu.

Făcură plata și ieșiră.

Oblonul restaurantului căzu în urma lor ca peste-o casă părăsită.

Ningea. Alina, bucurându-se de jocul fulgilor, îl strânse puternic de braț pe Hrisant. Vasilescu fluiera un marș și părăduia cu bastonul, ca și cum ar fi comandat unei armate imaginare. Ulița era pustie. Nici măcar un sergent

de stradă nu veghea tăcerile peisagiului înzăpezit, peste care cerul părea o pânză fantomatică, fluturată de strigoi nevăzuți. La ferestre, nici-o lumină, nicăieri. Aerul era plăcut, cald și Hrisant îl aspira cu aviditate. Tramvaiele nu mai circulau în strada Regele Ferdinand, căci trecuse de ora 1. Doar câte-o birjă ducea întârziată pe-acasă.

– Parcă numai noi am fi pe lume, spuse Vasilescu. Oare unde mi-s dragile păsări de noapte? Însă nici o femeie de stradă nu era prin apropiere. S-au dus toate la culcare, oftă el. Va trebui să le caut pe la domiciliu.

Alina și Hrisant nu-l auzeau. Mergând alături, braț la braț, se bucurau de liniștea nopții și se gândeau la lucruri îndepărtate, care îi distanțau enorm de Vasilescu și de tot ceea ce le-ar fi putut aminti de-o realitate prea apropiată.

– Voi sunteți fericiți, oftă Nae. Ce pereche frumoasă... parcă sunteți niște logodnici pe-un drum de cireși înfloriți, Ipatie! N-auzi, Ipatie? Parc-ați fi niște logodnici dintr-o stampă japoneză.

– Da, da... îi răspunse Hrisant, fără să fi fost atent la ceea ce-i spusese Vasilescu.

– Îndrăgostiți nebuni, murmură duios le-aderul argetoianist și-și aprinse o țigară, re trăindu-și drama, care-i distrusese cu mulți ani în urmă viața.

Nae fusese logodit cu o fată din Dorohoi când sunase mobilizarea. Ea îi promisese că, orice s-ar întâmpla, îl va aștepta. Părinții ei, însă, plictisiți de războiul care se prelungea peste prevederile lor, o obligaseră să se mărite cu un avocat. La armistițiu, Nae o găsisese măritată și cu un copil. O săptămână întreagă o dusesese atunci Vasilescu numai în beții. Răsculase orașul și chiar petrecuse câteva ore la poliție pentru o duzină de geamuri sparte. Plânsese ca o femeie în arestul polițienesc, unde ajunsese la concluzia că viața e o mare nebunie, peste care trebuie să scuipi și să treci ca peste-o farsă sinistă. Câțiva ani, trăise numai cu gândul răzbunării. Apoi, beția îi nimicise voința și nimic nu-l mai interesa decât doar plăcerile imediate, pe care le gusta cu patimă și uitare de sine.

– Da, da... Voi sunteți fericiți... dar nimeni nu-i răspunse și Vasilescu se simți îngrozitor de singur în tăcerea albă a orașului cu zăpadă.

I se făcuse dor de cineva, cu care să poată vorbi. Indiferent ce, dar să poată vorbi. Să audă râs, glasuri vesele în jurul său. Cunoștea un local din apropierea gării centrale, unde obișnuiau să petreacă numeroși emigranți ruși, bețivi de mare calibru și porci în lege. I se păru că e inutil aici, lângă perechea asta, care, în orice caz, era fericită.

– Am să beau până mâne la amiază, își spusese. Vreau să mă ducă pe sus acasă. Ah, Doamne, ce viață afurisită! și-și uscă lacrimile, care îi curgeau pe obraji.

(va urma)

(Începutul vezi în: „Mesager bucovinean”
nr. 1/2024)

(Fragment din romanul Prăvălia diavolului. Textul integral a fost publicat în volumul Mircea Streinul, Scrieri, Ediție de Mircea A. Diaconu, apărut la Editura Știința din Chișinău, în colecția „Moșteniri”, nr. 104)

